

موردکاوی پروژه‌های بینش‌های رفتاری در کشور؛ توصیه‌هایی برای نظام حکمرانی



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۲/۱۶

شماره مسلسل:

۲۱۴۸۵



مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

موردکاوی پروژه‌های بینش‌های رفتاری در کشور؛ توصیه‌هایی برای نظام حکمرانی

نوع گزارش: طرح / لایحه □ راهبردی ■ نظارتی □ پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر:

مطالعات بنیادین حکمرانی (گروه الگوها و ابزارهای حکمرانی)

تهیه و تدوین کنندگان:

زینب آرمانیان (مرکز بینش‌های رفتاری ایران)،
محمدحسن ابراهیم‌کنی (مرکز بینش‌های رفتاری ایران)،
عطیه آقامیری (مرکز بینش‌های رفتاری ایران)،
فهیمه محمدی هارونی (گروه الگوها و ابزارهای حکمرانی)

مدیر مطالعه:

حیدر نجفی رستاقی

ناظر علمی خارج از مرکز:

محمد مهدی ذوالفقارزاده (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

اظهار نظر کنندگان:

مهسا سلسبیل (دفتر مطالعات حکمرانی)، نسترن پیرکفاش (دفتر مطالعات مدیریت)

اظهار نظر کننده خارج از مرکز:

علیرضا نفیسی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

صفحه آرایی و گرافیک:

علیرضا مقدم

واژه‌های کلیدی:

۱. بینش‌های رفتاری
۲. پروژه بینش‌های رفتاری
۳. سیاستگذاری رفتاری
۴. نهادهای بینش‌های رفتاری
۵. موردکاوی

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۷/۱۰



فهرست مطالب

۸	چکیده.....
۹	خلاصه مدیریتی.....
۱۱	۱. مقدمه.....
۱۲	۱-۱. اهمیت و ضرورت.....
۱۲	۱-۲. اهداف.....
۱۳	۲. پیشینه.....
۱۳	۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز.....
۱۳	۲-۲. سوابق تقنینی به همراه آسیب‌شناسی.....
۱۴	۳. روش و تعریف پروژه بینش‌های رفتاری (BI Project).....
۱۵	۳-۱. روش.....
۱۵	۴. فعالان بینش‌های رفتاری در ایران.....
۱۶	۵. پروژه‌های بینش‌های رفتاری در ایران.....
۱۶	۵-۱. پروژه‌های راهبردی و سیاستی.....
۲۵	۵-۲. پروژه‌های بنیادین.....
۳۳	۵-۳. پروژه‌های مداخله رفتاری.....
۴۰	۵-۴. پروژه‌های تحلیل رفتاری.....
۴۴	۵-۵. پروژه‌های ارزیابی رفتاری.....
۴۴	۵-۶. پروژه‌های طراحی رفتاری.....
۴۵	۵-۷. پروژه‌های مشترک با هوش مصنوعی.....
۴۶	۶. پروژه‌ها و پژوهش‌های رفتاری در سطح جهان.....
۴۷	۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۵۰	۷-۱. جمع‌بندی نهایی.....
۵۰	۷-۲. خلأها و نقصان‌ها.....
۵۰	۷-۳. توصیه‌ها و پیشنهادها.....
۵۱	۷-۴. کاربست رویکرد بینش‌های رفتاری در مجلس شورای اسلامی.....
۵۲	۷-۵. حرف آخر.....
۵۲	منابع و مأخذ.....

فهرست شکل‌ها

۴۸	شکل ۱. نمودار قالب‌های پروژه.....
۴۹	شکل ۲. نمودار حوزه‌های موضوعی پروژه‌ها.....
۴۹	شکل ۳. نمودار سیر زمانی فعالیت‌های BI.....

فهرست جداول

جدول ۱. خلاصه‌ای از نمایه فعالان بینش‌های رفتاری در کشور	۱۰
جدول ۲. خلاصه‌ای از نمایه فعالان بینش‌های رفتاری در کشور	۱۶
جدول ۳. شناسنامه پروژه توصیه‌های برگرفته از علوم رفتاری با هدف افزایش پذیرش و تزریق واکسن کووید-۱۹	۱۷
جدول ۴. شناسنامه پروژه توصیه‌های برگرفته از علوم رفتاری با هدف ترویج رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی کووید-۱۹	۱۷
جدول ۵. شناسنامه پروژه تدوین ابزار و پیشران‌های پاسخ‌گویی سنجش کیفیت ارائه خدمات نظام مالیاتی جمهوری اسلامی ایران	۱۸
جدول ۶. شناسنامه پروژه به‌کارگیری بینش‌های رفتاری با هدف جلوگیری از گسترش رفتار کشف حجاب بانوان در جامعه	۱۹
جدول ۷. شناسنامه پروژه راهکارهای کاهش سوگیری‌های شناختی برای ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری مجلس شورای اسلامی ...	۲۰
جدول ۸. شناسنامه پروژه بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ تدوین دستورالعمل برای مقابله با اخبار غلط	۲۰
جدول ۹. شناسنامه پروژه هسته سیاست‌گذاری و تغییر رفتار در آموزش عالی	۲۱
جدول ۱۰. شناسنامه پروژه مروری بر کاربرد علوم رفتاری در ارتقای ایمنی راه‌های کشور	۲۲
جدول ۱۱. شناسنامه پروژه مقابله با اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی؛ روش‌های شناسایی و راهکارهای مقابله	۲۳
جدول ۱۲. شناسنامه پروژه مطالعه تطبیقی ساختار و کارکرد نهاد بینش‌های رفتاری در جهان و ارائه رهنمودهای سیاستی برای مجلس شورای اسلامی	۲۳
جدول ۱۳. شناسنامه پروژه کاربردی‌سازی بینش‌های رفتاری با هدف افزایش مشارکت در انتخابات	۲۴
جدول ۱۴. شناسنامه پروژه الزامات خط‌مشی‌گذاری رفتاری در چارچوب بررسی فرایندها و خروجی‌های نهادهای بینش‌های رفتاری ۲۵	۲۵
جدول ۱۵. شناسنامه پروژه واحد بینش‌های رفتاری در سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور	۲۶
جدول ۱۶. شناسنامه پروژه آشنایی با رویکرد بینش‌های رفتاری و ابزارهای سیاست‌گذارانه آن	۲۶
جدول ۱۷. شناسنامه پروژه مروری بر تجارب جهانی کاربست کارآزمایی تصادفی کنترل شده در چارچوب مراکز بینش‌های رفتاری و ارائه توصیه‌هایی برای مجلس شورای اسلامی	۲۷
جدول ۱۸. شناسنامه پروژه طراحی چارچوب پیوست خط‌مشی‌گذاری رفتاری	۲۸
جدول ۱۹. شناسنامه پروژه گونه‌شناسی ابزارهای رفتاری در عرصه حکمرانی و کارکرد آن در ارتقای نظام قانونگذاری	۲۸
جدول ۲۰. شناسنامه پروژه موردکاوی کاربرد بینش‌های رفتاری در حوزه بهینه‌سازی مصرف انرژی	۲۹
جدول ۲۱. شناسنامه کتاب درآمدی بر مدیریت سیاست‌های تغییر رفتار	۳۰
جدول ۲۲. شناسنامه کتاب خط‌مشی‌گذاری رفتاری: بینش‌های رفتاری در خط‌مشی‌گذاری عمومی	۳۰
جدول ۲۳. شناسنامه کتاب تلنگر برای ایران	۳۱
جدول ۲۴. شناسنامه کتاب علوم رفتاری و سیاست‌گذاری عمومی	۳۲
جدول ۲۵. شناسنامه کتاب بینش‌های رفتاری و سیاست‌گذاری عمومی	۳۲
جدول ۲۶. شناسنامه پروژه تدوین سیاست‌های رفتاری در جهت کاهش مصرف برق خانگی	۳۳
جدول ۲۷. شناسنامه پروژه تدوین سیاست‌های تغییر رفتار پرداخت عوارض شهروندان با رویکرد اقتصاد رفتاری	۳۴
جدول ۲۸. شناسنامه پروژه استفاده از تلنگرهای متن‌باز به طراحی شده توسط اصول علوم رفتاری با هدف افزایش میزان واکسیناسیون کووید-۱۹	۳۵
جدول ۲۹. شناسنامه پروژه بررسی تأثیر بازی‌سازی بر تغییر رفتار مصرف‌کنندگان انرژی برق	۳۶
جدول ۳۰. به‌کارگیری بینش‌های رفتاری با هدف افزایش استقبال از طرح تخفیفی عوارض شهرسازی	۳۶
جدول ۳۱. شناسنامه پروژه تلنگرهای محیطی و اجتماعی و مصرف آب: شواهدی از یک مطالعه میدانی در ایران	۳۷
جدول ۳۲. شناسنامه پروژه مداخله‌ای کاربرمحور برای مقابله با اخبار جعلی در توئیتر	۳۸

جدول ۳۳. شناسنامه پروژه طراحی اقدامات اصلاحی رفتاری جهت ارتقای سلامت جسمانی دانش آموزان؛ کاربرستی از بینش‌های رفتاری.....	۳۸
جدول ۳۴. شناسنامه پروژه طراحی و اجرای مداخله رفتاری با هدف افزایش استفاده از سامانه ثبت آجاره خودنویس.....	۳۹
جدول ۳۵. شناسنامه پروژه پیمایش رفتارها، عادت‌ها و نگرش‌های ایرانیان نسبت به کتاب و کتاب‌خوانی.....	۴۰
جدول ۳۶. شناسنامه پروژه حجاب و کشف حجاب در تهران - تابستان ۱۴۰۲.....	۴۱
جدول ۳۷. شناسنامه پروژه سنجش شاخص بومی اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری.....	۴۱
جدول ۳۸. شناسنامه پروژه سنجش مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی سال ۱۴۰۲.....	۴۲
جدول ۳۹. شناسنامه پروژه سنجش سطح اعتماد مردم به دولت سیزدهم از منظر علوم رفتاری.....	۴۳
جدول ۴۰. شناسنامه پروژه بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی، ارزیابی رفتاری صفحه شبیه و شایعات خبرگزاری فارس.....	۴۴
جدول ۴۱. شناسنامه پروژه طراحی رفتاری صفحه وب طرح خوش حسابی عوارض شهرسازی.....	۴۵
جدول ۴۲. شناسنامه پروژه بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ برچسب‌زنی توئیت‌های واکنش به اخبار جعلی منتشر شده در توئیتر به منظور بهینه‌سازی آنها با استفاده از هوش مصنوعی.....	۴۵



موردکاوی پروژه‌های بینش‌های رفتاری در کشور؛ توصیه‌هایی برای نظام حکمرانی

Doi: [10.22034/mrc.report.21485](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21485)

چکیده



رویکرد بینش‌های رفتاری،^۱ به‌عنوان رویکردی نوین در جهان، با بهره‌گیری از یافته‌ها و شواهد علوم رفتاری مدرن (روان‌شناسی اجتماعی، روان‌شناسی شناختی و اقتصاد رفتاری) درباره تصمیم‌ها و رفتارهای انسان، درصدد بهبود کارآمدی سیاستگذاری‌ها و حل مسائل اجتماعی است. تاکنون بیش از ۳۶۰ تیم از ۶۴ کشور در قالب‌های بین‌المللی، حاکمیتی، تجاری و دانشگاهی با این رویکرد به فعالیت پرداخته‌اند، اما در ایران هنوز این رویکرد ناشناخته و نوپاست و صرفاً در سال‌های اخیر، برخی افراد و تیم‌های دغدغه‌مند پروژه‌هایی در این زمینه انجام داده‌اند. این گزارش با هدف شناساندن ظرفیت‌های این رویکرد، برای اولین بار به تعریف ویژگی‌های پروژه‌های بینش‌های رفتاری پرداخته و با یک بررسی جامع، تجربه‌های عملی این رویکرد در ایران را جمع‌آوری کرده است. در حال حاضر، مجموعه‌ها و مراکزی در ایران به فعالیت‌هایی با رویکرد بینش‌های رفتاری پرداخته‌اند که عبارت‌اند از: دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مرکز بینش‌های رفتاری ایران، هسته خط‌مشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع)، پژوهشکده امور اقتصادی، پژوهشگاه قوه قضائیه، برخی اساتید دانشگاه تهران، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه صنعتی شریف و... این فعالان تاکنون ۴۰ پروژه را به انجام رسانده‌اند که چکیده آنها در ادامه خواهد آمد. در پایان گزارش علاوه بر جمع‌بندی، به خلأها و توصیه‌هایی برای رفع این خلأها جهت پیشرفت این رویکرد در کشور و استفاده از آن در سیاستگذاری و توصیه‌هایی به مجلس شورای اسلامی مطرح شده است. امید است این گزارش به آشنایی بیشتر با قابلیت‌های رویکرد بینش‌های رفتاری کمک کند.



■ بیان/شرح مسئله

سیاست‌هایی که مراکز حاکمیتی مختلف در جهان وضع می‌کنند، گاهی کارآمد و موفق و گاهی غیر مؤثر و شکست خورده می‌شوند و نیاز به تغییر دارند. یکی از علل این ناکارآمدی‌های سیاستی فقدان توجه به انسان و ویژگی‌های اوست. رویکرد نوین بینش‌های رفتاری با توجه به این خلأ سعی کرده با تکیه بر یافته‌های علوم رفتاری مدرن درباره چگونگی تصمیم‌گیری و رفتار انسان به حل مسائل اجتماعی بپردازد و در کنار سیاستگذاری سنتی، به مؤثرتر کردن سیاست‌ها کمک کند. در سال‌های اخیر این رویکرد در جهان رشد قابل توجهی داشته و مراکز دولتی، بین‌المللی، تجاری و دانشگاهی به ایجاد نهادهایی با این رویکرد پرداخته‌اند تا مسائل و چالش‌های مختلف در موضوعات متنوع را با استفاده از این رویکرد حل کنند و موفقیت‌های خوبی را نیز کسب کرده‌اند.

با وجود آشنایی نهاد‌های جهانی و دولت‌های کشورهای مختلف با این رویکرد و استفاده از آن جهت حل مسائل جامعه و مؤثرتر کردن خط‌مشی‌ها و قوانین مورد نیاز، این رویکرد در ایران هنوز ناشناخته است و به دلیل نوپا بودن کمتر مورد توجه قرار گرفته و صرفاً تعداد کمی از افراد و تیم‌های دغدغه‌مند در حوزه سیاستگذاری اقدام به استفاده از این رویکرد کرده‌اند. به دلیل عدم تجمیع و پراکنندگی فعالیت‌ها، علاقه‌مندان و سیاستگذاران کمتر از این پروژه‌ها مطلع شده‌اند، در صورتی که پروژه‌های بینش‌های رفتاری ارزشمندی در طول سال‌های اخیر در کشور اجرا شده‌اند که کاملاً با مشابه‌های جهانی خود قابلیت رقابت دارند. بر این اساس یکی از قدم‌های مهم جهت معرفی و استفاده از این رویکرد، «گردآوری و یکپارچه کردن پروژه‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در ایران» است چرا که با توجه به ظرفیت این رویکرد، نیازهای کشور و پیشرفت‌های جهانی می‌توان افق روشنی در ارتباط با کاربرد بینش‌های رفتاری و سیاستگذاری رفتاری در ایران متصور شد. پروژه حاضر در پی آن بود تا برای اولین بار به تعریف ویژگی‌های یک پروژه بینش‌های رفتاری پرداخته و با یک بررسی جامع ضمن گردآوری و مرور پروژه‌ها و تألیفات انجام شده در این حوزه و ثبت تجربه‌های عملی کاربردی‌سازی این رویکرد در حل مسائل کشور، به درکی واقع‌گرایانه و همه‌جانبه از ظرفیت‌های گسترده این رویکرد برای استفاده در چرخه سیاستگذاری و حل مسائل جامعه دست پیدا کند و نهاد‌های مختلف و مراکز حاکمیتی کشور را با این رویکرد نوین و تغییرگفتمان ایجاد شده در حوزه سیاستگذاری آشنا کند.

■ نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

جهت گردآوری و ورود پروژه‌های انجام شده به پژوهش حاضر، معیارهایی طبق منابع اصلی رویکرد بینش‌های رفتاری در نظر گرفته شد و بر این اساس می‌توان گفت یک پروژه بینش‌های رفتاری^۱ دارای ویژگی‌های زیر است:

۱ آگاه از علوم رفتاری و مبتنی بر شواهد و یافته‌های علوم رفتاری مدرن از عوامل روان‌شناختی و رفتاری مؤثر بر تصمیم‌گیری و رفتار انسان‌ها،

۲ تکیه بر روش‌ها و ابزارهای سخت‌گیرانه و دقیق از جمله کارآزمایی تصادفی کنترل شده در مقابل ابزارهای شهودی،

۳ تمرکز بر سیاستگذاری و مسائل سیاستی،

۴ کاربردی بودن، درگیر بودن با مسائل روزمره، عمل‌گرایانه بودن و به دنبال تغییر رفتار.

بر همین اساس و با بررسی‌های انجام شده می‌توان گفت فعالان رویکرد بینش‌های رفتاری در ایران که دارای خروجی مکتوب بودند شامل ۸ فرد و نهاد زیر می‌شوند:



جدول ۱. خلاصه‌ای از نمایه فعالان بینش‌های رفتاری در کشور

نام	پیش‌زمینه علمی	سال آغاز فعالیت	نوع فعالیت	تعداد پروژه	قالب‌های فعالیت	حوزه‌های موضوعی
دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مدیریت و خطمشی‌گذاری	۱۴۰۱	دولتی	۷	راهبردی، بنیادین	دولت و حکمرانی، انرژی و محیط‌زیست
مرکز بینش‌های رفتاری ایران	روانشناسی	۱۴۰۰	مستقل	۲۲	راهبردی، بنیادین، مداخله رفتاری، تحلیل رفتاری، ارزیابی رفتاری، طراحی رفتاری، پروژه مشترک با هوش مصنوعی	سلامت عمومی و بهزیستی، نظام تأمین مالی، امور اجتماعی، ارتباطات و رسانه، فرهنگ و سرمایه اجتماعی، مدیریت شهری
هسته خطمشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع)	مدیریت و خطمشی‌گذاری	۱۳۹۸	دانشگاهی	۵	راهبردی، بنیادین، مداخله رفتاری	دولت و حکمرانی، نظام تأمین مالی
پژوهشکده امور اقتصادی	اقتصاد	۱۴۰۰	دولتی	۲	بنیادین	دولت و حکمرانی
پژوهشگاه قوه قضائیه	روانشناسی و حقوق	۱۴۰۰	دولتی	۱	بنیادین	امنیت
استادید دانشگاه‌ها	اقتصاد	۱۳۹۹	دانشگاهی	۳	مداخله	انرژی و محیط‌زیست، مدیریت شهری
	مدیریت	۱۳۹۵	مستقل	۲	بنیادین	دولت و حکمرانی
	مدیریت و خطمشی‌گذاری	۱۴۰۲	دانشگاهی	۱	راهبردی	آموزش

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

تاکنون در کشور انواع قالب‌های فعالیت در بینش‌های رفتاری شامل راهبردی، بنیادین، مداخله رفتاری، تحلیل رفتاری، ارزیابی رفتاری، طراحی رفتاری و کار مشترک با هوش مصنوعی اجرا شده و پروژه‌های راهبردی و بنیادین بیشترین تعداد را دارند. حوزه موضوعی‌های مختلفی نیز مانند دولت و حکمرانی، فرهنگ و سرمایه اجتماعی، ارتباطات و رسانه، انرژی و محیط‌زیست، مدیریت شهری و سلامت مورد مطالعه و اجرا قرار گرفته‌اند، اما در موضوع‌هایی مانند تولید و اشتغال تاکنون پروژه‌ای با این رویکرد انجام نشده است. به‌طور کلی انجام پروژه با رویکرد بینش‌های رفتاری (هم در فضای اندیشه‌ورزی و هم در فضای دانشگاهی) از سال ۹۹ به بعد سیر صعودی قابل توجهی داشته و امید است روند رو به رشد آن ادامه یابد.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

با توجه به خلأهای موجود در حوزه رویکرد بینش‌های رفتاری در ایران، راهکارهایی عملیاتی زیر پیشنهاد می‌شود:

- ۱ استفاده از ظرفیت‌های گسترده این رویکرد جهت حل مسائل کشور با توجه و حمایت سیاست‌گذاران،
- ۲ ایجاد واحدهای بینش‌های رفتاری ذیل مراکز سیاستی و حاکمیتی جهت افزایش کارآمدی سیاست‌ها،
- ۳ ایجاد رشته‌های تخصصی در حوزه بینش‌های رفتاری در دانشگاه‌ها و پرورش تخصصی فعالان این حوزه،
- ۴ تجهیز فعالان بینش‌های رفتاری به انواع دانش‌ها و مهارت‌های روز دنیا جهت انجام پروژه‌های غنی تر بینش‌های رفتاری،
- ۵ هم‌افزایی فعالان بینش‌های رفتاری جهت انتقال تجارب و جریان‌سازی قوی تر رویکرد بینش‌های رفتاری در کشور.

باید توجه داشت که به‌رغم استفاده بیشتر از بینش‌های رفتاری در نهادهای اجرایی در جهان، ظرفیت بینش‌های رفتاری به‌نحوی است که مجلس شورای اسلامی می‌تواند از آن در سطوح مختلف تدوین، اجرا و ارزیابی قانون بهره‌بردارد؛ قالب‌های مختلف پروژه بینش‌های رفتاری چون بنیادین، راهبردی، تحلیل رفتاری، ارزیابی رفتاری و مداخلات رفتاری هر یک به‌نوبه خود می‌توانند در چرخه سیاستگذاری و مؤثرتر کردن خط‌مشی‌ها نقش مثبت ایفا کنند. همچنین از این رویکرد می‌توان جهت قانونگذاری کارآمدتر در حوزه‌های موضوعی مختلف بهره‌برد. نهایتاً نیز علاوه بر ظرفیت رویکرد در ارتباط با کارآمدترسازی تدوین، اجرا و ارزیابی قوانین، از آن می‌توان جهت بهبود عملکرد و تصمیم‌گیری نمایندگان مجلس و ارتقای سازوکارها و فرایندهای درونی مربوط به مجلس شورای اسلامی و مرکز پژوهش‌های آن کمک گرفت. در پایان این قسمت، جهت تلخیص مطالب، اطلاع‌نگاشت^۱ زیر که حاوی نکات و یافته‌های مهم گزارش است، ارائه می‌شود.

۱. مقدمه

دولت‌ها و سیاستگذاران کشورهای مختلف جهان همواره در حال طراحی و اجرای سیاست‌هایی هستند تا به اهداف مطلوب و مدنظر خود در جامعه دست یابند. گاه این سیاست‌ها کارآمدی خوبی نشان می‌دهد و افراد جامعه با آن همراهی می‌کنند و گاه شکست می‌خورد. در سال‌های اخیر دانشمندان و برخی از سیاستگذاران دریافته‌اند یکی از خلل‌های مهم سیاست‌های شکست‌خورده و غیر مؤثر، عدم توجه به ویژگی‌های انسان و عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر بر اوست. تا زمانی که سیاست‌ها مبتنی بر شواهد علمی به دست آمده از شناخت عمیق و واقعی از انسان، رفتارها و تصمیم‌گیری‌های او نباشد، نمی‌توان از کارآمدی و تأثیر آنها اطمینان حاصل کرد.

رویکرد بینش‌های رفتاری^۲، با گردهم‌آوردن دانش علوم رفتاری مدرن مانند روان‌شناسی شناختی، روان‌شناسی اجتماعی و اقتصاد رفتاری و با بهره‌گرفتن از شواهد موجود درباره تصمیم‌ها و رفتارهای انسان به حل مسائل اجتماعی می‌پردازد. علوم رفتاری به دنبال شناخت عوامل و موانع مؤثر بر فرایندهایی چون تصمیم‌گیری و رفتار انسان است و رویکرد بینش‌های رفتاری با این شناخت عمیق از انسان و ارائه ابزارها و راهکارهایی برای تغییر رفتار، به سیاست‌مداران کمک می‌کند تا سیاست‌های مؤثرتری وضع کنند. در واقع این رویکرد به‌عنوان مکمل رویکردهای سنتی سیاستگذاری قرار می‌گیرد و امروزه در تمام مراحل چرخه سیاستی در حال ایفای نقش است. رویکرد بینش‌های رفتاری از سال ۲۰۱۰ به شکل رسمی برای پاسخ به این نیاز در جهان به وجود آمده است؛ به‌نحوی که اولین تیم بینش‌های رفتاری بنابر درخواست نخست‌وزیر وقت دولت انگلستان (دیوید کامرون) در دفتر نخست‌وزیری و با نام «تیم بینش‌های رفتاری»^۳ تأسیس شد و سپس تیمی مشابه به سفارش باراک اوباما رئیس‌جمهور وقت آمریکا با عنوان تیم علوم اجتماعی و رفتاری^۴ در کاخ سفید آغاز به کار کرد. پس از آن بود که تعداد زیادی از کشورها و مؤسسات جهانی با علم به ضرورت و نیاز به این رویکرد، به ایجاد تیم‌های مشابه اقدام کردند تا بتوانند از یافته‌های علوم رفتاری در امر سیاستگذاری و حل چالش‌های جامعه بهره‌جویند.

این تیم‌ها جزو جدیدترین نسل مراکز حل مسئله در جهان هستند و امروزه رویکرد اتخاذ شده آنها، به‌طور گسترده توسط دولت‌ها، مؤسسات و شرکت‌های تجاری در سراسر جهان، مورد استقبال قرار گرفته به‌نحوی که طبق گزارش به‌روز سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی^۵ در زمان نگارش این گزارش، بیش از ۳۶۰ تیم بینش‌های رفتاری متعلق به ۶۴ کشور جهان در حوزه‌های سیاستی مختلف چون سلامت عمومی، اقتصاد و تأمین مالی، محیط‌زیست، خدمات دولتی، مدیریت شهری، نظامات اداری، امور فرهنگی و اجتماعی، رسانه و ارتباطات، مشارکت اجتماعی و سیاسی، اعتماد سیاسی و سایر حوزه‌ها فعالیت کرده‌اند [۱].

شایان ذکر است با احتساب کشورهای تیم‌های رفتاری سایر کشورها فعالیت بینش‌های رفتاری صورت گرفته و همچنین تیم‌های دانشگاهی و تجاری، این عدد بسیار بیشتر آن است که گفته شد. امروزه از این رویکرد در هر دو نوع کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به‌گسترده‌گی استفاده می‌شود. در میان دولت‌ها، به‌عنوان مثال می‌توان به دولت‌های آمریکا، انگلیس، فرانسه، کانادا، استرالیا،

1. Infographic
2. Behavioral Insights (BI)
3. Behavioral Insights Team (BIT)
4. Social and Behavioral Science Team (SBST)
5. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)



ترکیه، لبنان، کویت و کنیا اشاره کرد و علاوه بر دولت‌ها، نهادهای جهانی نیز مانند سازمان بهداشت جهانی،^۱ سازمان ملل متحد،^۲ اتحادیه کمیسیون اروپا،^۳ بانک جهانی،^۴ سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی و همچنین دانشگاه‌هایی چون کمبریج،^۵ مدرسه حکمرانی هاروارد،^۶ کالج دانشگاهی لندن،^۷ دانشگاه کالیفرنیا در برکلی،^۸ و نیز شرکت‌های تجاری مانند گوگل، مایکروسافت، اپل و اوبر به‌طور رسمی دارای نهادها و فعالیت‌هایی با رویکرد بینش‌های رفتاری هستند. به‌رغم شناخته شده بودن این رویکرد در جهان و پیشرفت‌های نظری و موفقیت‌های عملی گسترده آن در دنیا، هنوز در کشور ما این رویکرد تا حد زیادی ناشناخته بوده و کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. این رویکرد در ایران هنوز نوپاست و تنها در سال‌های اخیر است که برخی افراد و تیم‌های دغدغه‌مند در حوزه سیاستگذاری تعدادی پروژه و فعالیت با رویکرد بینش‌های رفتاری در موضوع‌های مختلف به انجام رسانده‌اند. این در حالی است که پیشرفت و توسعه این علوم در ایران می‌تواند مانند آنچه امروزه در کشورهای مختلف محقق شده، افق روشنی برای حل بسیاری از مسائل و چالش‌های کشور ارائه دهد و توان دستگاه‌های سیاستگذاری را برای تحقق اهداف سیاستی بالا ببرد.

پروژه حاضر در پی آن بود که برای اولین بار با یک بررسی جامع ضمن گردآوری و مرور پروژه‌ها، گزارش‌ها، کتاب‌ها و تألیفات انجام شده در این حوزه و ثبت تجربه‌های عملی کاربردی‌سازی این رویکرد در حل مسائل کشور توسط فعالان رویکرد بینش‌های رفتاری در ایران، درکی واقع‌بینانه و همه‌جانبه از ظرفیت‌های گسترده این رویکرد برای استفاده در چرخه سیاستگذاری و حل مسائل جامعه به دست داده و کشور و مراکز حاکمیتی را با این رویکرد نوین و تغییرگفتمان ایجادشده در حوزه سیاستگذاری آشنا کند. امید است این گزارش سرآغازی برای آشنایی بهتر با رویکرد بینش‌های رفتاری و قابلیت‌های آن در حوزه سیاستگذاری و استفاده از فرصت‌های آن برای حل مسائل کشور باشد.

۱-۱. اهمیت و ضرورت

در حال حاضر برخی از پروژه‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در ایران در سطح پروژه‌های جهانی، دارای غنا و ناظر به حل مسائل جامعه هستند اما به دلیل اینکه تاکنون تجمیع نشده و به‌صورت پراکنده صورت گرفته‌اند، علاقه‌مندان و سیاستگذاران کمتر از آنها مطلع شده‌اند. لذا یکی از اقدام‌های مهم جهت جریان‌سازی این رویکرد در مسیر سیاستگذاری کشور و جلب توجه سیاستگذاران و پژوهشگران به ضرورت استفاده از بینش‌های رفتاری، «گردآوری و یکپارچه کردن پروژه‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در ایران» است تا با نشان دادن ظرفیت‌های مختلف و متنوع این رویکرد فرصت‌های بیشتری برای اثرگذاری در کشور حاصل شود. همچنین برای پیشرفت در این حوزه باید ابتدا از وضعیت موجود و پروژه‌های انجام شده مطلع شد تا با شناسایی فعالیت‌های موفق و پیشرفت‌ها، خلأها و کمبودها، نقاط قوت و ضعف، مسیر آینده روشن‌تر و هدفمندتر شود.

۱-۲. اهداف

قصد پژوهش حاضر این بود که با بررسی و مرور «پروژه‌های انجام شده با رویکرد بینش‌های رفتاری» در ایران، به توصیف این پروژه‌ها به شکل خلاصه و البته کامل پرداخته و ضمن یکپارچه‌سازی و تجمیع داده‌های موجود، وضعیت رویکرد بینش‌های رفتاری در ایران ترسیم شود. در اینجا باید از همه فعالان بینش‌های رفتاری که اطلاعات پروژه‌ها و تیم‌های خود را در اختیار محققان این طرح گذاشتند و بدین وسیله در به سرانجام رسیدن طرح همکاری و همراهی کردند، صمیمانه تقدیر و تشکر به عمل آوریم.

1. World Health Organization
2. United Nations
3. European Commission
4. World Bank
5. University of Cambridge
6. Harvard Kennedy School
7. University College London (UCL)
8. University of California, Berkely (UC Berkely)



برخی از نهادهای بینش‌های رفتاری با هدف گسترش کاربرد رویکرد بینش‌های رفتاری در جهان و نشان دادن کاربردهای مختلف و مؤثر این رویکرد در حل مسائل متنوع جوامع، به انتشار گزارش‌هایی جامع از فعالیت‌های خود در این حوزه و یا فعالیت‌های انجام شده در سطح جهانی پرداخته‌اند. به‌طور مثال در سال ۲۰۱۴، سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی گزارشی با نام «سیاست تنظیم‌گری و اقتصاد رفتاری» را منتشر کرد که کاربردهای اولیه علوم رفتاری را در سیاست خلاصه می‌کرد و عمدتاً بر کاربردهای آن در تنظیم‌گری متمرکز بود. تقریباً در همان زمان، مجموعه ذهن، رفتار و توسعه بانک جهانی^۱ گزارشی توسعه جهانی ۲۰۱۵ خود را به علوم رفتاری اختصاص داد. این گزارش نقشه راهی برای تفکر در مورد علوم رفتاری در زمینه‌های در حال توسعه ارائه کرده و نمونه‌های موردی مختلفی از کاربرد این رویکرد را بیان می‌کرد. بعد از آن کمیسیون اروپا در سال ۲۰۱۶ گزارشی «بینش‌های رفتاری کاربردی‌سازی شده در سیاست» را منتشر کرد و سیاست‌ها و برنامه‌های رفتاری ۳۲ کشور اروپایی را خلاصه کرد. سپس، در سال ۲۰۱۷، سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی گزارشی «بینش‌های رفتاری و سیاست‌گذاری عمومی: درس‌هایی از سراسر جهان» را با فهرستی از مداخلات منتشر کرد که موضوع‌های مختلف را دربرمی‌گرفت [۲]. علاوه بر این موارد، بانک جهانی با هدف موردکاوی فعالیت‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در جهان، در سال‌های ۲۰۱۸، ۲۰۲۰ و ۲۰۲۴ به ترتیب گزارش‌های سه‌گانه‌ای با عنوان «علوم رفتاری در سراسر جهان: مشخصات ۱۰ کشور» و «علوم رفتاری در سراسر جهان: مشخصات ۱۷ سازمان بین‌المللی» و «علوم رفتاری در سراسر جهان: بهداشت عمومی» را منتشر کرده است و در آنها به تفکیک نهادها و سازمان‌های مختلف، شرحی از فعالیت‌های بینش‌های رفتاری آنها و ویژگی آن نهادها ارائه کرده است و هر یک در گسترش گفتمان علوم رفتاری و یکپارچه کردن اطلاعات مرتبط با فعالیت کشورهای و نهادهای مختلف جهان نقش بسزایی داشته است [۲][۳][۴]. اگرچه در ایران پروژه‌های بینش‌های رفتاری مختلفی انجام شده و در ادامه به آنها اشاره می‌شود، با این حال تاکنون مطالعه‌ای با هدف گردآوری اطلاعات فعالان و فعالیت‌های بینش‌های رفتاری در کشور انجام نگرفته است.

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز

در موضوع رویکرد بینش‌های رفتاری و خط‌مشی‌گذاری رفتاری، تعدادی مطالعه ذیل دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی و دفتر افکارسنجی ملت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی صورت گرفته است که در ادامه گزارش به آنها اشاره خواهد شد.

۲-۲. سوابق تقنینی به همراه آسیب‌شناسی

تاکنون قانون و یا طرح پیشنهادی خاصی با الهام از رویکرد بینش‌های رفتاری و قانونگذاری رفتاری ارائه و تصویب نشده است. در واقع، هنوز قوانینی وضع نشده‌اند که به‌صورت آگاهانه و نظام‌یافته از یافته‌های علوم رفتاری برای طراحی مداخلات قانونی و سیاستی استفاده کرده باشند. اشاره کلی به «استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها» در اصل دوم قانون اساسی، اگرچه زمینه‌ای برای بهره‌گیری از دانش‌های نوین از جمله بینش‌های رفتاری فراهم می‌کند، اما همچنان در ارتباط با این رویکرد خاص، خلأهایی محسوس در قوانین و سیاست‌ها وجود دارد. رویکرد بینش‌های رفتاری با تأکید بر شناخت سوگیری‌های شناختی و عوامل روان‌شناختی که بر تصمیم‌ها و رفتار افراد تأثیر می‌گذارند، می‌تواند به درک عمیق‌تری از چرایی فقدان رعایت برخی قوانین و اثربخشی محدود برخی سیاست‌ها منجر شود؛ در حالی که قوانین موجود اغلب بر مبنای فرضیات سنتی و مدل‌های عقلانی صرف طراحی شده و از این ظرایف رفتاری غافل مانده‌اند و خلأهای جدی در این زمینه به چشم می‌خورد.



همچنین، در بند نهم سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مواردی همچون قابل اجرا بودن قانون، قابل سنجش بودن اجرای آن، شفافیت، عدم ابهام و ابتنا بر نظرات کارشناسی و ارزیابی تأثیر اجرای قانون مورد تأکید قرار گرفته است. این موارد، بدون شک، با اصول رویکرد بینش‌های رفتاری همسو هستند. برای مثال، شفافیت و ارائه اطلاعات به شیوه‌ای ساده و قابل فهم می‌تواند به افزایش تبعیت از قانون کمک کند. همچنین، سنجش دقیق تأثیر اجرای قانون با توجه به تغییرهای رفتاری مخاطبان، از ارکان اصلی این رویکرد است.

با این حال، باید توجه داشت که این اشارات کلی و همسویی‌های مفهومی، جایگزین قوانین و سیاست‌های مشخص و هدفمند که بر پایه یافته‌های بینش‌های رفتاری طراحی شده باشند، نمی‌شود. آشنایی و بهره‌گیری از این دانش قدرتمند در فرایند قانونگذاری هنوز در ابتدای راه است و فقدان قوانین متأثر از این رویکرد، یک خلأ جدی به حساب می‌آید.

رویکرد بینش‌های رفتاری به‌عنوان یک دانش و ابزار نوین، ظرفیت چشمگیری برای بهبود اثربخشی قوانین و سیاست‌ها داراست. این رویکرد می‌تواند به تحقق بهتر بند «۱۷» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری، یعنی «ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ رعایت، تمکین و احترام به قانون و تبدیل آن به یک مطالبه عمومی»، کمک شایانی کند. با درک عمیق‌تر عوامل انگیزشی و بازدارنده رفتارهای مرتبط با قانون، می‌توان مداخلات و سیاست‌های هوشمندانه‌تری طراحی کرد که نه تنها هزینه‌بر نباشند، بلکه با ایجاد تغییرات کوچک، رفتارهای مطلوب را تقویت و رفتارهای نامطلوب را تضعیف کنند. چنین آثاری نیازمند طراحی قوانین و خط‌مشی‌ها براساس اصول بینش‌های رفتاری است.

۳. روش و تعریف پروژه بینش‌های رفتاری (BI Project)



جهت گردآوری پروژه‌های انجام شده با رویکرد بینش‌های رفتاری و ورود این پروژه‌ها به گزارش، معیارها و ملاک‌هایی طبق منابع اصلی این رویکرد در نظر گرفته شد. طبق این منابع، پروژه بینش‌های رفتاری به پروژه یا پژوهش‌هایی گفته می‌شود که دارای چهار ویژگی باشند [۶][۷][۸]:

۱- آگاه از علوم رفتاری^۱ و مبتنی بر شواهد و یافته‌های علوم رفتاری مدرن از عوامل روان‌شناختی و رفتاری مؤثر بر تصمیم‌گیری و رفتار انسان‌ها،^۲

۲- تکیه بر روش‌ها و ابزارهای سخت‌گیرانه و دقیق از جمله کارآزمایی تصادفی کنترل شده^۳ در مقابل ابزارهای شهودی،

۳- تمرکز بر سیاستگذاری و مسائل سیاستی،

۴- کاربردی بودن، درگیر بودن با مسائل روزمره، عمل‌گرایانه بودن و به دنبال تغییر رفتار.

معیار دیگری که برای ورود پروژه‌های انجام شده به گزارش حاضر توسط تدوین‌کنندگان در نظر گرفته شد، «داشتن خروجی مکتوب» بود؛ لذا پروژه‌های فاقد مستندات مکتوب در گزارش لحاظ نشده‌اند. شایان ذکر است که برخی پروژه‌ها به دلیل قید محرمانگی از سوی کارفرما، قابل انتشار نبودند؛ به همین دلیل تعداد حقیقی پروژه‌های انجام شده با رویکرد بینش‌های رفتاری در ایران، اندکی بیش از مواردی است که در گزارش حاضر آمده است. همچنین به دلیل نقشی که رویکرد بینش‌های رفتاری می‌تواند در سیاستگذاری بهتر ایفا کند در گزارش حاضر با هدف گفتمان‌سازی این رویکرد در فضای خط‌مشی‌گذاری، تمرکز و اصالت بر پروژه‌های اندیشه‌ورزی و سیاستگذاری بوده و مطالعات دانشگاهی در قالب دو جدول صرفاً مورد اشاره قرار گرفتند.

1. Behaviorally Informed

۲. مانند نظریات سیستم‌های پردازش دوگانه ذهنی توسط کانمن و تورسکی، اصول تغییر رفتار مطرح شده توسط جبالدینی، نظریه تلنگر تیلر و سانستین و موارد مشابه با آن که حدوداً در سه دهه اخیر رونق گرفته‌اند.

3. Randomized Controlled Trial (RCT)

۳-۳. روش

گزارش حاضر در قالب یک مطالعه مروری و با روش اسنادی و کتابخانه‌ای صورت گرفت. در برخی موارد جهت تکمیل اطلاعات با نویسندگان پروژه‌ها مصاحبه نیز انجام می‌شد. روش اجرا بدین صورت بود که ابتدا لیستی از نهادها و افراد فعال در حوزه بینش‌های رفتاری در ایران تهیه شد و با ارتباط‌گیری با این افراد به مرور لیست فعالان تکمیل شد. طی ارتباط با فعالان، اطلاعات لازم از پروژه‌های انجام شده طبق معیارهای مذکور و در قالب مخصوصی که از پیش طراحی شده بود، دریافت شد. همچنین در موارد لازم با مصاحبه اطلاعات پروژه‌ها تکمیل شدند. در مجموع در بخش اصلی گزارش به ۴۰ پروژه بینش‌های رفتاری انجام شده در کشور اشاره شده است. (بازه جمع‌آوری اطلاعات تادی ماه ۱۴۰۳ می‌باشد و بدیهی است که پروژه‌های بعد از این زمان در این بررسی لحاظ نشده‌اند).

پروژه‌های ذکر شده در گزارش، در دو بخش قالبی و موضوعی دسته‌بندی شدند؛ بخش‌های قالبی شامل دسته‌های زیر می‌شود:

- **راهبردی و سیاستی:** توصیه و پیشنهاد راهبرد و سیاست،
 - **بنیادین:** مطالعات بنیادین رویکرد که موضوع آنها خود رویکرد بینش‌های رفتاری است، مانند ترجمه و تألیف کتاب، پایان‌نامه و مقاله، مطالعه مروری و مشابه با آن،
 - **مداخله رفتاری:** ناظر بر اجرای مداخلات رفتاری با استفاده از روش‌هایی چون کارآزمایی تصادفی کنترل شده،
 - **تحلیل رفتاری:** تحلیل پیشینی یک مسئله یا چالش از زاویه بینش‌های رفتاری از جمله طراحی و اجرای پیمایش‌های رفتاری،
 - **ارزیابی رفتاری:** ارزیابی پسینی یک اقدام یا سیاست از زاویه بینش‌های رفتاری،
 - **طراحی رفتاری:** طراحی برنامه‌ها و محصولات (عموماً فناورانه) براساس اصول رفتاری با هدف تغییر رفتار کاربران،
 - **کار مشترک با هوش مصنوعی:** پروژه‌های بین رشته‌ای با ترکیب بینش‌های رفتاری و علوم داده و هوش مصنوعی.
- بخش موضوعی نیز شامل حوزه‌های سیاستی مختلف می‌شود: فرهنگ و سرمایه اجتماعی، دولت و حکمرانی، سلامت عمومی و بهزیستی، ارتباطات و رسانه، امور اجتماعی، آموزش، رفتار مصرف‌کننده، امنیت، نظام تأمین مالی، تولید و اشتغال، مدیریت شهری، رفتار سازمانی و نظام اداری، انرژی و محیط زیست.

همچنین در این گزارش، نوع فعالیت فعالان بینش‌های رفتاری در سه دسته کلی قرار گرفته است:

- **دولتی:** مجموعه‌هایی که ذیل بخش‌های مختلفی دولتی (به معنای عام) شکل گرفته‌اند.
- **مستقل:** افراد یا مجموعه‌هایی که به صورت مستقل و خصوصی فعالیت کرده‌اند.
- **دانشگاهی:** مجموعه‌ها و اساتیدی که ذیل دانشگاه فعالیت‌هایی داشته‌اند.

۴. فعالان بینش‌های رفتاری در ایران

طبق بررسی‌ها فعالان حوزه بینش‌های رفتاری در ایران را که دارای پروژه‌هایی با پنج ویژگی متکی بودن به نظریات علوم رفتاری مدرن، استفاده از ابزارهای سخت‌گیرانه، متمرکز بر سیاستگذاری، کاربردی بودن و مکتوب بودن باشند، می‌توان در جدول زیر مشاهده کرد.



جدول ۲. خلاصه‌ای از نمایه فعالان بینش‌های رفتاری در کشور

نام	پیش‌زمینه علمی	سال آغاز فعالیت	نوع فعالیت	تعداد پروژه	قالب‌های فعالیت	حوزه‌های موضوعی
دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مدیریت و خطمشی‌گذاری	۱۴۰۱	دولتی	۷	راهبردی، بنیادین	دولت و حکمرانی، انرژی و محیط‌زیست
مرکز بینش‌های رفتاری ایران	روانشناسی	۱۴۰۰	مستقل	۲۲	راهبردی، بنیادین، مداخله رفتاری، تحلیل رفتاری، ارزیابی رفتاری، طراحی رفتاری، پروژه مشترک با هوش مصنوعی	سلامت عمومی و بهزیستی، نظام تامین مالی، امور اجتماعی، ارتباطات و رسانه، فرهنگ و سرمایه اجتماعی، مدیریت شهری
هسته خطمشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع)	مدیریت و خطمشی‌گذاری	۱۳۹۸	دانشگاهی	۵	راهبردی، بنیادین، مداخله رفتاری	دولت و حکمرانی، نظام تامین مالی
پژوهشکده امور اقتصادی	اقتصاد	۱۴۰۰	دولتی	۲	بنیادین	دولت و حکمرانی
پژوهشگاه قوه قضائیه	روانشناسی و حقوق	۱۴۰۰	دولتی	۱	بنیادین	امنیت
اساتید دانشگاه‌ها	اقتصاد	۱۳۹۹	دانشگاهی	۳	مداخله	انرژی و محیط‌زیست، مدیریت شهری
	مدیریت	۱۳۹۵	مستقل	۲	بنیادین	دولت و حکمرانی
	مدیریت و خطمشی‌گذاری	۱۴۰۲	دانشگاهی	۱	راهبردی	آموزش

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

شایان ذکر است، در طول سالیان گذشته برخی افراد، اساتید و تیم‌های دغدغه‌مند دیگر نیز در حوزه بینش‌های رفتاری مطالعات و فعالیت‌های داشته‌اند، اما به دلیل آنکه فعالیت‌های آنها دارای معیارهای ورود گزارش حاضر نبودند (به‌ویژه نداشتن خروجی مکتوب از فعالیت‌ها)، در جدول بالا اطلاعات آنها نیامده است. از جمله این افراد و مجموعه‌ها می‌توان به مؤسسه بینش‌های رفتاری، تیم بایاس، مؤسسه نادج، تیم طوس اشاره کرد.

۵. پروژه‌های بینش‌های رفتاری در ایران

در ادامه پروژه‌هایی که دارای معیارهای ورود به پژوهش بودند در هفت دسته و به‌طور خلاصه و طبق تاریخ انجام آورده شده‌اند.

۵-۱. پروژه‌های راهبردی و سیاستی

۱۲ مورد پروژه راهبردی و سیاستی در حوزه رفتاری تدوین گردیده است که در ادامه جزئیات آن‌ها مورد اشاره قرار خواهد گرفت.

پروژه راهبردی و سیاستی ۱: توصیه‌های برگرفته از علوم رفتاری با هدف افزایش پذیرش و تزریق واکسن کووید-۱۹، براساس مرور جدیدترین یافته‌های موجود و درس‌های جهانی آموخته شده از استفاده میدانی بینش‌های رفتاری

جدول ۳. شناسنامه پروژه توصیه‌های برگرفته از علوم رفتاری با هدف افزایش پذیرش و تزریق واکسن کووید-۱۹

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
سلامت عمومی و بهزیستی	پاییز ۱۴۰۰	۱. محمدحسن ابراهیم کنی ۲. علیرضا گیوزاد ^۱	دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: یکی از چالش‌های ایام همه‌گیری کرونا که دولت‌ها درگیر آن بودند، طراحی و به‌کارگیری سیاست‌ها و راهبردهای مؤثر برای ایجاد پذیرش در جامعه نسبت به واکسن کرونا و تزریق آن بود. هدف از این گزارش ابتدا دست یافتن به فهم عمیق‌تری از عوامل مؤثر بر پذیرش و تزریق واکسن و سپس ارائه توصیه‌ها و استراتژی‌هایی مبتنی بر علوم رفتاری برای افزایش میزان تزریق واکسن در جامعه بود. روش: مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفت. یافته‌ها: پژوهش‌های مختلفی که در این زمینه با استفاده از رویکرد بینش‌های رفتاری در جهان انجام گرفته‌اند، نشان دادند که سه دسته از عوامل روان‌شناختی بر تزریق واکسن مؤثراند و با توجه به آن‌ها می‌توان راهبردهایی را جهت ارتقای پذیرش و تزریق واکسن در جوامع طراحی کرده و به‌کار برد. این عوامل عبارت‌اند از «نفوذ اجتماعی» با استفاده از استراتژی‌های مانند استفاده از هنجارهای توصیفی موافق با واکسیناسیون و برجسته‌سازی آنها [۹]، «ایجاد انگیزه» با راهبردهایی مانند پررنگ کردن انگیزه کمک به افراد مورد علاقه [۱۰] و «شکاف قصد و عمل» با راهکارهایی همچون یادآوری واکسیناسیون به افراد [۱۱]. جمع‌بندی: در این گزارش به این راهکارها پرداخته شده و در مجموع این موارد قابلیت استفاده و عملیاتی‌سازی توسط نهادهای مربوطه را دارند.

پروژه راهبردی و سیاستی ۲: توصیه‌های برگرفته از علوم رفتاری با هدف ترویج رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی کووید-۱۹

جدول ۴. شناسنامه پروژه توصیه‌های برگرفته از علوم رفتاری با هدف ترویج رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی کووید-۱۹

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
سلامت عمومی و بهزیستی	زمستان ۱۴۰۰	۱. علیرضا گیوزاد ۲. محمدحسن ابراهیم کنی ۳. فاطمه مروتی ۴. زینب زاکانی ^۲	دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی.
۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی شناختی دانشگاه تهران.



چکیده

بیان مسئله: فقدان رعایت صحیح دستورالعمل‌های بهداشتی سهم زیادی در انتشار ویروس کرونا در جوامع مختلف داشته اما رفتارهایی مانند فاصله‌گذاری، استفاده از ماسک و ضدعفونی کردن دست‌ها می‌توانند از انتشار آن جلوگیری کنند. به همین دلیل راهکارهایی که سبب افزایش این رفتارها شوند اهمیت دارند. با بهره‌گیری از بینش‌های روان‌شناسی در طراحی این راهکارها می‌توان پذیرش توصیه‌ها و رعایت شیوه‌نامه‌ها را افزایش داد. **هدف:** هدف از این پژوهش ارائه توصیه‌ها و سیاست‌های کارآمد به ستاد ملی مقابله با کرونا جهت افزایش انجام رفتارهای پیشگیری و رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی مبتنی بر قوی‌ترین یافته‌های رویکرد بینش‌های رفتاری در جهان بود. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای و مشاهده میدانی انجام گرفت. **یافته‌ها:** این پروژه به ارائه راهکارهایی برای افزایش رعایت پروتکل‌های بهداشتی پرداخته است. این راهکارها شامل چهار بخش اصلی است: «آموزش» با تأکید بر دانش و شفاف‌سازی رفتارهای پیشگیرانه [۱۲][۱۳]، «اقناع» از طریق تقویت احساس مسئولیت و استفاده از پیام‌های جمعی [۱۲][۱۴]، «انگیزه‌دهی» با برجسته‌سازی خطر ویروس و تقویت تمایل جبران لطف کادر درمان [۱۵][۱۶]، و «آماده‌سازی محیطی» با استفاده از علائم یادآور در نقاط کلیدی [۱۷]. در انتها، ۱۰ اقدام و ۹ ایده اجرایی برای عملیاتی‌سازی این راهبردها ارائه شده است. **جمع‌بندی:** راهکارها و توصیه‌های ارائه شده می‌توانند در موقعیت‌های مشابه مورد استفاده سیاستگذاران و سایر مسئولان مربوطه برای اتخاذ سیاست‌های مبتنی بر شواهد علمی برای افزایش رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی در کشور قرار بگیرند.

پروژه راهبردی و سیاستی ۳: تدوین ابزار و پیشران‌های پاسخ‌گویی سنجش کیفیت ارائه خدمات نظام مالیاتی جمهوری اسلامی

ایران

جدول ۵. شناسنامه پروژه تدوین ابزار و پیشران‌های پاسخ‌گویی سنجش کیفیت ارائه خدمات نظام مالیاتی جمهوری اسلامی ایران

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
نظام تأمین مالی	تابستان ۱۴۰۱	۱. علیرضا چیت‌سازیان ۲. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۳. علیرضا گیوزاد ۴. مصطفی انواری ^۱ ۵. علیرضا عبادی ^۲	مرکز آموزش، پژوهش و برنامه‌ریزی مالیاتی و دانشگاه امام صادق (ع)	هسته ختمشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع) و مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

چکیده

بیان مسئله: مالیات یکی از مسائل مهم برای اقتصاد هر کشوری است. شیوه اخذ مالیات و میزان رضایت مؤدیان از نحوه تعامل با کارکنان و مأموران مالیات در مشارکت آنان بسیار مؤثر است و از این حیث لازم است ضمن شناخت عمیق‌تر این پدیده، تا حد امکان بتوان این تعامل را بی‌هزینه و کارآمد کرد. **هدف:** هدف پژوهش حاضر طراحی سنجه پایش اختصاصی، سنجش رضایت‌مندی مؤدیان، مصاحبه با خبرگان مالیاتی برای آگاهی از عوامل نارضایتی‌ها و موانع بر سر راه مشارکت مؤدیان و یافتن راهکارهایی برای آنها بود. همچنین با توجه به نرخ پایین مشارکت مؤدیان در نظرسنجی‌های این سازمان، راهکارهایی رفتاری برای ترغیب این افراد به شرکت در این نظرسنجی‌ها ارائه شد. **روش:** پروژه حاضر از روش تلفیقی کمی و کیفی استفاده کرده است. در این طرح ابتدا با اصول رفتاری، پرسشنامه‌ای برای سنجش میزان رضایت‌مندی افراد از روند فعلی پرسشنامه‌های مالیاتی تهیه شد و سپس در مصاحبه‌ای تکمیلی با خبرگان مالیاتی مضامینی در مورد موانع بر کردن پرسشنامه‌های مالیاتی کشف شد. در ادامه بر طبق این دو عامل راهکارهایی برای بهبود این شرایط بر طبق اصول علوم رفتاری ارائه شده است. **یافته‌ها:** پرسشنامه سنجش رضایت، پنج بعد اصلی شامل عوامل ملموس، قابلیت اطمینان، پاسخ‌گویی، اعتماد و همدلی

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد سیاستگذاری عمومی دانشگاه امام صادق (ع).

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد سیاستگذاری عمومی دانشگاه امام صادق (ع).

را بررسی می‌کرد. عوامل عدم پاسخ‌گویی مؤدیان طبق این پرسشنامه، مصاحبه با خبرگان و تحقیقات علوم رفتاری [۱۸][۱۹] شامل این موارد بود: موقعیت نامناسب روبه‌روی با پرسشنامه، نوع دسترسی به پرسشنامه، نگرش منفی نسبت به اصل مالیات‌ستانی، ضعف در طراحی سؤالات، بی‌انگیزگی، روابط منفعت‌طلبانه، ترس از افشای هویت، نبود مشوق‌های خرد، عوامل فرهنگی و عدم بلوغ دولت الکترونیک. برای بهبود این موانع اصولی طبق علوم رفتاری بیان شد [۲۰][۲۱]؛ از جمله ساده‌سازی فرایندها، جلب توجه مخاطب با شخصی‌سازی، افزایش اعتماد به نفس و القای کمبود زمان. **جمع‌بندی:** هدف این پروژه، توسعه ابزارهایی برای ارزیابی و بهبود کیفیت خدمات نظام مالیاتی ایران است. پیشنهاد می‌شود آزمایش‌های تصادفی برای ارزیابی اثربخشی سیاست‌ها زیر نظر متخصصان علوم رفتاری انجام شود تا با رویکردی شواهدمحور، اثرگذارترین سیاست‌ها پی گرفته شود.

پروژه راهبردی و سیاستی ۴: به‌کارگیری بینش‌های رفتاری با هدف جلوگیری از گسترش رفتار کشف حجاب بانوان در جامعه

جدول ۶. شناسنامه پروژه به‌کارگیری بینش‌های رفتاری با هدف جلوگیری از گسترش رفتار کشف حجاب بانوان در جامعه

مجری	کارفرما یا همکار	اعضا	تاریخ انجام	حوزه موضوعی
مرکز بینش‌های رفتاری ایران	دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور	۱. زینب امینی ^۱ ۲. فاطمه مروتی ۳. زینب ایلیایی ^۲ ۴. محمدحسن ابراهیم‌کنی	پاییز ۱۴۰۱	امور اجتماعی

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

چکیده

بیان مسئله: یکی از تازه‌ترین و جدی‌ترین مسائلی که جامعه ایران طی ماه‌های گذشته با آن مواجه شده، رفتار کشف حجاب گروهی از بانوان جامعه است و از آنجایی که پوشش مردم یک جامعه تا حدود زیادی به هنجارهای رایج در آن جامعه مرتبط است، نگاه به این پدیده از زاویه ادبیات روان‌شناسی هنجار، افق‌های جدیدی را برای فهم بهتر و مواجهه کارآمدتر با این موضوع فراهم می‌کند. **هدف:** هدف از طرح حاضر ارائه راهبردهای سیاستی و پیشنهادها و ایده‌های اجرایی براساس اصول علوم رفتاری و یافته‌های روان‌شناختی در زمینه هنجارهای اجتماعی (هنجارسازی، هنجارشکنی، سرایت رفتاری) جهت بینش پیدا کردن نسبت به رفتار برداشتن پوشش سر و کاهش آن بود. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است. **یافته‌ها:** در بخش اول گزارش «برخی از مهم‌ترین یافته‌های رفتاری در زمینه هنجارهای اجتماعی» از جمله هنجار توصیفی و تجویزی مطرح می‌شود [۲۲][۲۳]. بخش دوم گزارش به «راهبردهای جلوگیری از گسترش رفتار کشف حجاب در جامعه» مانند تداعی رفتار مطلوب با مفاهیم مثبت و بخش سوم به «راهبردهای مواجهه مناسب با هنجارشکنی کشف حجاب» از جمله ایجاد ادراک نامطلوبیت هنجارشکنی میان مردم، می‌پردازد. بخش آخر نیز مربوط به «توصیه‌های عمومی برای به‌کارگیری راهبردهای پیشنهادی» است. **جمع‌بندی:** در این گزارش سعی شده ضمن ایجاد آشنایی با نظریه هنجارهای اجتماعی، به برخی از راهبردها در زمینه ایجاد و تقویت رفتارهای مطلوب و تضعیف رفتارهای هنجارشکن پرداخته شود. طبق این نظریه، راهبردهایی عملی را می‌توان به کار بست تا رفتار مطلوب جایگزین رفتار نامطلوب شود.

۱. کارشناسی ارشد علوم شناختی دانشگاه تهران.

۲. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه تهران.



پروژه راهبردی و سیاستی ۵: راهکارهای کاهش سوگیری‌های شناختی برای ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری مجلس شورای اسلامی

جدول ۷. شناسنامه پروژه راهکارهای کاهش سوگیری‌های شناختی برای ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری مجلس شورای اسلامی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	زمستان ۱۴۰۱	۱. میکائیل نوروزی ۲. محمد عبدالحسین زاده ^۱	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (کارفرما) مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع) (همکار)	هسته ختمی رفتاری و دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: مقامات و سیاستگذاران جهت حل مسائل کلان باید تصمیم‌های فراوان و مهمی اتخاذ کنند. نمایندگان مجلس شورای اسلامی به‌عنوان یکی از تصمیم‌گیران مهم نظام حاکمیتی، همانند سایر افراد از سوگیری‌های شناختی و رفتاری در تصمیم‌گیری مصون نیستند و در معرض انواع خطاها قرار دارند و باید ضمن آگاهی از انواع سوگیری‌ها برای مواجهه با آنها توانمند و مجهز شوند. به‌کارگیری بینش‌های رفتاری فرصت‌هایی برای تغییر رفتار تمام سازمان‌ها اعم از بخش عمومی و خصوصی ایجاد می‌کند. این بینش‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در بهبود و ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری در مجلس داشته باشد. **هدف:** هدف از این گزارش مرور انواع سوگیری‌های شناختی در تصمیم‌گیری انسان بود تا با آگاهی دادن به نمایندگان مجلس شورای اسلامی و ارائه برخی راه‌حل‌ها جهت بهبود تصمیم‌گیری به ارتقای سیاستگذاری کشور کمک کند. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام شد. **یافته‌ها:** خطاهای شناختی در سه مرحله توجه، اندیشیدن و اجرا رخ می‌دهند. در مرحله توجه، خطاهایی مانند خطای توجه و تأیید وجود دارند. در مرحله اندیشیدن، خطاهای گروهی و توهم شباهت دیده می‌شود. در مرحله اجرا، خطاهای توهم کنترل و خوش‌بینی محتمل است. راهکارهایی مانند برنامه‌ریزی، تنوع‌بخشی به تیم‌ها، و شواهد محور بودن، می‌توانند این خطاها را کاهش دهند. **جمع‌بندی:** در گزارش حاضر ضمن معرفی و تشریح مهم‌ترین سوگیری‌های شناختی و رفتاری، سازوکارها و توصیه‌های کاربردی برای کاهش سوگیری‌های شناختی و ارتقای کیفیت اظهارنظرها و تصمیم‌های نمایندگان ارائه شده است

پروژه راهبردی و سیاستی ۶: بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ تدوین دستورالعمل برای مقابله با اخبار غلط.

جدول ۸. شناسنامه پروژه بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ تدوین دستورالعمل برای مقابله با اخبار غلط

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
ارتباطات و رسانه	زمستان ۱۴۰۱	۱. محمدحسن ابراهیم کنی ۲. زینب امینی ۳. فاطمه مروتی ۴. علیرضا گیوزاد	خبرگزاری فارس	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: پدیده اخبار جعلی، بحرانی تمام‌عیار است که با گسترش استفاده از فضای مجازی تمام دولت‌ها را در سراسر دنیا درگیر خود کرده است [۲۴]. با توجه به اینکه مخاطب اخبار جعلی عموم مردم هستند، مواجهه مؤثر با این بحران چه در سطح پیشگیری^۲ (پیش از انتشار) و چه در سطح مقابله^۳ (پس از انتشار) نیازمند شناخت عوامل رفتاری، شناختی و اجتماعی مؤثر در پذیرش و اشتراک‌گذاری این اخبار و اطلاعات است. دانشمندان علوم رفتاری به‌ویژه در سال‌های اخیر به بررسی این عوامل روان‌شناختی پرداخته و براساس آنها استراتژی‌های

۱. دکتری مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبائی.

2. Pre-Bunk
3. Debunk

رفتاری گوناگونی را برای پیشگیری و مقابله با اخبار جعلی و اطلاعات غلط پیشنهاد داده‌اند. **هدف:** هدف از این گزارش ارائه راهبردها و راهکارهای به‌روز و مبتنی بر شواهد علوم رفتاری در جهت مواجهه مؤثر با اخبار جعلی و اطلاعات غلط در دو سطح پیشگیری (پیش از انتشار) و مقابله (پس از انتشار) بوده است. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام شده است. **یافته‌ها:** در این گزارش سعی شده به‌روزترین راهبردهای ارائه شده توسط متخصصان علوم رفتاری در مواجهه علمی و کارآمد با پدیده اخبار جعلی در سه بخش به شکل ساده، کاربردی و خلاصه ارائه شود که عبارت‌اند از: ۱. راهبردهای پیشگیری مانند واکسیناسیون روانی و تلنگر گسترده [۲۵] [۲۶]، ۲. راهبردهای مقابله از جمله اعتبارزدایی به‌موقع [۲۴] [۲۷] و ۳. توصیه‌های عمومی. **جمع‌بندی:** راهبردها و توصیه‌های ارائه شده در این گزارش به‌دلیل توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی انسان و شواهدمحور بودن، می‌توانند در شرایطی که جامعه تحت حمله اخبار غلط و گمراه‌کننده است، به پیشگیری و مقابله مؤثرتر با آن، کمک کند.

پروژه راهبردی و سیاستی ۷: هسته سیاستگذاری و تغییر رفتار در آموزش عالی

جدول ۹. شناسنامه پروژه هسته سیاستگذاری و تغییر رفتار در آموزش عالی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
آموزش	تابستان ۱۴۰۲	۱. محمدمهدی ذوالفقارزاده کرمانی ۲. معصومه چم آسمانی ^۱ ۳. سیدفاطمه سیدمحسن ^۲ ۴. حیدر نجفی رستاقی ۵. سجاد شیخ‌علیا لواسانی ^۳ ۶. علی ادیبی‌نیا ^۴ ۷. سارا عوادزاده ^۵ ۸. هستی عقیلی ^۶ ۹. محمدمهدی ابره‌دري ^۷ ۱۰. ایلیا جلاذتی ^۸	بنیاد ملی نخبگان	محمدمهدی ذوالفقارزاده کرمانی

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

چکیده

بیان مسئله: در سال‌های اخیر مطالعات رفتاری نقش مؤثری در ادبیات علمی حوزه خط‌مشی‌گذاری عمومی و حکمرانی داشته و بهره‌گیری از این رویکرد، به تغییر قواعد در طراحی سیاست‌ها از سازوکارهای مبتنی بر اجبار و کنترل به سازوکارهای نرم، هوشمند و رفتاری منجر شده و توجه ویژه‌ای به معماری انتخاب در جهت‌دهی به انتخاب‌ها و تصمیم‌های اجتماعی شده است. با توجه به اهمیت و جایگاه مسائل آموزش عالی در کشور، به‌کارگیری این رویکرد می‌تواند در کی جدید از مسائل آن ارائه داده و راه‌حل‌های نوینی نیز برای حل این مسائل پیشنهاد دهد. **هدف:** این مطالعه با هدف به‌کارگیری دانش سیاستگذاری رفتاری و حکمرانی تغییر رفتار جهت بهبود ارتقای سیاستگذاری در حوزه آموزش عالی به‌ویژه از بعد فرهنگی و اجتماعی انجام شد. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام شده است. همچنین از طوفان فکری و ایده‌پردازی نیز کمک گرفته شده است. **یافته‌ها:** فعالیت‌هایی در چند محور و حول آشنایی بیشتر با حوزه بینش‌های رفتاری و خط‌مشی‌گذاری رفتاری، شناسایی چالش‌های رفتاری آموزش عالی، شناسایی رفتارهای مطلوب مورد انتظار در آموزش عالی، طراحی سیاست‌های رفتاری برای حل

۱. دانشجوی دکتری آموزش عالی دانشگاه تهران.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی دانشگاه تهران.

۳. دانشجوی دکتری مدیریت صنعتی دانشگاه تربیت مدرس.

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه تهران.

۵. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت فناوری اطلاعات دانشگاه تهران.

۶. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه تهران.

۷. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه تهران.

۸. دانشجوی کارشناسی مدیریت دولتی دانشگاه تهران.



این چالش‌ها و نهایتاً طراحی مدل ارزیابی تغییرهای رفتاری مورد انتظار صورت گرفت. در انتهای پروژه تألیفات مختلفی در چند حوزه نظری و عملی مرتبط با موضوع طرح انجام شد و تلنگرهایی نیز با هدف افزایش مشارکت دانشجویان در سامانه هدف وزارت علوم طراحی شد. **جمع‌بندی:** با توجه به نقشی که امروزه مطالعات رفتاری در حوزه خط‌مشی‌گذاری عمومی و حکمرانی ایفا می‌کنند، مطالعه حاضر در پی استفاده از این رویکرد برای ارتقای ظرفیت سیاست‌گذاری در حوزه آموزش عالی به‌ویژه در ابعاد فرهنگی و اجتماعی بود. از یافته‌ها و نتایج این طرح می‌توان جهت به‌کارگیری مؤثرتر رویکرد خط‌مشی‌گذاری رفتاری جهت حل چالش‌های مختلف مرتبط با نظام آموزش عالی بهره جست.

پروژه راهبردی و سیاستی ۸: مروری بر کاربرد علوم رفتاری در ارتقای ایمنی راه‌های کشور

جدول ۱۰. شناسنامه پروژه مروری بر کاربرد علوم رفتاری در ارتقای ایمنی راه‌های کشور

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
امور اجتماعی	تابستان ۱۴۰۲	۱. رضا پورحسین ۲. فاطمه مروتی ۳. زینب آرمانیان ۴. عطیه آقامیری ۵. مریم امام ^۱ ۶. سارا بزرگیان ^۲ ۷. آیدا پورثانی ^۳ ۸. زینب سادات حسینی ^۴ ۹. فرزانه گشانی ^۵	بنیاد ملی نخبگان و خانه اندیشه‌ورزان	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: نرخ بالای تصادفات رانندگی یک مسئله جهانی است که پیامدهای جدی برای جوامع و دولت‌ها دارد. با توجه به نقش عوامل انسانی در این حوادث، علوم رفتاری و شناختی به‌عنوان رویکردی نوین برای بهبود ایمنی راه‌ها مورد توجه قرار گرفته‌اند. **هدف:** این پروژه به شکل مروری بر ادبیات علمی و شواهد حاصل از مطالعات در مسئله به‌کارگیری بینش‌های رفتاری در ایمنی راه‌ها با هدف اطلاع از بینش‌ها و ظرفیت‌های این رویکرد در این حوزه و مداخلات کشورهای مختلف مبتنی بر این رویکرد و تأثیرات آن انجام شد. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است. **یافته‌ها:** بینش‌های رفتاری، اصول جدیدی را در مورد تصمیم‌گیری انسان ارائه می‌دهند [۲۸]؛ از جمله اینکه رفتار انسان تحت تأثیر سیستم‌های آگاهانه و شهودی، محیط، و عوامل روان‌شناختی است. طبق مطالعات انجام شده در پروژه، عوامل متعددی مانند سوگیری‌های شناختی، هنجارهای اجتماعی و ادراک خطر بر رفتار رانندگی تأثیر می‌گذارند. درک این عوامل، طراحی مداخلاتی برای تغییر رفتار و افزایش ایمنی را ممکن می‌سازد. مداخلاتی مانند تلنگرهای محیطی، فناوری، کمپین‌ها، جرایم و آموزش می‌توانند رفتار رانندگان را بهبود بخشند. برای مثال، چندین کمپین در حوزه ایمنی راه در جهان با موفقیت انجام شده [۲۹] و مداخلاتی مانند جریمه‌های هدفمند نیز اثربخشی خود را نشان داده‌اند. این مداخلات که مبتنی بر علوم رفتاری بوده‌اند، می‌توانند در بهبود ایمنی راه‌ها در ایران نیز مؤثر باشند [۳۰]. **جمع‌بندی:** در این گزارش تلاش شده است با بررسی جدیدترین ادبیات نظری این حوزه و همچنین تجربه‌های موفق جهانی در به‌کارگیری مداخلات مبتنی بر علوم رفتاری، ظرفیت این دانش برای ارتقای ایمنی راه‌های کشور جهت استفاده به سیاست‌گذاران معرفی شود.

۱. کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه تهران.
۲. کارشناسی ارشد روان‌شناسی اجتماعی دانشگاه شهید بهشتی.
۳. کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه تهران.
۴. کارشناسی مشاوره دانشگاه تهران.
۵. کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه تهران.

پروژه راهبردی و سیاستی ۹: مقابله با اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی؛ روش‌های شناسایی و راهکارهای مقابله

جدول ۱۱. شناسنامه پروژه مقابله با اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی؛ روش‌های شناسایی و راهکارهای مقابله

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
ارتباطات و رسانه	پاییز ۱۴۰۲	۱. محمدحسن ابراهیم کنی ۲. زینب آرمانیان ۳. عطیه آقامیری ^۱ ۴. حانیه بیات مختاری ^۲	خبرگزاری فارس	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

چکیده

بیان مسئله: گسترش رسانه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر، نگرانی‌ها از شیوع و اثرگذاری اخبار جعلی بر افکار عمومی را دو چندان کرده است. این رسانه‌ها امروزه در حال تبدیل شدن به محل اصلی دریافت و اشتراک‌گذاری اطلاعات هستند و به خاطر ویژگی‌های خود باعث تسهیل انتشار و باورپذیری اخبار نادرست و گمراه‌کننده شده‌اند [۳۱]. از این حیث اتخاذ سیاست‌های درست و مبتنی بر شواهد علمی برای مقابله با این پدیده ضروری به نظر می‌رسد. **هدف:** گزارش حاضر قصد داشت با مرور آخرین یافته‌های جهانی در دو حوزه «روش‌های شناسایی» و «راهکارهای مقابله» در موضوع جلوگیری از شیوع اخبار جعلی در سکوه‌های رسانه‌های اجتماعی، پیشنهادهایی اجرایی برای پیاده‌سازی در سکوی تعاملی خبرگزاری فارس ارائه دهد. **روش:** مطالعه حاضر با روش کتابخانه‌ای است و در ضمن آن ۵ سکوی رسانه اجتماعی پرطرفدار جهانی از زاویه یافته‌های روان‌شناختی بررسی شدند. **یافته‌ها:** روش‌های شناسایی اخبار جعلی شامل ۴ مورد راستی‌آزمایی حرفه‌ای، جمع‌سپاری، مدل‌های محاسباتی و روش‌های ترکیبی است [۳۲][۳۳] و راهکارهای مقابله نیز شامل ۹ مورد تلنگر صحت، برچسب‌زنی، منبع، جمع‌سپاری، پربانک، افزایش دیده شدن اخبار صحیح و کاهش دیده شدن اخبار غلط، مانع، سواد رسانه‌ای و راهکارهای متفرقه می‌شود. در کنار مرور آخرین شواهد علمی و ارائه پیشنهاد براساس آنها، رویکرد فعلی ۵ سکوی پرطرفدار جهانی شامل فیسبوک، توئیتر، اینستاگرام، یوتیوب و تیک‌تاک نیز مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش پایانی نیز پیشنهادهایی برای عملیاتی‌سازی این گزارش ارائه شده است. **جمع‌بندی:** این گزارش، روش‌ها و راهکارهای مقابله با اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی را براساس آخرین مطالعات علمی بررسی می‌کند و پیشنهادهایی برای سکوی تعاملی خبرگزاری فارس با توجه به شواهد علمی و تغییرهای ضروری، در مقابله با اخبار جعلی ارائه می‌دهد.

پروژه راهبردی و سیاستی ۱۰: مطالعه تطبیقی ساختار و کارکرد نهاد بینش‌های رفتاری در جهان و ارائه رهنمودهای سیاستی برای مجلس شورای اسلامی

جدول ۱۲. شناسنامه پروژه مطالعه تطبیقی ساختار و کارکرد نهاد بینش‌های رفتاری در جهان و ارائه رهنمودهای سیاستی برای مجلس شورای اسلامی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	زمستان ۱۴۰۲	۱. مهسا سلسبیل ۲. فهیمه محمدی هارونی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی خانواده دانشگاه شهید بهشتی.
۲. دانشجوی دکتری علوم شناختی دانشگاه شهید بهشتی.



چکیده

بیان مسئله: واحدهای بینش‌های رفتاری در سال‌های اخیر مورد استفاده بسیاری از حکومت‌ها در جهان قرار گرفته‌اند. مزایا و دستاوردهای این نهادها در نظام حاکمیت بسیاری از کشورها تجربه و به رسمیت شناخته شده است. نهاد بینش‌های رفتاری با بهره‌گیری از یافته‌های متخصصان مختلف مانند متخصصان روان‌شناسی، علوم رفتاری، علوم اعصاب و جامعه‌شناسی، در مورد انسان و اجتماعات انسانی، به قانونگذاران و سیاستگذاران کمک می‌کند تا بتوانند قوانین، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کارآمدی را تدوین کنند و به ارزیابی اثربخشی آنها بپردازند. **هدف:** هدف از این مطالعه، نشان دادن کارکردها و فواید نهادهای بینش‌های رفتاری حکومتی در سراسر جهان و همچنین احصا ویژگی‌های این نهادهاست. **روش:** در این پژوهش یک مطالعه تطبیقی بر روی نهاد بینش‌های رفتاری ۶ کشور پیشرو و چهار نهاد بین‌المللی خط‌مشی‌گذار انجام شده است. **یافته‌ها:** بررسی نهادهای بینش‌های رفتاری در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که این نهادها در سطوح مختلف قانونگذاری و تنظیم‌گری فعالیت دارند. هدف آنها بهبود کارایی و بهره‌وری در تدوین و اجرای سیاست‌ها از طریق استفاده از علوم رفتاری است. این نهادها با بازبینی فرایندها، تحلیل داده‌ها و بهره‌گیری از روان‌شناسی، تأثیرات قابل توجهی ایجاد می‌کنند. اهداف آنها شامل افزایش کارایی حاکمیت و اثرگذاری قوانین است. نیروی انسانی این نهادها متشکل از نیروهای داخلی، متخصصان خارجی، و مشاوران است. آنها با حمایت مقامات عالی‌رتبه، خدمات مختلفی از جمله تأثیرگذاری بر افکار عمومی، آزمایش سیاست‌ها و ارزیابی اثرگذاری ارائه می‌دهند. **جمع‌بندی:** با توجه به تجارب دیگر کشورها نهاد بینش‌های رفتاری می‌تواند در مجلس شورای اسلامی، مطالعات پیشینی و پسینی قوانین را انجام دهد تا تأثیرات رفتاری آنها را ارزیابی و بهبود بخشد.

پروژه راهبردی و سیاستی ۱۱: کاربرد سازی بینش‌های رفتاری با هدف افزایش مشارکت در انتخابات

جدول ۱۳. شناسنامه پروژه کاربرد سازی بینش‌های رفتاری با هدف افزایش مشارکت در انتخابات

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
فرهنگ و سرمایه اجتماعی	زمستان ۱۴۰۲	۱. محمدحسن ابراهیم کنی ۲. زینب آرمانیان ۳. زینب سادات حسینی ۴. فاطمه مروتی ۵. عطیه آقامیری	خانه اندیشه‌ورزان	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: در سال‌های اخیر نرخ مشارکت مردم در انتخابات‌های مختلف به میزان قابل‌اعتنایی نسبت به گذشته کاهش پیدا کرده و مسئله مشارکت در انتخابات امروزه تبدیل به یک چالش و بحران سیاستی شده است. با توجه به اینکه در مرکز این چالش، تصمیم و رفتار افراد جامعه قرار دارد، طراحی و اجرای هرگونه برنامه و فعالیت باهدف ترغیب آنها به مشارکت در انتخابات نیازمند شناختی عمیق و مبتنی بر شواهد علمی از عوامل و موانع اثرگذار بر رفتار رأی‌دهی است. **هدف:** هدف از مطالعه حاضر این بود که با استفاده از به‌روزترین یافته‌های علوم رفتاری و روان‌شناختی در موضوع رفتار رأی‌دهی، ضمن ارائه بینشی جدید و مبتنی بر شواهد علمی از موضوع، راهکارهایی رفتاری برای افزایش حضور مردم در انتخابات‌های آتی ارائه دهد. **روش:** مطالعه حاضر با روش کتابخانه‌ای انجام شده است. **یافته‌ها:** در این گزارش ۲۳ راهکار و مداخله رفتاری افزایش مشارکت مانند تمرکز بر زیان‌های رأی‌ندادن در مقایسه با منافع آن، تداعی هویت رأی‌دهندگان با مفاهیم مثبت و القای هیجان‌هایی چون شرم و افتخار [۳۴][۳۵][۳۶] و همچنین ۱۶ محرک و علت رفتاری مشارکت مانند کارآمدی سیاسی درونی و بیرونی، و تفاوت زیاد بین نامزدها ارائه شده است [۳۷][۳۸]. این موارد می‌توانند مبنای طراحی و پیاده‌سازی برنامه‌ها و اقدام‌های مختلف با هدف جلوگیری از روند نزولی نرخ مشارکت در انتخابات قرار گیرند. **جمع‌بندی:** پروژه حاضر براساس جدیدترین و مستحکم‌ترین یافته‌های جهانی علوم رفتاری و روان‌شناختی در موضوع رفتار رأی‌دهی و مشارکت در انتخابات، راهکارهایی آگاه از علوم رفتاری باهدف ترغیب گروه‌های مختلف مردم به حضور در پای صندوق‌های رأی ارائه داده است.

پروژه راهبردی و سیاستی ۱۲: الزامات خط‌مشی‌گذاری رفتاری در چارچوب بررسی فرایندها و خروجی‌های نهاد بینش‌های رفتاری؛ توصیه‌هایی برای مجلس شورای اسلامی

جدول ۱۴. شناسنامه پروژه الزامات خط‌مشی‌گذاری رفتاری در چارچوب بررسی فرایندها و خروجی‌های نهادهای بینش‌های رفتاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	بهار ۱۴۰۳	۱. مهسا سلسبیل ۲. فهیمه محمدی هارونی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: یکی از مهم‌ترین ساحت‌هایی که نمایندگان مجلس شورای اسلامی به‌عنوان کنشگران ملی در آن اثرگذارند، حوزه قانونگذاری در کشور است. در فرایند تدوین قوانین ضرورت دارد از سازوکارها و ابزارهای حکمرانی و خط‌مشی‌گذاری استفاده شود. یکی از رویکردهایی که در سال‌های اخیر در حوزه خط‌مشی‌گذاری مورد توجه قرار گرفته، رویکردهای مبتنی بر بینش‌های رفتاری و شناختی است. **هدف:** هدف این پروژه استخراج فرایندهای مورد استفاده در نهادهای بینش‌های رفتاری است. **روش:** مطالعه حاضر با روش کتابخانه‌ای انجام شده است. **یافته‌ها:** این پژوهش به بررسی فرایند کار در نهادهای بینش‌های رفتاری و ابزارهای مورد استفاده آنها می‌پردازد و چارچوب‌های فرایندی و اصول مهم در این زمینه تشریح شده‌اند. همچنین، توجه به ارزش‌ها و اصول اخلاقی در پروژه‌های رفتاری که با انسان‌ها مرتبط هستند، مورد تأکید قرار گرفته است. بخشی از پژوهش به معرفی چارچوب‌های اخلاقی در این حوزه اختصاص دارد. سپس، پنج پروژه جهانی در زمینه خط‌مشی‌گذاری رفتاری به‌طور مفصل بررسی شده‌اند تا نشان دهند که چگونه این رویکرد می‌تواند در حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری تأثیرگذار باشد. در نهایت، پیشنهادهایی در زمینه قانونگذاری، اجرای قوانین و ارزیابی آنها با استفاده از بینش‌های رفتاری ارائه شده است. **جمع‌بندی:** مجلس شورای اسلامی می‌تواند از بینش‌های رفتاری در مراحل مختلف قانونگذاری بهره‌برداری کند. در تدوین قوانین، می‌توان از پایگاه‌های داده‌های رفتاری و شناختی برای درک بهتر جامعه هدف استفاده کرد. در ارزیابی قوانین، توجه به تأثیرات شناختی و اجتماعی و استفاده از کارآزمایی‌های تصادفی کنترل شده برای مقایسه مداخلات، پیشنهاد می‌شود. این رویکردها به مجلس در درک بهتر تأثیر قوانین و بهبود فرایندهای قانونگذاری کمک می‌کنند.

۲-۵. پروژه‌های بنیادین

تعداد پروژه‌های بنیادین ۱۱ مورد است که جزئیات آن در ادامه مورد اشاره قرار خواهد گرفت.

شایان ذکر است، برخی پروژه‌ها دارای دو یا سه وجه هستند و می‌توانند در دسته‌های قالبی مختلف قرار گیرند، اما در گزارش حاضر در دسته‌ای قرار داده شده‌اند که وجه غالب پروژه بوده است. به‌طور مثال پروژه «تغییر رفتار در آموزش عالی» که در بخش قبل به آن اشاره شد، وجه بنیادین نیز دارد اما وجه راهبردی آن پررنگ‌تر بوده و در آن قسمت مورد اشاره قرار گرفت. در این بخش علاوه بر گزارش‌های مرسوم، به کتاب‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌های منتشر شده نیز اشاره شده است.



پروژه بنیادین ۱: واحد بینش‌های رفتاری در سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

جدول ۱۵. شناسنامه پروژه واحد بینش‌های رفتاری در سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
امنیت	تابستان ۱۴۰۰	۱. لیلی رضانی ساعتچی ۲. شعله شکوری فردا ^۱	پژوهشگاه قوه قضائیه	پژوهشگاه قوه قضائیه

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: برای نیل به اهداف نظام قضائی می‌توان از مدل‌های مداخله‌ای مختلفی استفاده کرد و یکی از این مدل‌ها استفاده از نظریه تلنجر و واحدهای بینش‌های رفتاری است. استفاده از این نظریه راهی کم‌هزینه برای تأثیرگذاری بالقوه و قابل توجه در تجربه زندانیان و در تضاد کامل با راه‌حل‌های رویایی و آرمان‌شهرانه برای بهبود وضعیت زندان است. **هدف:** این طرح در پی آن بود تا نقشی که واحدهای بینش‌های رفتاری می‌توانند در رسیدن به اهداف قوه قضائیه ایفا کنند را بررسی کند و به ترسیم چارچوب پیشنهادی واحد بینش‌های رفتاری سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی بپردازد. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است. **یافته‌ها:** در این گزارش در سه زمینه یافته‌هایی ارائه شده است: ۱. استفاده از واحدهای بینش‌های رفتاری در بهبود وضعیت محیط زندان‌ها و بازداشتگاه‌ها (استفاده از تلنجرها برای بهبود محیط مثل چیدمان اتاق‌ها و امکانات)، ۲. استفاده از واحدهای بینش‌های رفتاری در کارآمدسازی مدیریت و ارتقای اثربخشی زندان در بازدارندگی و پیشگیری از جرم (ایجاد فرصت برای برطرف کردن کاستی‌های آموزشی و مشکلات سلامت زندانیان و تبدیل نگهبانان به مربی) و ۳. استفاده از واحدهای بینش‌های رفتاری در حفظ و ارتقای بهداشت و سلامت زندانیان (استفاده از تلنجر برای کاهش رنج ناشی از حبس و بهبود کیفیت زندگی زندانیان). **جمع‌بندی:** واحد بینش‌های رفتاری پیشنهادی برای سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی، بیشتر به مدل‌های غیرمتمرکز و یا شبکه‌ای نزدیک است و یک واحد در سطح ملی خواهد بود. همچنین در این نهاد باید از مدل‌های مشورتی و تخصص‌های گوناگون استفاده کرد که در گزارش نهایی به آنها اشاره شده است.

پروژه بنیادین ۲: آشنایی با رویکرد بینش‌های رفتاری و ابزارهای سیاستگذارانه آن

جدول ۱۶. شناسنامه پروژه آشنایی با رویکرد بینش‌های رفتاری و ابزارهای سیاستگذارانه آن

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	تابستان ۱۴۰۰	۱. محمدحسن ابراهیم کنی ۲. علیرضا کیوزاد	مرکز طراحی حکمرانی نرم و هوشمند فطن	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: رویکرد سیاستگذاری رفتاری تلاش می‌کند تا ابزارهای سنتی سیاستگذاری را بهبود بخشد و ابزارهای جدیدی را در اختیار دولت‌ها قرار دهد. در میان دانش گسترده بینش‌های رفتاری، عموماً از اصول عمومی^۲ و پرتکراری نام برده می‌شود که در طول زمان کارآمدی آنها در حوزه‌های مختلف سیاستی نشان داده شده است. **هدف:** هدف طرح حاضر، مرور و شرح اصلی‌ترین اصول و ابزارهای رویکرد بینش‌های رفتاری و نمونه‌های جهانی پیاده‌سازی این رویکرد در حوزه‌های سیاستی مختلفی است. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام

۱. کارشناسی ارشد جزا و جرم‌شناسی دانشگاه پیام‌نور تهران مرکز.

گرفته است. **یافته‌ها:** در این گزارش ۲۴ اصل و ابزار پرتکرار رویکرد بینش‌های رفتاری به همراه تجربه جهانی کاربرد آنها در حل مسائل مختلف سیاستی توضیح داده شده و سپس ۱۲ پروژه علوم رفتاری در پنج حوزه سیاستی شامل فقر و رفاه، نظام اداری، مدیریت شهری، فساد و اقتصاد ذکر شده است. در میان اصول می‌توان به اصل اجتناب از ضرر^۱ (در مقایسه یک مقدار سود و ضرر برابر، انسان‌ها از آن مقدار ضرر بیشتر اجتناب می‌کنند، تا به دست آوردن همان مقدار سود [۱۷])، اصل عمل متقابل^۲ (مردم تمایل زیادی به جبران لطف دیگران و حمایت متقابل دارند و وقتی کسی به آنها لطفی کند، برای جبران آن انگیزه پیدا می‌کنند [۱۶]) و اصل پیش‌فرض‌ها^۳ (انسان‌ها تمایل زیادی دارند تا به گزینه پیش‌فرض پایبند باشند [۳۹]) اشاره کرد. **جمع‌بندی:** امروزه در بسیاری از کشورها در زمینه‌های اقتصادی، آموزشی، فرهنگی، نظام اداری و سلامت، سیاستگذاران از اصول تغییر رفتار بهره می‌برند و در ایران نیز می‌توان از این ظرفیت گسترده استفاده کرد.

پروژه بنیادین ۳: مروری بر تجارب جهانی کاربست کارآزمایی تصادفی کنترل شده (RCTs) در چارچوب مراکز بینش‌های رفتاری و ارائه توصیه‌هایی برای مجلس شورای اسلامی

جدول ۱۷. شناسنامه پروژه مروری بر تجارب جهانی کاربست کارآزمایی تصادفی کنترل شده در چارچوب مراکز بینش‌های رفتاری و ارائه توصیه‌هایی برای مجلس شورای اسلامی

مجرى	کار فرما یا همکار	اعضا	تاریخ انجام	حوزه موضوعی
مرکز بینش‌های رفتاری ایران	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	۱. فاطمه مروتی ۲. زینب آرمانیان ۳. محمدحسن ابراهیم‌کنی	تابستان ۱۴۰۲	دولت و حکمرانی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: در حکمرانی به‌طور مستمر خط‌مشی‌ها، قوانین، برنامه‌ها و مداخلات زیادی طراحی، تصویب و اجرا می‌شود. با این حال عمدتاً در مورد کارآمدی این سیاست‌ها اطلاعات کمی وجود دارد و از این جهت امروزه در سطح جهان رویکرد خط‌مشی‌گذاری شواهدمحور و قانونگذاری شواهدمحور گسترش یافته است. **هدف:** گزارش حاضر با هدف نشان دادن کاربرد کارآزمایی‌های تصادفی کنترل شده در خط‌مشی‌گذاری شواهدمحور و جایگاه آن در فرایندهای قانونگذاری مجلس شورای اسلامی تهیه شده است. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است. **یافته‌ها:** در یک RCT، برنامه یا خط‌مشی به‌عنوان یک مداخله در نظر گرفته می‌شود که در آن میزان اثربخش بودن مداخله توسط شاخص‌های از پیش تعیین شده (متغیر وابسته) اندازه‌گیری می‌شود. نقطه قوت RCT این است که به ارزیابان و مجریان خط‌مشی‌ها و سیاستگذاران کمک می‌کند تا مطمئن شوند نتیجه حاصل شده ناشی از مداخله است و نه موارد دیگر [۴۰]. در قلب هر RCT تعدادی عناصر کلیدی وجود دارد: ۱. انتخاب نمونه تصادفی و معرف جامعه، ۲. تخصیص تصادفی نمونه به چند گروه، ۳. ارائه بکی از مداخله‌ها به یک گروه و مداخله دیگر به گروهی دیگر به شکل تصادفی، ۴. داشتن گروه کنترل و ۵. اندازه‌گیری متغیر وابسته برای هر گروه. یکی از دستورات عمل‌های مطرح برای اجرای RCT، برگرفته از چهارچوب «آزمایش، یادگیری و تطبیق» متعلق به تیم بینش‌های رفتاری انگلستان است و راهنمایی ۹ مرحله‌ای برای اجرای آن فراهم می‌کند [۴۱]. **جمع‌بندی:** با توجه به اهمیت کارآزمایی‌های تصادفی کنترل شده و مزایا و موفقیت‌های جهانی آن، ضروری است رویکرد خط‌مشی‌گذاری شواهدمحور در حکمرانی ایران استفاده شود. در انتهای گزارش برای بهره‌گیری از این رویکرد در مجلس شورای اسلامی شش پیشنهاد ارائه شده است.

1. Loss Aversion
2. Reciprocity
3. Defaults



پروژه بنیادین ۴: طراحی چارچوب پیوست خط‌مشی‌گذاری رفتاری

جدول ۱۸. شناسنامه پروژه طراحی چارچوب پیوست خط‌مشی‌گذاری رفتاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	پاییز ۱۴۰۲	۱. مهسا سلسبیل ۲. فهیمه محمدی هارونی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: در بهره‌گیری از رویکرد بینش‌های رفتاری، سؤالاتی برای خط‌مشی‌گذاران وجود دارد؛ اینکه بهره‌گیری از روش‌های خط‌مشی‌گذاری رفتاری در چه زمان‌ها و چه مسائلی مناسب است و در صورت استفاده از این روش، با چه معیارهایی قابل تحقق است؟ در این گزارش دو چارچوب برای پاسخ به این سؤالات ارائه شده است. **هدف:** هدف از این مطالعه استخراج مؤلفه‌های رفتاری بود که در تهیه خط‌مشی‌ها باید به آن توجه کرد. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای و با استفاده از پنل خبرگان انجام گرفته است. **یافته‌ها:** دو چارچوب جهت پیوست خط‌مشی‌گذاری طراحی و مطرح و پیرو آن پیشنهادهایی برای مجلس شورای اسلامی ارائه شده است: در امر خط‌مشی‌گذاری و قانونگذاری در مسئله‌ای خاص، توجه به مخاطبان و وضعیت ایشان در رابطه با مسئله مورد نظر و میزان جامعه‌پذیری قانونی ایشان بسیار حائز اهمیت است. در صورتی که میزان جامعه‌پذیری قانونی مردم و اطاعت از قانون ضعیف باشد، بهره‌گیری از رویکردهای رفتاری در امر قانونگذاری و یا اجرای قوانین ضرورت می‌یابد. همچنین هر چه جنس مسئله به سمت مسائل شخصی پیش می‌رود و یا تلقی عمومی جامعه از آن مسئله شخصی است، لزوم بهره‌گیری از رویکردهای رفتاری افزایش می‌یابد. در بهره‌گیری از این رویکرد باید از الزام و اجبار اجتناب شود و با حفظ آزادی افراد به سمت رفتار مطلوب سوق داده شوند؛ توجه به مناسبات اخلاقی و حفظ کرامت انسانی نیز ضروری است. **جمع‌بندی:** دو چارچوبی که در این مطالعه طراحی شده‌اند، می‌تواند به‌عنوان یک راهنما و یک پیوست برای بهره‌گیری از رویکردهای رفتاری در امر خط‌مشی‌گذاری و قانونگذاری استفاده شود.

پروژه بنیادین ۵: گونه‌شناسی ابزارهای رفتاری در عرصه حکمرانی و کارکرد آن در ارتقای نظام قانونگذاری

جدول ۱۹. شناسنامه پروژه گونه‌شناسی ابزارهای رفتاری در عرصه حکمرانی و کارکرد آن در ارتقای نظام قانونگذاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	زمستان ۱۴۰۲	۱. میکائیل نوروزی ۲. محمد عبدالحسین زاده	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع) و دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: امروزه مطالعات حوزه حکمرانی و خط‌مشی‌گذاری در صدد طراحی اهرم‌های کارآمدی است که بتوان از طریق آن طراحی، اجرای خط‌مشی‌ها را بهبود بخشید و اثرگذاری بیشتری بر رفتار عموم مردم و خود خط‌مشی‌گذاران داشت. آشنایی با این ابزارهای رفتاری و به‌کارگیری آن در تدوین محتوا، طراحی قالب، فرایند تصویب و در نهایت ارائه قانون کمک قابل توجهی به ارتقای سطح قانونگذاری در مجلس به‌عنوان نهاد قانونگذار می‌کند. **هدف:** این گزارش ضمن معرفی ابزارهای رفتاری در عرصه حکمرانی سعی می‌کند به‌نحوی کاربردی نگاه نمایندگان را نسبت به طراحی قوانین و مصوبات عمق ببخشد. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است.

یافته‌ها: در این گزارش به سه بحث ۱. مرور اجمالی چارچوب‌های معروف ابزارهای رفتاری در سطح دنیا، ۲. بررسی تفصیلی چارچوب ابزارهای رفتاری پیشنهادی در عرصه حکمرانی و ۳. ارائه پیشنهادهایی جهت به کارگیری چارچوب پیشنهادی در نهاد مجلس، پرداخته می‌شود. مطابق یافته‌های گزارش، چارچوب پیشنهادی ابزارهای رفتاری به چهار اهرم اصلی دسته‌بندی می‌شود: اهرم‌های شناختی (مانند چارچوب‌بندی و برجسته‌سازی)، اهرم‌های انگیزشی (مانند ایجاد انگیزه و برانگیختن احساسات)، اهرم‌های اجتماعی (مانند تأکید بر هنجارها) و اهرم‌های محیطی (مانند مهندسی محیط فیزیکی). **جمع‌بندی:** نهایتاً در بخش پیشنهادها، به کارگیری ابزارهای رفتاری در نهاد مجلس با هدف طراحی پیوست رفتاری برای طرح‌ها و قوانین پیشنهاد شده است. این پیشنهادها شامل تدوین محتوا با تأکید بر مفاهیم رفتاری برای افزایش پذیرش قانون، طراحی قالب که به فهم بهتر قوانین کمک می‌کند، و فرایند تصویب که با بهبود روش‌های رأی‌دهی و تنظیم جلسات مرتبط است، می‌شود.

پروژه بنیادین ۶: موردکاوی کاربرد بینش‌های رفتاری در حوزه بهینه‌سازی مصرف انرژی

جدول ۲۰. شناسنامه پروژه موردکاوی کاربرد بینش‌های رفتاری در حوزه بهینه‌سازی مصرف انرژی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
انرژی و محیط‌زیست	زمستان ۱۴۰۲	۱. مریم کیقبادی ^۱ ۲. حیدر نجفی رستاقی ۳. مهسا سلسبیل	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: طرح‌های انرژی رفتاری که بر محیط و هنجارهای اجتماعی تمرکز دارند و همچنین کمپین‌های رسانه‌ای و طرح‌های بازخورد و ارائه مقایسه و اطلاعات شخصی، نتایج امیدوارکننده‌ای در کاهش مصرف انرژی داشته‌اند. این روش‌ها نشان می‌دهند که هدایت رفتار افراد از طریق تغییر محیط و ارائه بازخورد، می‌تواند ابزاری مؤثر برای سیاست‌گذاران باشد. **هدف:** هدف این گزارش ارائه درس‌هایی از تجربه‌های جهانی و ایجاد مجموعه‌ای از ابزارهای کاربردی برای تأثیرگذاری بر رفتار صرفه‌جویی انرژی است. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است. **یافته‌ها:** در این گزارش ۱۷ پروژه از مناطق مختلف جهان مورد بررسی قرار گرفته است؛ مانند پروژه تلنگر (۲۰۲۲) در پنج کشور مختلف اتحادیه اروپا (یونان، بلژیک، آلمان، پرتغال و کرواسی) با محیط‌های مختلف، گروه‌های سنی مختلف، طبقات درآمدی مختلف با استفاده از ابزار مقایسه اجتماعی، بازخورد و ارائه اطلاعات، آموزش، پروژه بازخورد ایتالیا (۲۰۱۵) در ایتالیا روی ۳۰۰ دانش‌آموز با ابزار زبان‌گریزی، بازخورد، آموزش و چارچوب‌بندی، بازخورد انرژی با استفاده از گزارش اطلاعاتی (۲۰۱۸) در هند، روی ۲۱۹۶ خانوار در بنگلور از طریق مقایسه هنجارهای اجتماعی و پروژه کنتورهای هوشمند (۲۰۱۱-۲۰۰۷) در انگلستان روی بیش از ۶۱ هزار خانوار از طریق ارائه اطلاعات، بازخورد، تعهد و مشوق‌ها. **جمع‌بندی:** نهایتاً برای پیاده‌سازی مؤثر خط‌مشی‌های رفتاری و ارائه راهکارهای جدید برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی، ۹ پیشنهاد ارائه شده است: پرداختن به نابرابری‌های اجتماعی، اقتصادی، ترویج بازخورد و یادگیری، تشویق تعهد بلندمدت، بازی‌وارسازی و پاداش، ارزیابی‌های جامع و تحلیل مقرون‌به‌صرفه بودن، رویکردهای مشارکتی، ترکیب بینش‌های رفتاری، فناوری‌های نوآورانه و کمپین‌های آموزشی و آگاهی.

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.



پروژه بنیادین ۷ (کتاب): در آمدی بر مدیریت سیاست‌های تغییر رفتار

جدول ۲۱. شناسنامه کتاب در آمدی بر مدیریت سیاست‌های تغییر رفتار

مجرى	انتشارات	نویسندگان	تاریخ انجام	حوزه موضوعی
علیرضا نفیسی	دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی	علیرضا نفیسی	بهار ۱۳۹۵	دولت و حکمرانی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: سیاست‌گذاری برای تغییر رفتار شهروندان در حوزه‌های مختلف صورت می‌گیرد. در سال‌های اخیر توجه بیشتر به ابعاد رفتاری کلیه سیاست‌ها، مورد مطالبه برخی از دولت‌های جهان قرار گرفته است. در این نوع از سیاست‌گذاری، اثرگذاری بر شهروندان هم از طریق تغییر در دستگاه‌های ذهنی آنها و هم با اثرگذاری بر دستگاه‌های نیمه آگاهانه آنها انجام می‌گیرد. **معرفی و توصیف:** در این کتاب، مقالات و گزارش‌های متعددی از ۱۲ منبع در زمینه سیاست‌گذاری تغییر رفتار گردآوری، تدوین و ترجمه شده و همچنین تلاش بر این بوده تا سراسر فرایند (چرخه) سیاست‌گذاری تغییر رفتار در بر گرفته شود. در این اسناد که عمدتاً در اندیشکده‌های وابسته به دولت‌ها تولید شده و از زمان انتشار آنها کمتر از یک دهه می‌گذرد، علاوه بر نظریات علمی، به تکنیک‌ها، نمونه‌ها و مطالعات موردی متعددی برمی‌خوریم که این مهم، آنها را به اسنادی بسیار کاربردی و واقعی تبدیل کرده است. **فهرست مطالب:** کتاب حاضر از ده بخش تشکیل شده و هر بخش آن شامل چند فصل است. بخش‌های ده‌گانه کتاب شامل این موارد است: چهارچوب‌های کلی فرایند سیاست‌گذاری تغییر رفتار، بازاریابی اجتماعی و اقتصاد رفتاری، نظریه‌های شناخت رفتار و کاربرد آنها، ابزارها و روش‌های تغییر رفتار، پذیرش اجتماعی و مسئولیت شخصی، ارائه سیاست‌های تغییر رفتار به بخش محلی، مرادده عمومی در سیاست‌های تغییر رفتار، ارزیابی سیاست‌های تغییر رفتار، جمع‌بندی و خلاصه اجرایی و نگاهی بر مبانی نظری سیاست‌گذاری تغییر رفتار.

پروژه بنیادین ۸ (کتاب): خط‌مشی‌گذاری رفتاری: بینش‌های رفتاری در خط‌مشی‌گذاری عمومی (مفاهیم و کاربردها)^۱

جدول ۲۲. شناسنامه کتاب خط‌مشی‌گذاری رفتاری: بینش‌های رفتاری در خط‌مشی‌گذاری عمومی

مجرى	انتشارات	مترجمان	تاریخ انجام	حوزه موضوعی
هسته خط‌مشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع)	دانشگاه امام صادق ^۲	۱. علیرضا چیت‌سازیان ۲. میکائیل نوروزی ۲. مهدی اکبری	تابستان ۱۴۰۰	دولت و حکمرانی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: ورود بینش‌های رفتاری به عرصه خط‌مشی‌گذاری، با تمرکز بر رفتار انسانی و استفاده از شواهد، به بهبود فرایندها کمک کرده است. از آنجاکه هدف خط‌مشی‌گذاری تأثیر بر نوع تصمیم‌های انسان است، این فهم نواز جنس تصمیم‌انسان آثاری جدی بر فرایند و ابزارهای مورد استفاده در خط‌مشی‌گذاری داشته است. **معرفی و توصیف:** کتاب «خط‌مشی‌گذاری رفتاری» با همکاری چهل محقق و به ویراستاری کای روگری (بنیان‌گذار و مدیر گروه پژوهشی خط‌مشی در دپارتمان روان‌شناسی دانشگاه کمبریج)، به مبانی نظری و کاربردهای عملی این رویکرد پرداخته و بیش از ۱۰۰ نمونه خط‌مشی رفتاری را بررسی کرده است. این کتاب به بررسی چگونگی ورود اصول علم روان‌شناسی و

1. Behavioral Insights for Public Policy: Concepts and Cases

۲. نسخه اصلی توسط انتشارات Routledge چاپ شده است.

اقتصاد رفتاری در سیاستگذاری عمومی می‌پردازد و ابزارهای عملی برای سیاستگذاری مبتنی بر این نظریات را ارائه می‌دهد. این مجموعه نخستین اثری است که به شکل وسیعی مجموعه‌ای از نظریات پایه، تاریخچه شکل‌گیری، مهم‌ترین نمونه‌های تجربی و کاربردهای اجرایی مباحث رفتاری و تلنگر را در خط‌مشی‌گذاری عمومی برای آموزش و مطالعه در سطح دانشگاهی تدوین و گردآوری کرده است. **فهرست مطالب:** اثر حاضر مطالب گسترده و مختلفی را در ارتباط با رویکرد خط‌مشی‌گذاری رفتاری در قالب ۱۲ فصل که در ادامه به آنها اشاره میشود، بیان می‌کند: روان‌شناسی و خط‌مشی، خط‌مشی مبتنی بر شواهد، ارزشیابی خط‌مشی، علم رفتار و تصمیم‌گیری، اقتصاد، امور مالی و مصرف، سلامت و درمان، انرژی و محیط‌زیست، آموزش و پرورش، کار و محیط‌کاری و همراه شدن عمومی، رویکردی سازمانی در به‌کارگیری بینش‌های رفتاری در خط‌مشی مرکز علوم رفتاری کاربردی در مرکز MDRC و اثرگذاری چیست؟

پروژه بنیادین ۹ (کتاب): **تلنگر برای ایران**

جدول ۲۳. شناسنامه کتاب تلنگر برای ایران

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	نویسندگان	انتشارات	مجری
دولت و حکمرانی	تابستان ۱۴۰۰	۱. علیرضا نفیسی ۲. محسن اشعاری ^۱ ۳. سعید طهماسبی ^۲	میلکان	علیرضا نفیسی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: امروزه در کشورهای پیشرفته، با روش‌های پیچیده رفتارهای شهروندان جهت‌دهی و جامعه کنترل می‌شود و مداخلات آنها در جامعه به‌گونه‌ای است که شهروندان با رضایت خود و با احساس مثبت و به اختیار خود رفتارهایی مطابق با حالت مطلوب حکومت انجام می‌دهند. سیاستگذاران در این کشورها اصول و پویایی‌های حاکم بر رفتارهای انسان‌ها را به‌خوبی شناخته‌اند و با بهره‌مندی از آن جوامع خود را مدیریت می‌کنند. **معرفی و توصیف:** یکی از کاستی‌های حوزه سیاستگذاری تغییر رفتار کمبود متن‌های کاربردی و علمی است. پیش از این، در کتاب «درآمدی بر مدیریت سیاست‌های تغییر رفتار» از همین نویسنده، تلاش شده بود این خلأ جبران شود. این کتاب (که پس از سه و نیم سال بعد از کتاب اول نویسنده و با هدف تکمیل و گسترش موضوع محل بحث آن منتشر شده است) صرفاً به دنبال اثرگذاری بر رفتارها براساس خطاهای شناختی و ایجاد تغییر در محیط تصمیم‌گیری یا همان «تلنگرها» نیست بلکه هدف آن دستیابی به ابزارها و چارچوب‌هایی برای تغییر رفتار به معنای کلی آن است زیرا برخی رفتارهای انسان متأثر از مواردی مانند هویت و محیط اجتماعی است که تغییرشان توسط تلنگرها امکان‌پذیر نیست. کتاب حاضر می‌تواند مقدمه‌ای برای بررسی گسترده‌تر نمونه‌های داخلی و استخراج چارچوب‌های بومی برای ایران باشد. **فهرست مطالب:** در این کتاب چالش‌های پیش‌روی فرایند سیاستگذاری تغییر رفتار به شکل استقرایی در ۴ بخش کلی تقسیم شده است: ۱. ابزارهایی برای سیاستگذاری تغییر رفتار، ۲. تحلیل و ارزیابی سیاست‌ها، ۳. مباحث نهادی سیاستگذاری تغییر رفتار و ۴. رهبری و اداره فرایند تغییر رفتار.

۱. پژوهشگر پژوهشکده سیاستگذاری دانشگاه صنعتی شریف.
۲. کارشناسی ارشد مهندس سیستم از دانشگاه تهران.



پروژه بنیادین ۱۰ (کتاب): علوم رفتاری و سیاستگذاری عمومی^۱

جدول ۲۴. شناسنامه کتاب علوم رفتاری و سیاستگذاری عمومی

مجرى	انتشارات	مترجمان	تاریخ انجام	حوزه موضوعی
پژوهشکده امور اقتصادی وزارت امور اقتصاد و دارایی	پژوهشکده امور اقتصادی ^۲	۱. امید صالحی ^۳ ۲. جواد عرب یارمحمدی	پاییز ۱۴۰۰	دولت و حکمرانی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: علوم رفتاری در حال ایفای نقش رو به گسترشی در سیاستگذاری عمومی بوده و پرسش‌های جدید در مورد مسائل بنیادین نظری نقش دولت، آزادی انتخاب، قیّم‌مآبی و رفاه انسانی مطرح کرده است. در کشورهای مختلف، مقامات رسمی در بخش عمومی از یافته‌های رفتاری برای مقابله با مسائل جدی همچون فقر، آلودگی هوا، ایمنی بزرگراه‌ها، کووید-۱۹، تبعیض، اشتغال، تغییر اقلیم و بهداشت حرفه‌ای بهره می‌گیرند. **معرفی و توصیف:** کاس آر. سانستین، استاد مدرسه حقوق دانشگاه هاروارد و نویسنده همکار ریچارد تیلر، برنده نوبل اقتصاد در کتاب تأثیر گذار تلنگر، نویسنده کتاب حاضر است. اون در این کتاب با بیانی موجز و در قالب ارائه مثال‌ها و نتایج مطالعات مختلف، علاوه بر ارائه شمایی از مفاهیم و یافته‌های رفتاری، نحوه عملکرد دولت‌ها در به کارگیری این یافته‌ها در سیاستگذاری عمومی را با تمرکز بر آمریکا تشریح می‌کند. نویسنده معتقد است در یک سیاستگذاری موفق باید بتوان به سوگیری‌های شناختی و ویژگی‌های ذهنی انسان‌ها توجه کرده و در طراحی سیاست‌ها، آنها را مدنظر قرار دهد. در این میان، تلنگرها مهم‌ترین ابزار برای فائق آمدن بر سوگیری‌های شناختی بوده و ابزار مهمی برای مداخله‌های سیاستی به شمار می‌رود. **فهرست مطالب:** این کتاب دارای ده فصل است: مقدمه، انقلاب رفتاری، آیا انتخاب‌های ما خوشحالمان می‌کند؟، دولت، اشتباهات، قضاوت‌ها، نظریه و عمل، رفاه، آزادی و مسیرهای پیش‌رو است.

پروژه بنیادین ۱۱ (کتاب): بینش‌های رفتاری و سیاستگذاری عمومی؛ درس‌هایی از سراسر جهان^۴

جدول ۲۵. شناسنامه کتاب بینش‌های رفتاری و سیاستگذاری عمومی

مجرى	انتشارات	مترجمان	تاریخ انجام	حوزه موضوعی
پژوهشکده امور اقتصادی وزارت امور اقتصاد و دارایی ^۵	پژوهشکده امور اقتصادی	۱. امید صالحی ۲. علیرضا محمدی ۳. جواد عرب یارمحمدی	تابستان ۱۴۰۲	دولت و حکمرانی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: بینش‌های رفتاری آموزه‌هایی برآمده از علوم رفتاری و علوم اجتماعی مانند روان‌شناسی، علوم شناختی، فرایند تصمیم‌گیری، علوم عصبی، رفتار سازمانی و گروهی هستند که دولت‌ها با هدف هر چه بهتر کردن کارکرد سیاست‌های عمومی آن را به کار می‌گیرند. به موازات افزایش نقش بینش‌های رفتاری در شکل دادن و پیاده‌سازی سیاست‌های عمومی، پرسش‌هایی نیز در خصوص اثربخشی و مبانی فلسفی برخی از این کاربردها مطرح می‌شوند. **معرفی و توصیف:** کتاب «بینش‌های رفتاری و سیاستگذاری عمومی: درس‌هایی از سراسر

1. Behavioural Science and Public Policy

۲. نسخه اصلی توسط Cambridge University Press منتشر شده است.

۳. نویسنده نسخه اصلی کتاب کاس آر. سانستین است.

4. Behavioural Insights and Public Policy: Lessons from Around the World

۵. گردآوری نسخه اصلی کتاب توسط سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) صورت گرفته است.

جهان» توسط سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) در سال ۲۰۱۷ تألیف و در آن به کاربرد و گستره تأثیر بینش‌های رفتاری از رهگذر اولین بررسی جامع بین‌المللی کاربرد این بینش‌ها پرداخته شده است. در این گزارش به پاسخ‌های ارائه شده در یک مطالعه پیمایشی استناد شده است که بر روی ۶۰ نهاد عمومی در ۲۳ کشور عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی و دو سازمان بین‌المللی صورت گرفته بود. در این مطالعه پیمایشی به مسائل مرتبط با کاربردها، نهادها، موانع و روش‌های مرتبط با به‌کارگیری بینش‌های رفتاری پرداخته شده است. این گزارش حاوی ۱۱۲ مطالعه موردی در طیف گسترده‌ای از حوزه‌های سیاستی است که از میان پاسخ‌های ارائه شده در این مطالعه پیمایشی گردآوری شده‌اند. **فهرست مطالب:** این کتاب در ۱۴ فصل تدوین شده است. در سه فصل ابتدایی به موضوع‌هایی چون بستر و رویکرد بینش‌های رفتاری، بینش‌هایی از مطالعه‌های موردی رفتاری، ایجاد یک دستور سیاستی و پژوهشی پرداخته شده است. در باقی فصل‌ها مطالعات موردی بینش‌های رفتاری در موضوع‌های حمایت از مصرف‌کنندگان، آموزش، انرژی، محیط زیست، محصول‌های مالی، بهداشت و ایمنی، بازار کار، خدمات عمومی، مالیات، مخابرات و موضوع‌های متفرقه محل بحث قرار گرفته است.

۱-۲-۵. مقالات و پایان‌نامه‌ها و پیشنهادها

در سال‌های اخیر به جز پروژه‌هایی که توسط فعالان بینش‌های رفتاری در فضای اندیشه‌ورزی و سیاستگذاری کشور اجرا شده، برخی مقالات و پایان‌نامه‌ها نیز در فضای دانشگاهی و آکادمیک به انجام رسیده است. این موارد با جست‌وجوی کلیدواژه‌های مرتبط از جمله «علوم رفتاری، بینش / بینش‌های رفتاری، سیاستگذاری رفتاری، خط‌مشی / خط‌مشی‌گذاری رفتاری، تلنگر» در سایت‌های معتبر مجلات و دانشگاه‌ها و سامانه گنج قابل استخراج هستند. با توجه به اینکه به مرور تلاش‌های دانشگاهی با استفاده از رویکرد بینش‌های رفتاری موضوع مطالعه حاضر نیست، در این بخش صرفاً به ذکر این نکته کفایت می‌شود که با جست‌وجوی کلیدواژه‌های مرتبط و در نظر گرفتن ملاک‌های ورود ذکر شده در بخش مقدمه، تا زمان انجام این مطالعه مشخص شد که ۳۲ مقاله و ۱۰ پایان‌نامه / رساله و پیشنهاد حول رویکرد بینش‌های رفتاری در کشور به ثبت رسیده است.

۳-۵. پروژه‌های مداخله رفتاری

یکی از ویژگی‌های پروژه‌های بینش‌های رفتاری استفاده از ابزارهای سخت‌گیرانه و دقیق است و بهترین این روش‌ها و از تأکیدات این رویکرد، استفاده از روش RCT یا کارآزمایی تصادفی کنترل شده است، به‌نحوی که امروزه انجام پروژه‌های RCT یکی از شاخص‌های موفقیت تیم‌های بینش‌های رفتاری در جهان به حساب می‌آید [۲]. به‌دلیل جدید و نوپا بودن این روش در ایران، در این بخش، پروژه‌هایی که لزوماً تمام ویژگی‌های روش کارآزمایی تصادفی کنترل شده را احراز نکردند (به‌طور مثال گروه کنترل نداشتند یا نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی انجام نشده بود یا نمونه آنها کوچک بود) نیز مورد اشاره قرار گرفتند تا گامی در جهت ترویج این روش و استفاده از مزایای آن باشد [۴۲]. تعداد پروژه‌های مداخله رفتاری ۹ مورد است که در ادامه جزئیات این پروژه‌ها مورد شرح قرار خواهد گرفت.

پروژه مداخله رفتاری ۱: تدوین سیاست‌های رفتاری در جهت کاهش مصرف برق خانگی

جدول ۲۶. شناسنامه پروژه تدوین سیاست‌های رفتاری در جهت کاهش مصرف برق خانگی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
انرژی و محیط زیست	پاییز ۱۳۹۹	۱. ریحانه قشقایی ۲. سید سعید ملک‌الساداتی ^۲ ۳. مصطفی هورزاد	شرکت توزیع برق شهرستان مشهد	مهدی فیضی ^۱

مأخذ: همان.

۱. عضو هیئت‌علمی دانشگاه فردوسی مشهد.
۲. عضو هیئت‌علمی گروه اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد.



چکیده

بیان مسئله: مشکلات حاضر در صنعت برق کشور از جمله تلفات انرژی در فرایند تولید و انتقال، سازوکار نامناسب و غیراقتصادی در قیمت‌گذاری، سرمایه‌گذاری ناکافی جهت ارتقا و بهبود تجهیزات، بدهی‌های بالا و موارد مشابه باعث نگرانی روزافزون دولت شده است. در نتیجه این مشکلات شاهد معضل دیگری به نام عدم تعادل مصرف و تولید در ساعات اوج بار و کم‌باری هستیم. اصلاح این مشکل نیازمند سیاست‌گذاری کارا در سمت عرضه و تقاضاست. **هدف:** هدف اصلی این تحقیق بررسی تأثیر سیاست‌های رفتاری بر مصرف انرژی مشترکان خانگی است. **روش:** با طراحی یک آزمایش میدانی سعی شده تا اثر سیاست‌های رفتاری بر میزان مصرف برق گروهی از مشترکان برق خانگی (شامل ۳۷۸ منزل مسکونی واقع در خیابان ۱۸ الی ۳۰، محله ۷۲ تن، در شهر مشهد) در زمان اوج بار، مورد سنجش قرار گیرد. در این مطالعه از روش تفاضل در تفاضل جهت اندازه‌گیری میزان تأثیرگذاری این سیاست استفاده شده است. بدین منظور مصرف جامعه مورد مطالعه در بازه زمانی یکم تیر تا شانزدهم مرداد ماه در سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ با یکدیگر مقایسه شده‌اند. **یافته‌ها:** نتایج حاکی از آن است که به کارگیری سیاست‌های رفتاری جهت کاهش مصرف برق مشترکان در ماه‌های گرم سال از لحاظ آماری تأثیرگذار و معنادار بوده است. میزان کاهش مصرف برق متأثر از این سیاست‌ها، بر کل جامعه نمونه برابر با ۵٫۶ درصد از میانگین مصرف مشترکان مورد مطالعه و در بین مشترکان پر مصرف معادل ۴ درصد میانگین مصرف این گروه است. **جمع‌بندی:** سیاست‌های رفتاری به‌عنوان ابزاری کم‌هزینه اما مؤثر بر کاهش مصرف می‌تواند در کنار سایر راهکارها توسط سیاستگذاران استفاده شود.

پروژه مداخله رفتاری ۲: تدوین سیاست‌های تغییر رفتار پرداخت عوارض شهروندان با رویکرد اقتصاد رفتاری

جدول ۲۷. شناسنامه پروژه تدوین سیاست‌های تغییر رفتار پرداخت عوارض شهروندان با رویکرد اقتصاد رفتاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
مدیریت شهری	زمستان ۱۳۹۹	۱. تینا پاریاب ۲. مجید حیدری چروده ۳. نویده خطابی ۴. جلیل علی پور ۵. سپیده کیوانفر ۶. حمیدرضا همت آبادی	اداره کل درآمدهای عمومی شهرداری مشهد	مهدی فیضی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: شهرداری به‌عنوان نهاد محلی و مدنی و مستقل از دولت، متولی اصلی اداره امور خدماتی، عمرانی و نوسازی شهری است. برای اینکه شهرداری بتواند محیط شهری را به محیط و بستر مناسبی برای زندگی و کسب و کار تبدیل کند نیاز به اخذ عوارض شهری از شهروندان دارد. تاکنون سیاست‌های زیادی از سوی شهرداری برای افزایش نرخ پرداخت عوارض شهری مانند انواع تخفیف‌ها در ماه‌های پایانی سال تا تقسیط عوارض و بخشودن جرایم دیرکرد آنها در نظر گرفته شده است. با این وجود همچنان عوارض، سهم کمی در درآمدهای شهرداری دارد و تعداد قابل توجهی از مؤدیان عوارض نوسازی خود را به تعویق می‌اندازند. **هدف:** هدف کلی این پژوهش شناسایی عوامل روان‌شناختی و رفتاری تأخیر در پرداخت عوارض شهری، گردآوری ایده‌هایی برای کاهش این عوامل و بهبود نرخ پرداخت عوارض و در نهایت تعیین میزان اثرگذاری و میزان وصول هر یک از آنها پس از اجرای آزمایشی هر یک از ایده‌هاست. **روش:** در این طرح با بررسی راهکارهای رفتاری برای افزایش پرداخت عوارض توسط شهروندان و همچنین استفاده از تجارب داخلی و سایر کشورها اثر تلنگرهای رفتاری در بهبود و تشویق شهروندان به پرداخت عوارض به‌صورت آزمایش میدانی^۱ بررسی شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که تلنگر مقایسه اجتماعی باعث بهبود معنادار

۱. مجری طرح اطلاعات بیشتری از پروژه و نحوه اجرای آن در اختیار نگذاشته است.

میزان پرداخت عوارض می‌شود. جمع‌بندی: در اختیار گذاشتن اطلاعات در رابطه با وضعیت خود نسبت به سایرین برای مؤدیان با عوارض معوق، قانون مدار نبودن خود به‌عنوان یک شهروند را در ذهن آنها برجسته می‌کند و به‌این ترتیب دست کم به بخش معناداری از آنها تلنگر خواهد زد که همانند سایر شهروندان قانونمند که از جهات قابل مقایسه‌ای شبیه آنها هستند، عوارض شهری خود را به موقع پرداخت کنند.

پروژه مداخله رفتاری ۳: استفاده از تلنگرهای متن‌پایه طراحی شده توسط اصول علوم رفتاری با هدف افزایش میزان واکسیناسیون کووید-۱۹ (دوز دوم و بوستر)

جدول ۲۸. شناسنامه پروژه استفاده از تلنگرهای متن‌پایه طراحی شده توسط اصول علوم رفتاری با هدف افزایش میزان واکسیناسیون کووید-۱۹

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
سلامت عمومی و بهزیستی	زمستان ۱۴۰۰	۱. زینب زاکانی ۲. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۳. فاطمه مروتی ۴. علیرضا گیوزاد ۵. امیر قادری	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: در ایام همه‌گیری ویروس کرونا، افزایش تزریق واکسن کووید-۱۹ توسط عموم جامعه، یکی از چالش‌های روز دولت‌ها در جهان به حساب می‌آید و برخی از آنها، از یافته‌های بینش‌های رفتاری برای حل این چالش کمک می‌گرفتند [۴۳][۴۴]. در ایران نیز موضوع واکسن به‌ویژه برای تزریق دوز تقویتی تبدیل به یکی از چالش‌های سیاستی شده بود. هدف: هدف این پروژه آن بود که با طراحی و اجرایی‌سازی یکی از مداخلات رفتاری، به طراحی چند نوع پیامک براساس اصول علوم رفتاری و ارسال آن به نمونه‌هایی از جمعیت هدف پرداخته تا اثر این مداخله بر روی رفتار واکسن‌زدن سنجیده شود و در پایان آن، کارآمدترین نوع پیام، در مقیاس بزرگتر و به‌صورت عمومی ارسال شود. روش: پروژه حاضر با روش کارآزمایی تصادفی کنترل شده (RCT) انجام شده است. در این طرح آزمایشی، هفت بازوی مداخله (هر بازو دارای یک نوع پیام متفاوت حاوی اصول روان‌شناختی) و یک بازوی کنترل (بدون پیام) وجود داشت و برای هر کدام از دوز دوم سوم، به‌صورت جداگانه بر روی نمونه‌ای ۴۸ هزار نفره از مجموع شش استان اجرا شد. این مداخله در ۲۶ دی سال ۱۴۰۰ اجرا شد و رفتار تزریق واکسن افراد به مدت ۱۴ روز با استفاده از سامانه واکسیناسیون وزارت بهداشت ارزیابی شد. یافته‌ها: نتایج نشان داد در مداخله دوز دوم، ۴ بازو به‌صورت معناداری مؤثرتر از گروه کنترل بود و مؤثرترین بازو (اصل کمبود) باعث افزایش حدوداً ۳۷ درصدی نسبت به افراد گروه کنترل شده بود. در واقع ۳۷ درصد افراد بیشتری نسبت به کسانی که پیامی دریافت نکرده بودند، واکسن زده بودند. همچنین در مداخله دوز سوم نیز، نمونه‌های تمام ۷ بازوی پژوهشی به‌صورت معناداری عملکرد بهتری نسبت به گروه کنترل داشتند و مؤثرترین بازو (اصل کمبود) در این مداخله نیز حدوداً باعث افزایش ۳۰ درصدی در اقدام افراد به تزریق واکسن نسبت به گروه کنترل شد؛ بنابراین هر دو مداخله عملکرد بسیار موفقی در افزایش تزریق واکسن داشتند. جمع‌بندی: با توجه به موفقیت طرح، این مداخله در بهمن سال ۱۴۰۰ به‌صورت انبوه و با ارسال مؤثرترین پیامک، بر روی تمام افرادی که دوز دوم و سوم را تزریق نکرده بودند (حدوداً ۴۰ میلیون نفر)، اجرا شد. برآوردها حاکی از آن است به‌عنوان مثال اگر مداخله دوز سوم بر روی تمام افراد بالای ۱۲ کشور اجرا شود، می‌تواند باعث تسهیل ۲۶ روزه در فرایند واکسیناسیون کشور شود. بنابراین استفاده از سیاستگذاری رفتاری می‌تواند به تحقق سیاست‌های سلامت عمومی در کشور کمک بسیار زیادی کند.



پروژه مداخله رفتاری ۴: بررسی تأثیر بازی‌سازی بر تغییر رفتار مصرف‌کنندگان انرژی برق

جدول ۲۹. شناسنامه پروژه بررسی تأثیر بازی‌سازی بر تغییر رفتار مصرف‌کنندگان انرژی برق

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
انرژی و محیط‌زیست	زمستان ۱۴۰۱	۱. مظهره سنبله‌کار ۲. نرگس حاجی ملادرویش ^۲ ۳. جلال دهنوی ^۳	-	مظهره سنبله‌کار ^۱

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: بهینه‌سازی مصرف انرژی یکی از مهم‌ترین مسائل فعلی جهان برای کنترل مسائل زیست‌محیطی است. در همین زمینه، پژوهشگران و اندیشمندان متعددی تلاش کردند تا راه‌حل‌های مختلفی را برای کاهش مصرف برق ارائه دهند. دانشمندان اقتصاد رفتاری در تلاش‌اند تا با استفاده از ابزارهای مختلف علوم و بینش‌های رفتاری راه‌حل‌های کم‌هزینه با بالاتری سطح مداخله را ارائه دهند. یکی از روش‌های نوظهور مبتنی بر بینش‌های رفتاری، گیمیفیکیشن است که با استفاده از عناصر بازی تلاش می‌کند رفتار مخاطب خود را دستخوش تغییر قرار دهد. **هدف:** هدف از این مطالعه، تعیین تأثیر گیمیفیکیشن بر رفتار مصرف‌کنندگان انرژی برق است. **روش:** در پژوهش حاضر تلاش شد تا با مطالعه گیمیفیکیشن انجام شده در قبوض برق شهروندان ساکن تهران، نتایج حاصل از مداخله در نمونه آماری ۲۵ هزار واحد نمونه‌ای در تهران براساس مناطق مختلف تهران به‌عنوان مقاطع مدل در سری زمانی فروردین سال ۱۳۹۷ تا آذر سال ۱۴۰۱، به شیوه مدل‌سازی داده‌های پانلی استخراج شود. **یافته‌ها:** نتایج پژوهش نشان می‌دهد که اجرای گیمیفیکیشن مصرف برق را در دوره بعدی به میزان ۰,۰۴ درصد کاهش داده که عدد بسیار تأثیرگذاری است. این کاهش مصرف، ارتباط مستقیم با کاهش هزینه‌های پرداختی در مورد هزینه‌های انرژی خانوار دارد. **جمع‌بندی:** نتایج مطالعه حاکی از آن بود که قدرت ابزارها و بینش‌های رفتاری و مداخله گیمیفیکیشن به‌نحوی است که اثرگذاری مشابه با افزایش تعرفه مصرفی را به دنبال دارد و تنها ابزار مورد استفاده در سیاستگذاری نباید از جنس قیمت باشد.

پروژه مداخله رفتاری ۵: به‌کارگیری بینش‌های رفتاری با هدف افزایش استقبال از طرح تخفیفی عوارض شهرسازی

جدول ۳۰. به‌کارگیری بینش‌های رفتاری با هدف افزایش استقبال از طرح تخفیفی عوارض شهرسازی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
مدیریت شهری	زمستان ۱۴۰۱	۱. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۲. فاطمه مروتی ۳. زینب آرماتیان	معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: مراکز حاکمیتی مختلف جهان خدمات و برنامه‌هایی را در موضوعات مختلف برای حمایت از شهروندان طراحی و اجرا می‌کنند اما گاهی برخلاف تصور، از آنها استقبال نمی‌شود. علاوه بر ابزارهای معمول، مداخلات رفتاری نیز می‌توانند با شناخت عوامل و موانع دخیل در تصمیم‌گیری و رفتار انسان‌ها، راهکارهایی مؤثر برای تشویق افراد به استفاده از این طرح‌ها ارائه دهند [۴۵][۴۶]. **هدف:** هدف از این طرح افزایش استقبال شهروندان تهرانی از طرح خوش‌حسابی عوارض شهرسازی است. **روش:** در بخش اول این

۱. کارشناسی ارشد اقتصاد انرژی دانشگاه الزهرا (س).

۲. پژوهشگر ارشد، مرکز تغییر رفتار و جامعه دانشگاه آشوکا هند.

۳. عضو هیئت‌علمی گروه اقتصاد دانشگاه الزهرا (س).

پروژه از روش آزمایش تصادفی کنترل شده (RCT) استفاده شد و طرحی آزمایشی شامل ۷ بازوی پژوهشی و یک بازوی کنترل که در بردارنده پیام‌های مختلفی برای تشویق افراد به حضور در طرح بودند طراحی شد. با توجه به تفاوت‌های موجود بین گروه‌های مخاطب طرح، ۵ نوع مخاطب کلی برای طرح احصا شد و با توجه به حجم هر جامعه، نمونه‌هایی مدنظر قرار گرفت. در بخش دوم نیز یک نوع پیام برای هر گروه از مخاطبان به صورت انبوه در تاریخ ۵ دی سال ۱۴۰۱ و برای مجموع ۹۷۹۰۴ نفر از مخاطبان آزمایش ارسال شد. **یافته‌ها:** به‌رغم طراحی پیام‌ها، به علت دیوان‌سالاری‌های موجود در نهاد کارفرما و محدودیت زمانی طرح خوش‌حسابی عوارض شهرسازی، بخش اول پروژه که شامل اجرای طرح آزمایشی بود به‌رغم آماده بودن طرح، منتفی شد و در بخش دوم طرح که اجرای اصلی بود براساس تصمیم پژوهشگران طرح و در نظر گرفتن تجارب و یافته‌های علمی جهانی از کارآمدی پیام‌های طراحی شده یک پیام خاص برای هر یک از مخاطبان پنج‌گانه ارسال شد. **جمع‌بندی:** این پروژه در پی آن بود تا فارغ از تلاش‌های عمومی اطلاع‌رسانی و کمپینینگ که بسیار هزینه‌بر و کارآمدی آنها به‌لحاظ علمی مورد تردید است و امکان ارزیابی و اثربخشی آنها عملاً وجود ندارد، با اتخاذ راهبردهای آگاه از علوم رفتاری و استفاده از مداخلات نوین که امروزه ذیل مفهوم سیاستگذاری آگاه از علوم رفتاری مورد بحث قرار می‌گیرد، باعث افزایش استفاده مردم از این طرح شود.

پروژه مداخله رفتاری ۶: تلنگرهای محیطی و اجتماعی و مصرف آب: شواهدی از یک مطالعه میدانی در ایران^۱

جدول ۳۱. شناسنامه پروژه تلنگرهای محیطی و اجتماعی و مصرف آب: شواهدی از یک مطالعه میدانی در ایران

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
انرژی و محیط‌زیست	بهار ۱۴۰۲	۱. مهدی فیضی ۲. نویده خطابی رودی ^۲	اداره کل درآمدهای عمومی شهرداری مشهد	مهدی فیضی

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: ایران درگیر یک بحران شدید آب، از خشکسالی وحشتناک اجتماعی-اقتصادی و با ورشکستگی آب است. تنها راه‌حل مشکل ورشکستگی آب که تقاضای آب بیش از آب طبیعی است، اجرای طرح‌های کاهش تقاضای آب تهاجمی است. استفاده از سیاست‌های رفتاری می‌تواند به جبران ناکارآمدی برخی سیاست‌ها در موضوع کاهش تقاضا کمک کند. **هدف:** هدف از این مطالعه، ارزیابی اثربخشی سیاست‌های غیرقیمتی یعنی سیاست‌های رفتاری در کاهش مصرف در ایران است. **روش:** این مطالعه با استفاده از روش آزمایش میدانی صورت گرفته و جامعه مورد هدف ۸۰۰ خانوار منتخب در یکی از مناطق تربت حیدریه بود و نمونه با روش تصادفی انتخاب شد. در مداخله اول ۲۶۶ و در مداخله دوم ۲۳۶ خانواده به دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند و به یک گروه پیامی با اصل مقایسه اجتماعی و به گروه دیگر پیامی با محتوای زیست‌محیطی ارسال شد. آزمایش در بازه نوامبر ۲۰۱۷ تا نوامبر ۲۰۱۸ اجرایی شد. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان می‌دهد که اطلاع‌رسانی خانوارها در مورد مصرف نسبی آب، سبب کاهش مصرف روزانه آب هر یک از اعضای خانواده تا ۳۰ درصد می‌شود و در حالی که ارائه واقعیت‌هایی در مورد بحران‌های آب در ایران و نقش افراد، تأثیری در تغییر رفتار مصرفی آنها نداشت. **جمع‌بندی:** به‌رغم تأثیرات قابل توجه چنین مقایسه‌های اجتماعی در ترویج رفتار مصرف‌محافظه‌کارانه، تحلیل‌های تجربی صرفاً بر آثار کوتاه‌مدت متمرکز شده‌اند. با این حال، از منظر سیاستگذاری، این که آیا و چگونه چنین تحرکاتی می‌تواند رفتارها را در درازمدت به‌طور پایدار تغییر دهد، از اهمیت یکسانی برخوردار است.

1. Social and Environmental Nudges and Water Usage: Evidence From a Field Experiment in Iran

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد انرژی دانشگاه صنعت آب و برق شهید عباسپور.



پروژه مداخله رفتاری ۷: مداخله‌های کاربرمحور برای مقابله با اخبار جعلی در توئیتر

جدول ۳۲. شناسنامه پروژه مداخله‌های کاربرمحور برای مقابله با اخبار جعلی در توئیتر

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
ارتباطات و رسانه	تابستان ۱۴۰۲	۱. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۲. رضا پورحسین ۳. سیاوش صلواتیان ^۱	دانشگاه تهران (کارفرما) و شرکت دیتاک (همکار)	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: انتشار اخبار جعلی در سال‌های اخیر و با گسترش شبکه‌های اجتماعی نگرانی‌های بسیاری ایجاد کرده است [۴۷]. یکی از انواع مداخلات برای مقابله با انتشار اخبار جعلی در شبکه‌های اجتماعی، اصلاح اجتماعی^۲ است [۴۸] که در آن کاربران این شبکه‌ها، از طریق ارسال پاسخ^۳ به پیام حاوی اطلاعات غلط، یکدیگر را اصلاح می‌کنند. **هدف:** پروژه حاضر با هدف مقایسه تأثیر علیّی یکی از مداخله‌های مقابله با اخبار جعلی یعنی ارسال پیام‌های اصلاحی، بر روی کاربران فارسی‌زبان منتشرکننده اخبار نادرست از طریق بررسی میزان درگیری آنها با این پیام انجام شد. **روش:** مطالعه براساس یک طرح آزمایش میدانی تصادفی اجرا شد. جامعه مورد هدف، کاربران فارسی‌زبان ایکس قرار داده شد که اقدام به انتشار یک خبر جعلی مشخص کرده بودند. نمونه مورد مطالعه ۳۳۴ نفر از این کاربران بودند که در فاصله ۴۸ ساعت ابتدایی انتشار خبر، به صورت کاملاً تصادفی انتخاب و به صورت تصادفی به سه گروه آزمایشی تخصیص داده شدند. اجرای مداخله به این صورت بود که بعد از آماده‌سازی یک حساب کاربری خنثی توسط محقق، سه نوع پیام اصلاحی که براساس نظریات علوم رفتاری در حوزه اخبار جعلی تدوین شده بودند، برای این کاربران ارسال شده و در فاصله ۲۴ ساعت درگیری آنها با پیام اصلاحی مورد مطالعه قرار می‌گرفت. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد پیامی که صرفاً حاوی حقیقت بود نسبت به پیامی که حاوی حقیقت و شایعه بود به صورت معنی‌داری تأثیر بیشتری داشت. همچنین ویژگی‌های کاربران تأثیری بر درگیری آنها با پیام اصلاحی نداشت. **جمع‌بندی:** این مطالعه برای اولین بار در دنیا، در قالب یک طرح آزمایش میدانی نشان داد در متغیر درگیری، رویکرد صرفاً بیان حقیقت کارآمدی بیشتری دارد. نتایج این مداخله قابلیت کاربردی‌سازی در رسانه‌های اجتماعی برای مقابله با اخبار جعلی منتشرشده در کشور را دارد.

پروژه مداخله رفتاری ۸: طراحی اقدامات اصلاحی رفتاری جهت ارتقای سلامت جسمانی دانش‌آموزان؛ کاربری از بینش‌های رفتاری

جدول ۳۳. شناسنامه پروژه طراحی اقدامات اصلاحی رفتاری جهت ارتقای سلامت جسمانی دانش‌آموزان؛ کاربری از بینش‌های رفتاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
سلامت عمومی و بهزیستی	تابستان ۱۴۰۲	۱. حمید توانا ^۴ ۲. علیرضا چیت‌سازیان	-	هسته خطمشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع)

مأخذ: همان.

۱. عضو هیئت علمی گروه مدیریت رسانه دانشگاه صدا و سیما.

۴. دانشجوی ارشد مدیریت دولتی دانشگاه امام صادق (ع).

چکیده

بیان مسئله: موضوع سلامت جسمانی یکی از مباحثی است که خطمشی‌گذاران هر کشور باید بدان توجه و برای آن برنامه‌ریزی داشته باشند. این موضوع زمانی مهم‌تر می‌شود که طبق آمارهای مختلف، پس از همه‌گیری ویروس کرونا و تعطیلی مدارس، دانش‌آموزان با مشکلاتی از جمله اضافه‌وزن و عدم تحرک روبه‌رو شده‌اند. یکی از ابزارهایی که خطمشی‌گذاران می‌توانند از آن برای تغییر رفتار دانش‌آموزان کمک بگیرند، استفاده از ابزارهای خطمشی رفتاری است. **هدف:** هدف از این مطالعه، طراحی اقدام‌هایی رفتاری برای اصلاح رفتار دانش‌آموزان در جهت ارتقای سلامتی آنها و بعد ارزیابی اثربخشی این اقدام‌ها بود. **روش:** در این پژوهش پس از مطالعه ادبیات حوزه رفتاری و مشورت با نخبگان این حوزه، دو اقدام اصلاح رفتاری طراحی و به روش شبه تجربی در مدارس منتخب اجرا شد. به این صورت که رفتار دانش‌آموزان در پیش‌آزمون و پس‌آزمون بررسی و ثبت شد. اردوی حرکتی و بوفه مدرسه دو اقدامی بود که پس از طراحی، یکی از آن (اردوی حرکتی) در مدرسه پسرانه صالحین و دیگری (بوفه مدرسه) در مدرسه دخترانه استاد مطهری اجرا شد. **یافته‌ها:** نتایج این دو اقدام نشان داد استفاده از ابزارهای خطمشی رفتاری در تغییر رفتار دانش‌آموزان اثربخش خواهد بود. پس از طراحی اقدام اول (اردوی حرکتی) تعداد دانش‌آموزان شرکت‌کننده در اردو ۵۰ درصد افزایش یافت. همچنین در اقدام دوم نیز فروش ساندویچ کالباس ۴۲ درصد و هله‌خوراکی‌ها ۴۰ درصد کاهش یافت. **جمع‌بندی:** خطمشی‌گذاران کشورهای مختلف بر روی قشر کودک و نوجوان سرمایه‌گذاری ویژه‌ای داشته و برای تغییر رفتار آنان با استفاده از ابزارهای مختلف رفتاری، برنامه‌ریزی کرده‌اند. در این راستا به اختصار پیشنهادهایی به خطمشی‌گذاران حوزه آموزش و پرورش ارائه می‌شود: اجرای پوشش‌هایی در جهت تغذیه سالم، پویاتر کردن فضا و محیط مدارس، آموزش بینش‌های رفتاری به معلمان و کادر برای کارآمدتر کردن آموزش‌ها، اختصاص دبیر تربیت‌بدنی که با مباحث رفتاری غریبه نباشد و نهایتاً افزایش ساعت ورزش و فعالیت بدنی دانش‌آموزان.

پروژه مداخله رفتاری ۹: طراحی و اجرای مداخله رفتاری با هدف افزایش استفاده از سامانه ثبت اجاره خودنویس

جدول ۳۴. شناسنامه پروژه طراحی و اجرای مداخله رفتاری با هدف افزایش استفاده از سامانه ثبت اجاره خودنویس

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
دولت و حکمرانی	بهار ۱۴۰۳	۱. فاطمه مروتی ۲. زینب آرمانیان ۳. مریم امام ۴. عطیه آقامیری	وزارت راه و شهرسازی، مرکز نوآوری و تعالی کوثر	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: در تمام نقاط جهان، در بسیاری از زمان‌هایی که دولت‌ها، خدماتی را برای حمایت از شهروندان در نظر می‌گیرند، برخلاف انتظار افراد کمی از این طرح‌ها استقبال می‌کنند و بنابراین باید با شناخت عوامل و موانع دخیل در تصمیم‌گیری و رفتار انسان‌ها، راهکارهایی مؤثر برای تشویق افراد به کار گرفت [۴۹]. یکی از خدمات ارائه شده در ایران نیز سامان‌بخشی و مدیریت بازار مسکن، بوده و از سال ۱۴۰۲، سامانه ثبت قرارداد اجاره مسکن، موسوم به خودنویس، با فراهم کردن امکان ثبت برخط قرارداد املاک و دریافت کد ره‌گیری در پی سامان دادن به بخشی از مشکلات بازار مسکن در کشور ایجاد شد. **هدف:** طرح حاضر تلاش کرد با اجرای یکی از مداخلات رفتاری، استفاده موجرین و مستاجرین از این سامانه را افزایش دهد. **روش:** برای این کار، طرحی RCT بر روی نمونه‌ای ۱۸ هزار نفر در سه شهر تهران، تبریز و کرج در قالب ۸ بازوی مداخله‌ای و ۱ بازوی کنترل و با ارسال پیامک‌های مختلف طراحی شده مبتنی بر اصول رفتاری در تاریخ ۲۰ خرداد سال ۱۴۰۳ اجرا شد تا با بررسی ۶۰ روزه رفتار افراد



نمونه، اثر پیامک‌های رفتاری بر ترغیب آنها به ثبت قرارداد اجاره مسکن در سامانه خودنویس مورد ارزیابی قرار گیرد. یافته‌ها: طبق نتایج، پیامکی که از اصل مزیت اجتماعی استفاده کرده است، ۱۴ روز پیش از اتمام موعد قرارداد، سبب افزایش ۸۱,۴ درصدی در «تکمیل» قرارداد و افزایش ۷۶,۳ درصد در «ایجاد» قرارداد اجاره مسکن در سامانه خودنویس می‌شود. جمع‌بندی: طبق کارآمدی و اثرگذاری حاصل شده، می‌توان مداخله را در مقیاس بالا و در زمان مناسب بر روی تمام مستأجرانی که آمار قرارداد آنها در سامانه‌های کشوری ثبت شده اجرا کرد و نرخ استفاده از سامانه خودنویس را افزایش داد. همچنین از سایر اصول رفتاری و همچنین اصول طراحی رفتاری می‌توان برای افزایش کارآمدی سامانه خودنویس و استفاده بیشتر و بهتر از آن نیز کمک گرفت.

۴-۵. پروژه‌های تحلیل رفتاری

تعداد پروژه‌های تحلیل رفتاری تا زمان تدوین گزارش، پنج مورد است که جزئیات آن در ادامه ارائه خواهد گردید.

پروژه تحلیل رفتاری ۱: پیمایش رفتارها، عادت‌ها و نگرش‌های ایرانیان نسبت به کتاب و کتاب‌خوانی (اجرا شده در دومین نمایشگاه مجازی کتاب تهران)

جدول ۳۵. شناسنامه پروژه پیمایش رفتارها، عادت‌ها و نگرش‌های ایرانیان نسبت به کتاب و کتاب‌خوانی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
فرهنگ و سرمایه اجتماعی	زمستان ۱۴۰۰	۱. فاطمه مروتی ۲. زینب زاگانی ۳. محمد حسن ابراهیم‌کنی	خانه کتاب و ادبیات ایران	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: پیمایش‌های انجام شده در حوزه کتاب‌خوانی عمدتاً به کلیات و رفتارهای سطحی کتاب‌خوانی مانند ساعت مطالعه، نرخ تهیه کتاب و موضوع‌های مورد مطالعه پرداخته‌اند. اما متغیرهای رفتاری-شناختی مانند رفتارها، عادات، انگیزه‌ها، نگرش‌ها و ترجیحات که اتفاقاً به فهم بهتر علل موانع کتاب‌خوانی کمک می‌کند، کمتر مورد بررسی قرار گرفته‌اند. هدف: هدف از پروژه حاضر این بود تا از طریق پیمایشی پژوهشی در مسئله کتاب‌خوانی فرایندها و عوامل روان‌شناختی و رفتاری مؤثر بر کتاب‌خوانی ایرانیان مانند رفتارها، عادات، نگرش‌ها، انگیزه‌ها، ترجیحات، الگوهای تصمیم‌گیری و غیره بررسی شوند و شناختی دقیق از جامعه ایرانیان کتاب‌خوان به دست آید. روش: پروژه حاضر با روش پیمایش برخط بر روی نمونه‌ای تصادفی از جامعه خریداران کتاب از دومین نمایشگاه کتاب مجازی اسفند سال ۱۴۰۰ تهران انجام و برای ارائه پروفایل از جامعه مخاطب از روش پیشرفته تحلیل خوشه‌بندی^۱ کمک گرفته شده است. جامعه هدف ۱۸۰ هزار نفر از خریداران کتاب از نمایشگاه مجازی بودند و با روش تصادفی ۵۱۵۵ نفر از ایشان پرسشنامه را دریافت و تکمیل کردند. یافته: طبق نتایج برای اولین بار در کشور، خوشه‌بندی شش پروفایل از جامعه کتاب‌خوان و کتاب‌نخوان ایران ارائه و در کنار آن تحلیل‌ها و توصیه‌هایی در جهت بهبود کیفیت و کمیت کتاب‌خوانی و سیاست‌های تنظیم‌گری آن در ایران بیان شد. جمع‌بندی: این پژوهش برای اولین بار تصویری علمی از خوشه‌های مختلف جامعه کتاب‌خوان ایران ارائه داد و ویژگی‌های جمعیتی و رفتاری هر خوشه را مشخص کرد و در صورتی که در مقیاس بزرگ‌تر و بر روی نمونه معرف جامعه ایران اجرا شود، می‌تواند توصیه‌های ارزشمندی در اختیار سیاستگذاران قرار دهد.

پروژه تحلیل رفتاری ۲: حجاب و کشف حجاب در تهران - تابستان ۱۴۰۲: براساس پیمایش میدانی سنجش روان‌شناختی رفتار حجاب و کشف حجاب بانوان شهر تهران

جدول ۳۶. شناسنامه پروژه حجاب و کشف حجاب در تهران - تابستان ۱۴۰۲

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
فرهنگ و سرمایه اجتماعی	تابستان ۱۴۰۲	۱. زینب امینی ۲. صابر جعفری کافی‌آباد ^۱ ۳. محمد اصغری ^۲ ۴. فاطمه مروتی ۵. زینب ایلیایی ۶. متین شریفی	دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور، مرکز رصد فرهنگی کشور و دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: در پی سلسله اتفاقاتی که از اواخر شهریور سال ۱۴۰۱ رقم خورد، ضمن شدت گرفتن بیان نظرات مختلف، گروهی از بانوان جامعه اقدام به کشف پوشش سر کردند. اقدام‌های نهادهای مختلف بدون شناسایی عوامل روان‌شناختی و رفتاری تأثیرگذار در حجاب انتخابی بانوان و وضعیت جامعه، نه تنها کمک قابل توجهی به جلوگیری از گسترش کشف حجاب نمی‌کند؛ بلکه حتی می‌تواند اثر معکوس بگذارد. **هدف:** هدف از پیمایش حاضر طراحی، اجرا و تحلیل پیمایش روان‌شناختی با استفاده از نظریات هنجارهای توصیفی و تجویزی در موضوع پوشش بانوان و بررسی ابعاد روان‌شناختی این رفتار از جمله هنجارها، نگرش‌ها، قصد رفتاری بود. **روش:** پرسشنامه این پیمایش مبتنی بر نظریه هنجار اجتماعی و در قالب ۲۵ سؤال طراحی شد و جامعه آماری شامل کلیه مترددین خانم بالای ۱۸ سال در معابر عمومی شهر تهران بود و نمونه‌گیری این طرح به صورت خوشه‌ای و تصادفی ساده و در تیر سال ۱۴۰۲ انجام شد که شامل ۷۰۲ داده معتبر بود. در تحلیل نتایج از مدل درخت تصمیم برای پیش‌بینی و رگرسیون استفاده شد. **یافته‌ها:** علاوه بر نتایج و تحلیل‌های حاصل از ۲۵ پرسش طراحی شده، مدلی آماری برای پیش‌بینی رفتار کشف حجاب در بانوان ارائه شد. نهایتاً نیز ۱۶ پیشنهاد برای پیاده‌سازی توسط سیاستگذاران در این موضوع مطرح شد. **جمع‌بندی:** این پروژه، اولین پیمایش روان‌شناختی در حوزه حجاب بود که براساس یافته‌های نظریه هنجارهای اجتماعی بینشی عمیق‌تر از این موضوع ارائه داد. نتایج حاصل از این پیمایش، تصریحاتی برای سیاستگذاران بخش‌های مختلف اعم از مجلس شورای اسلامی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ، صداوسیما و غیره دارد.

پروژه تحلیل رفتاری ۳: سنجش شاخص بومی اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری

جدول ۳۷. شناسنامه پروژه سنجش شاخص بومی اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
فرهنگ و سرمایه اجتماعی	زمستان ۱۴۰۲	۱. فاطمه مروتی ۲. زهراسادات مشکانی ^۳ ۳. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۴. فاطمه ملکی ^۴ ۵. زینب سادات حسینی	دفتر مطالعات افکارسنجی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

۱. عضو پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

۲. مدیر اجرایی مرکز رصد فرهنگی.

۳. دفتر مطالعات افکارسنجی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی دانشگاه تهران.



چکیده

بیان مسئله: در سال‌های اخیر جهان با پدیده بحران بی‌اعتمادی که یکی از عناصر متصل‌کننده مردم به حاکمیت است، روبه‌روست [۵۰]. محوری یافتن مسئله اعتماد در جهان سبب شده علوم رفتاری بیش از پیش به این مسئله بپردازد و زاویه جدیدی از مواجهه با آن را در اختیار سیاستگذاران قرار دهد [۵۱]. **هدف:** هدف از این مطالعه، تدوین یک شاخص بومی جدید از اعتماد مردم به حاکمیت از منظر یافته‌های روز علوم رفتاری و سپس اجرای آن بر روی جامعه ایران بود. **روش:** پروژه حاضر در یک بخش با روش کتابخانه‌ای و در بخش دیگر با روش پیمایش تلفنی بر روی جامعه آماری همه افراد ۱۸ سال و بیشتر در کل کشور انجام شد. نمونه‌گیری با روش تصادفی ساده متناسب با جمعیت و به اندازه ۱۱۰۰ نفر صورت گرفت. **یافته‌ها:** پروژه حاضر شامل دو گزارش بود: ۱. گزارش «بررسی مفهومی و تدوین شاخص بومی سنجش اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری» که شامل بررسی مفهومی مسئله اعتماد به حاکمیت و انواع ابزارهای سنجش آن و ساخت مقیاس سنجش اعتماد به حاکمیت در ایران شامل پنج مؤلفه شایستگی،^۱ خیرخواهی،^۲ درست‌کاری،^۳ عدالت^۴ و گشودگی^۵ و ۲۲ خرده مؤلفه در قالب ۲۵ سؤال بود و اعتباریابی نیز شد. ۲. گزارش «سنجش شاخص بومی اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری» که شامل نتایج اجرای این شاخص بومی بر روی نمونه معرف جامعه ایران بود. **جمع‌بندی:** سنجش‌های سطح اعتماد مردم به حاکمیت در ایران تا امروز مبتنی بر نگاه تک‌بعدی بوده اما با به‌کارگیری این روش می‌توان سطوح اعتماد به نهادهای مختلف حاکمیت را به تفکیک مؤلفه‌های اعتماد بررسی کرد و براساس یافته‌ها سیاست‌ها و اقدامات اصلاحی جهت افزایش اعتماد به حاکمیت در کشور اجرا کرد.

پروژه تحلیل رفتاری ۴: سنجش مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی سال ۱۴۰۲

جدول ۳۸. شناسنامه پروژه سنجش مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی سال ۱۴۰۲

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
فرهنگ و سرمایه اجتماعی	زمستان ۱۴۰۲	۱. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۲. محمدجواد بادین‌فکر ۳. زهراسادات مشکانی ۴. زینب آرمانیان ۵. فاطمه مروتی	دفتر مطالعات افکارسنجی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: افراد یک جامعه می‌توانند از طریق مشارکت در انتخابات در اداره کشور خود نقش مؤثر داشته باشند. در کشورهای مختلف، همواره اندیشمندان به دنبال فهم عوامل اثرگذار بر این موضوع بوده‌اند [۵۲][۵۳]. با توسعه علوم رفتاری در دو دهه اخیر بینش‌های جدیدی نسبت به عوامل مؤثر بر رفتار انتخاباتی جوامع به دست آمده است. **هدف:** پروژه حاضر با هدف سنجش عوامل روان‌شناختی و رفتاری اثرگذار بر رفتار مشارکت جامعه ایران در انتخابات و مشخصاً انتخابات مجلس شورای اسلامی سال ۱۴۰۲ صورت گرفت. **روش:** این پروژه در یک بخش به روش کتابخانه‌ای و در بخش دیگر با روش پیمایش تلفنی بر روی جامعه آماری افراد بالای ۱۸ سال و با نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده و به اندازه ۱۱۰۰ نفر صورت گرفت. **یافته‌ها:** در این

1. Competence
2. Benevolence
3. Integrity
4. Fairness
5. Openness

۶. دفتر مطالعات افکارسنجی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

مطالعه ۱۸ عامل روان‌شناختی مورد مطالعه و پرسش قرار گرفتند (مواردی چون هنجارهای جامعه، کارآمدی سیاسی، دماسنج عاطفی، احساس وظیفه، ادراک نزدیک بودن رقابت، اعتماد، درگیری با سیاست و ...) و نتایج آن در قالب دو گزارش جداگانه منتشر شد: ۱. گزارش «سنجش مشارکت مردم در انتخابات مجلس شورای اسلامی سال ۱۴۰۲» شامل نتایج پیمایش. ۲. گزارش «رفتار رأی‌دهی در جامعه ایران؛ نگاهی روان‌شناختی به محرک‌شناختی به محرک‌های رأی‌دهی»، شامل مؤثرترین عوامل پیش‌بینی‌کننده شرکت در انتخابات در جامعه ایران به همراه اصلی‌ترین ویژگی‌های متمایزکننده دو گروه رأی‌دهندگان و رأی‌ندهندگان در کشور. جمع‌بندی: این گزارش در مقایسه با گزارش‌های مشابه سایر مراکز افکارسنجی دارای سه مزیت است: اول، پرسشنامه متکی بر ادبیات نظری مشارکت سیاسی و رفتار رأی‌دهی است که حتی‌المقدور براساس شرایط سیاسی کشور متناسب‌سازی شده است؛ دوم، به‌جای استفاده از متغیرها و سؤالات مستقیم، تلاش شده با بهره‌گیری از نظریه‌های علوم رفتاری و روان‌شناختی، به‌طور غیرمستقیم و عمیق رفتار رأی‌دهی مردم سنجیده شود. در نهایت، در این گزارش، به‌جای استفاده از تکنیک‌های تخمین مبتنی بر تجربه، که در بین مراکز افکارسنجی رایج هستند، از مدل‌سازی پیشرفته آماری مبتنی بر متغیرهای نظری استفاده شده است. سیاستگذاران و مسئولان کشور می‌توانند با استفاده از بینش‌های به دست آمده از این گزارش تلاش‌هایی در جهت تشویق حداکثری مردم برای شرکت در انتخابات انجام دهند.

پروژه تحلیل رفتاری ۵: سنجش سطح اعتماد مردم به دولت سیزدهم از منظر علوم رفتاری و بسته سیاستی ارتقای اعتماد به دولت

جدول ۳۹. شناسنامه پروژه سنجش سطح اعتماد مردم به دولت سیزدهم از منظر علوم رفتاری

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کارفرما یا همکار	مجری
فرهنگ و سرمایه اجتماعی	خرداد ۱۴۰۳	۱. فاطمه مروتی ۲. فاطمه ملکی ۳. محمدحسن ابراهیم‌کنی ۴. محمد بهدار	اندیشکده حکمرانی شریف و مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: با توجه به پدیده بحران بی‌اعتمادی، در سال‌های اخیر، مطالعات مهمی در دنیا به بررسی اعتماد به دولت و اندازه‌گیری سطح آن در جامعه از نگاه علوم رفتاری و شناختی پرداخته‌اند [۵۱] و چارچوب‌های مفهومی و شاخص‌های اندازه‌گیری برای سنجش این مفهوم را ارائه کرده‌اند [۵۴]. این پیمایش نیز بر رویکرد بینش‌های رفتاری و چارچوب مفهومی نوینی از اعتماد مبتنی است. **هدف:** هدف از این مطالعه سنجش میزان اعتماد و بی‌اعتمادی مردم به تفکیک هر یک از مؤلفه‌های نوین رفتاری به دولت سیزدهم است. **روش:** پروژه حاضر در یک بخش با روش کتابخانه‌ای و در بخش دیگر با روش پیمایش تلفنی بر روی جامعه آماری افراد ۱۸ سال در کل کشور انجام شد. نمونه‌گیری با روش تصادفی ساده و به اندازه ۱۲۵۹ نفر صورت گرفت. **یافته‌ها:** پروژه حاضر مشتمل بر دو گزارش بود: ۱. گزارش «مبانی نظری و مفاهیم پایه اعتماد به دولت از منظر علوم رفتاری» شامل موضوع‌های مختلفی چون انواع اعتماد و نظریات آن، عوامل مؤثر بر اعتماد به دولت، الگوهای متفاوت اعتماد به دولت در جامعه، وضعیت اعتماد به دولت در ایران و جهان، پروژه‌های دولتی و دانشگاهی مرتبط با اعتماد در جهان، انواع روش‌ها و رویکردهای سنجش پیمایشی اعتماد و مدل رفتاری نوین سنجش. ۲. گزارش «سنجش سطح اعتماد مردم به دولت سیزدهم و بسته سیاستی ارتقای اعتماد به دولت» شامل نتایج اجرای شاخص نوین و رفتاری اعتماد که دارای ۵ مؤلفه اصلی و ۲۲ متغیر بود. مؤلفه‌های اصلی اعتماد به حاکمیت در این چارچوب عبارت است از شایستگی، خیرخواهی، درستکاری، عدالت و گشودگی. براساس نتایج پیمایش،



توصیه‌هایی رفتاری برای بهبود و ارتقای اعتماد به دولت بیان شد. **جمع‌بندی:** شاخص به‌کار گرفته شده در این پروژه که براساس جدیدترین یافته‌های علوم رفتاری در دنیاست می‌تواند تصویر واضح‌تری از وضعیت اعتماد به دولت در ایران ترسیم کند.

۵-۵. پروژه‌های ارزیابی رفتاری

تاکنون تنها یک پروژه مکتوب از نوع ارزیابی رفتاری در ایران به انجام رسیده که جزئیات آن در ادامه ارائه خواهد گردید. پروژه «بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ برچسب‌زنی توثیق‌های واکنش به اخبار جعلی منتشر شده در توییتر به‌منظور بهینه‌سازی آنها با استفاده از هوش مصنوعی» نیز دارای یک بخش ارزیابی رفتاری است اما به‌دلیل آنکه وجه غالب آن استفاده از هوش مصنوعی بوده در دسته پروژه‌های مشترک با هوش مصنوعی آورده شده است.

پروژه ارزیابی رفتاری ۱: بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی، ارزیابی رفتاری صفحه شبیه و شایعات خبرگزاری فارس

جدول ۴۰. شناسنامه پروژه بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی، ارزیابی رفتاری صفحه شبیه و شایعات خبرگزاری فارس

مجرى	كارفرما يا همكار	اعضا	تاريخ انجام	حوزه موضوعى
مرکز بینش‌های رفتاری ایران	خبرگزاری فارس	۱. زینب امینی ۲. زینب ایلیایی ۳. محمدحسین ابراهیم‌کنی ۴. فاطمه مروتی	زمستان ۱۴۰۱	ارتباطات و رسانه

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: با افزایش انتشار اخبار جعلی در شبکه‌های اجتماعی، این سؤال مطرح می‌شود که اخبار جعلی چگونه ایجاد، پذیرفته و منتشر می‌شوند. در سال‌های اخیر متخصصان علوم رفتاری از این علوم و به‌طور خاص روان‌شناسی، جهت شناخت و مقابله با این مسئله استفاده کرده و موفقیت‌های خوبی کسب کرده‌اند [۵۵][۵۶]. **هدف:** هدف طرح حاضر، ارائه تحلیل رفتاری از رویکرد صفحه شبیه و شایعات خبرگزاری فارس در مواجهه با اخبار جعلی برای ارتقای آن براساس اصول روان‌شناسی اخبار جعلی است. **روش:** در این پروژه اخبار صفحه شبیه و شایعه خبرگزاری فارس که از تاریخ ۲۷ آذر تا ۲۷ دی سال ۱۴۰۱ در بخش پربازدیدها و اخبار بالای صفحه قرار داشتند براساس روش تحلیل محتوا و با تکیه بر چک‌لیست محقق ساخته براساس یافته‌های روز روان‌شناسی اخبار جعلی، مورد تحلیل قرار گرفت. **یافته‌ها:** گزارش حاضر شامل دو بخش است؛ در بخش اول این گزارش، به تحلیل رفتاری اخبار گفته شده پرداخته شده است. در این بخش، ابتدا موارد مثبت و منفی از منظر اصول روان‌شناسی اخبار جعلی در هر خبر مشخص شد؛ در گام بعد، به خواننده نشان داده شد که در صورت استفاده درست از اصول رفتاری در پیاده‌سازی خبر، صورت‌بندی و متن خبر به چه شکل می‌بود و برای این کار بخش‌های از خبر براساس اصول روان‌شناختی بازنویسی می‌شدند. در بخش دوم گزارش، ۸ ایده اجرایی برای بهبود رویکرد خبرگزاری فارس برای مقابله با اخبار جعلی ارائه شد. در ادامه به نمونه‌ای از این اخبار اشاره می‌شود. **جمع‌بندی:** با به‌کارگیری یافته‌ها و راهبردهای روان‌شناسی و علوم رفتاری در موضوع مقابله و پیشگیری با اخبار جعلی، می‌توان سایت‌هایی که قصد راستی‌آزمایی اخبار را دارند را در دو نسل «پیشگیری و مقابله مبتنی بر علوم رفتاری» بهبود داد.

۵-۶. پروژه‌های طراحی رفتاری

تعداد پروژه مکتوب از نوع طراحی رفتاری تنها یک مورد بوده که در ادامه به آن پرداخته می‌شود. همچنین پروژه «مقابله با اخبار جعلی در رسانه‌های اجتماعی؛ روش‌های شناسایی و راهکارهای مقابله» نیز علاوه بر وجه راهبردی، دارای وجه طراحی رفتاری است.

پروژه طراحی رفتاری ۱: طراحی رفتاری صفحه وب طرح خوش حسابی عوارض شهرسازی

جدول ۴۱. شناسنامه پروژه طراحی رفتاری صفحه وب طرح خوش حسابی عوارض شهرسازی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
مدیریت شهری	زمستان ۱۴۰۱	۱. محمدحسن ابراهیم کنی ۲. فاطمه مروتی ۳. زینب آرمانیان	معاونت شهرسازی و معماری شهرداری تهران	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.

چکیده

بیان مسئله: از موارد پرتکرار استفاده از رویکرد بینش‌های رفتاری در جهان، افزایش استقبال مردم در برنامه‌ها و خدمات مختلف دولتی و حاکمیتی، علی‌الخصوص برنامه‌های مدیریت شهری است [۵۷]. یکی از مداخلات رفتاری با هدف افزایش استفاده از این خدمات، طراحی سایت طبق اصول علوم رفتاری برای مخاطبان طرح است. **هدف:** هدف از این پروژه، طراحی و اجرای سایتی طبق اصول طراحی رفتاری بود تا مخاطبان بیشتری به شرکت در طرح خوش حسابی عوارض شهرسازی تشویق شوند. **روش:** مطالعه حاضر به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته و براساس شواهد علمی، طرح اولیه سایت طراحی و سپس توسط کارمندان فاوای شهرداری تهران پیاده‌سازی شد. **یافته‌ها:** این صفحه به آدرس my.tehran.ir/avarez، براساس اصول مختلف علوم رفتاری و طراحی رفتاری از جمله ساده‌سازی، ایجاد جذابیت، اصل کمبود، اصل زیان‌گریزی، اصل اجتناب از ضرر، اصل اعتبار منبع و اصل فراخوانی رفتار ساخته شد تا ضمن ارائه اطلاعات مورد نیاز مخاطبین طرح، باعث افزایش شرکت در طرح شود. **جمع‌بندی:** پروژه حاضر تلاش کرد تا فارغ از تلاش‌های عمومی اطلاع‌رسانی و کمپینینگ که بسیار هزینه‌بر بوده، کارآمدی آنها به لحاظ علمی مورد تردید است و امکان ارزیابی و اثربخشی آنها وجود ندارد، با اتخاذ راهبردهای رفتاری و استفاده از مداخلات نوین که امروزه ذیل مفهوم سیاستگذاری آگاه از علوم رفتاری مورد بحث قرار می‌گیرد، باعث افزایش استفاده مردم از این طرح شود.

۵-۷. پروژه‌های مشترک با هوش مصنوعی

تاکنون تنها یک مورد مکتوب و قابل انتشار از پروژه‌های رفتاری مشترک با هوش مصنوعی در کشور انجام شده که جزئیات آن در ادامه ارائه می‌شود. این نوع مطالعات و پروژه‌ها به دلیل قرار داشتن در مرز دانشی جهان از اهمیت بسیاری برخوردارند و باید گسترش یابند و از ظرفیت آنها جهت پیشرفت در سیاستگذاری استفاده شود.

پروژه مشترک با هوش مصنوعی ۱: بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ برچسب‌زنی توئیت‌های واکنش به اخبار جعلی منتشر شده در توئیتر به منظور بهینه‌سازی آنها با استفاده از هوش مصنوعی

جدول ۴۲. شناسنامه پروژه بینش‌های رفتاری و مقابله با اخبار جعلی؛ برچسب‌زنی توئیت‌های واکنش به اخبار جعلی منتشر شده در توئیتر به منظور بهینه‌سازی آنها با استفاده از هوش مصنوعی

حوزه موضوعی	تاریخ انجام	اعضا	کار فرما یا همکار	مجری
ارتباطات و رسانه	بهار ۱۴۰۲	۱. زینب امینی ۲. زینب آرمانیان ۳. عطیه آقامیری ۴. حانیه بیات مختاری	-	مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مأخذ: همان.



چکیده

بیان مسئله: به دلیل آثاری که اخبار جعلی بر رفتار و تصمیم‌گیری افراد می‌گذارند باید با آنها مقابله شود. لکن مقابله مؤثر، نیازمند شناخت شواهدمحور از عوامل پذیرش، انتشار و اصلاح اخبار جعلی است و در صورت عدم استفاده از این شناخت، اقدام‌هایی ممکن است به شکل معکوس سبب افزایش انتشار و باور اخبار غلط در افکار عمومی شوند [۲۷]. بنابراین آسیب‌شناسی فعالیت‌های موجود و اصلاح آنها و استفاده از ظرفیت هوش مصنوعی در این راستا ضرورت دارد. **هدف:** هدف پروژه این بود تا از دل ارزیابی و طراحی رفتاری تعداد زیادی توییت، ماده خامی برای یادگیری ماشین فراهم شود و براساس آن الگویی به دست آید تا طبق آن دیبانک (مقابله) نامناسب را از مناسب تشخیص داده و در وهله بعد دیبانک مناسب را تولید کند. **روش:** ابتدا براساس جدیدترین یافته‌های روان‌شناسی اخبار جعلی چک‌لیستی از اصول لازم در مقابله با این اخبار استخراج و در بستر سامانه‌ای پیاده شد تا طبق آن ارزیابی رفتاری توییت‌های فعالان توییتی انجام شود. همچنین ۴۰ توییت، طبق اصول رفتاری بهینه‌سازی و طراحی شدند تا نمونه استاندارد جهت دیبانک مناسب باشند. **یافته‌ها:** در این مطالعه، هر یک از توییت‌ها براساس چک‌لیستی شامل ۱۹ محور، ارزیابی شدند و برچسب خوردند. همچنین ۴۰ توییت نیز براساس موارد مطرح شده در چک‌لیست بازنویسی شدند. **جمع‌بندی:** از ۱۰۰۰ توییت برچسب خورده در این پروژه می‌توان برای یادگیری ماشین بهره برد تا در آینده این فرایند به صورت ماشینی و با سرعت و دقت بیشتری انجام شود.

۶. پروژه‌ها و پژوهش‌های رفتاری در سطح جهان

در رابطه با وضعیت علوم رفتاری در سطح جهانی بر اساس مطالعه انجام شده توسط [۶۱] غلب پژوهش‌های انجام شده در سطح جهان (۶۳ درصد) از چهار نظریه تئوری شناختی-اجتماعی ۱، تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده ۲، مدل فرانتزوری (تغییر) ۳، مهارت‌های اطلاعات-انگیزه-رفتار ۴ استفاده می‌نمایند و این چند روش محدود پایه‌ی اغلب مطالعات انجام شده در این زمینه است. آن چه در اغلب پژوهش‌ها به چشم می‌خورد تمرکز بر عوامل فردی است و به متغیرهای کلان مانند مباحث اجتماعی، فرهنگی و محیطی کمتر توجه شده است. همچنین این امر که میان قصد و رفتار شکاف وجود دارد و صرف داشتن قصد منجر به عمل نمی‌شود از جمله مفروضاتی است که در اغلب پژوهش‌ها ملاحظه می‌شود [۶۱].

در رابطه با توزیع کشورها در پژوهش‌های این حوزه بررسی صورت پذیرفته نشان‌دهنده آن امر است که اکثریت پژوهش‌ها در کشورهای آمریکای شمالی و اروپا صورت پذیرفته است. سایر مناطق مانند آسیا، اقیانوسیه و آفریقا سهم ناچیزی از این پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده اند [۶۱]. البته در مقاله مروری که بعداً انجام گردید تمرکز اغلب نویسندگان این حوزه در بریتانیا و آمریکا اعلام گردید [۶۲].

در رابطه با حوزه‌های موضوعی مورد تمرکز اغلب پژوهش‌ها (حدود ۵۰ درصد) به سه حوزه مرتبط با سلامت شامل فعالیت بدنی (۲۶ درصد)، رفتارهای جنسی ایمن (۱۳ درصد) و ترک سیگار (۱۱ درصد) تمرکز یافته‌اند. موضوعات دیگری نظیر حفاظت از محیط زیست، مصرف الکل و مواد مخدر، غربالگری‌های سلامت، رفتارهای رانندگی (سرعت)، امور مالی و تعامل با تکنولوژی و اینترنت نیز مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. همچنین به لحاظ دسته بندی می‌توان پژوهش‌ها را در چهار دسته توصیفی (معرفی تئوری)، مداخله‌ای (استفاده از تئوری برای طراحی مداخله)، ارزیابی‌کننده (تست تجربی تئوری) و مرور سیستماتیک قرار داد.

1. Social Cognitive Theory (SCT)
2. Theory of Planned Behaviour (TPB)
3. Transtheoretical Model (of Change) (TTM)
4. Information-Motivation-Behavioural Skills Model (IMB)

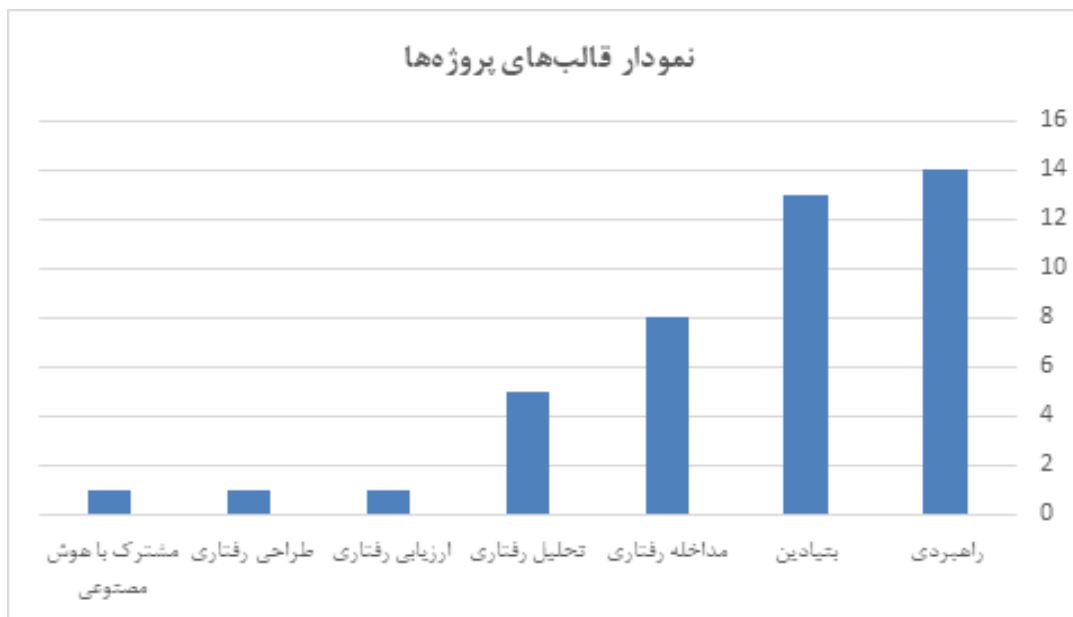
آنچه در مجموع در رابطه با رویکرد حاکم بر مطالعات قابل توجه است انتقال پارادایم از اقتصاد سنتی به سوی اقتصاد رفتاری و عبور از انسان عقلایی به سمت رویکردهایی است که احساسات و خطای انسانی را نیز در بررسی‌ها لحاظ می‌کند [۶۳]. در مجموع پژوهش‌های مرتبط با علوم رفتاری در سال‌های اخیر رشد زیادی داشته و انتشار مقالات علمی در این حوزه نوظهور دانشی شتاب قابل توجهی گرفته است [۶۴]. از جمله حوزه‌هایی نوینی که در زمینه بینش‌های رفتاری مورد توجه قرار گرفته است عبارت‌اند از: استفاده از روش‌های تحقیق در عملیات به منظور شبیه‌سازی نحوه تعامل بین انسان‌ها، مباحث مرتبط با دینامیک‌های اجتماعی-مادی و این امر که چگونه کنشگران انسانی و ابزارهای مادی با هم تعامل کرده و نتایج متاثر از یک سیاست را ایجاد می‌نمایند، مطالعه پروفایل روان‌شناختی مدیران ارشد به منظور اتخاذ تصمیمات صحیح و... را شامل می‌شود

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

رویکرد بینش‌های رفتاری با آغاز به کار تیم بینش‌های رفتاری در دفتر نخست‌وزیری انگلستان در سال ۲۰۱۰ خود را مطرح کرد و همان‌طور که در بخش مقدمه توضیح داده شد، امروزه به‌گسترده‌گی توسط کشورهای مختلف جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد. با این حال، عموم فعالیت‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در کشور به چندسال گذشته برمی‌گردد و تقریباً یک دهه از جریان جهانی این رویکرد عقب‌تر است. در این گزارش تلاش شد برای اولین بار، با مفهوم‌پردازی و تعریف یک پروژه بینش‌های رفتاری فعالیت‌های پراکنده‌ای که در سال‌های اخیر حول این رویکرد انجام شده است گردآوری شوند و در نتیجه خلاصه‌ای از ۴۰ مورد از این فعالیت‌ها ارائه شد. در مقدمه نیز اشاره شد که افراد و تیم‌های دیگری نیز در این سال‌ها حول رویکرد بینش‌های رفتاری فعالیت داشتند، اما به دلیل اینکه معیارهای ورود به گزارش حاضر را نداشتند (عموماً خروجی مکتوب و نهایی از فعالیت‌ها تهیه نشده بود یا دسترسی به این فایل مکتوب وجود نداشت) به آنها اشاره‌ای نشده است و این به معنای آنکه اقدامات انجام شده در زمینه بینش‌های رفتاری صرفاً محدود به موارد اشاره شده است نمی‌باشد. همچنین در تمام گزارش، اصالت به افراد و نهادهای فعال در حوزه سیاستگذاری و اندیشه‌ورزی داده شد و به مطالعات دانشگاهی مانند تدوین پایان‌نامه و مقاله صرفاً اشاره شده است و این موارد موضوع اصلی مطالعه حاضر نبودند؛ به همین دلیل در تحلیل‌هایی که در ادامه خواهد آمد همان ۴۰ پروژه مذکور مبنا قرار خواهند گرفت.

از منظر نوع و مدل فعالیت، از میان ۹ فرد یا مجموعه فعال، سه مورد به‌صورت دولتی، سه مورد به شکل مستقل و سه مورد ذیل دانشگاه فعالیت دارند. طبعاً در هر یک از این مدل‌ها، افزایش فعالان و گسترش فعالیت‌ها لازم است تا بتوان هم در حوزه دولتی و هم در فضای دانشگاهی، شاهد رشد و اثرگذاری بیشتر رویکرد بینش‌های رفتاری بود.

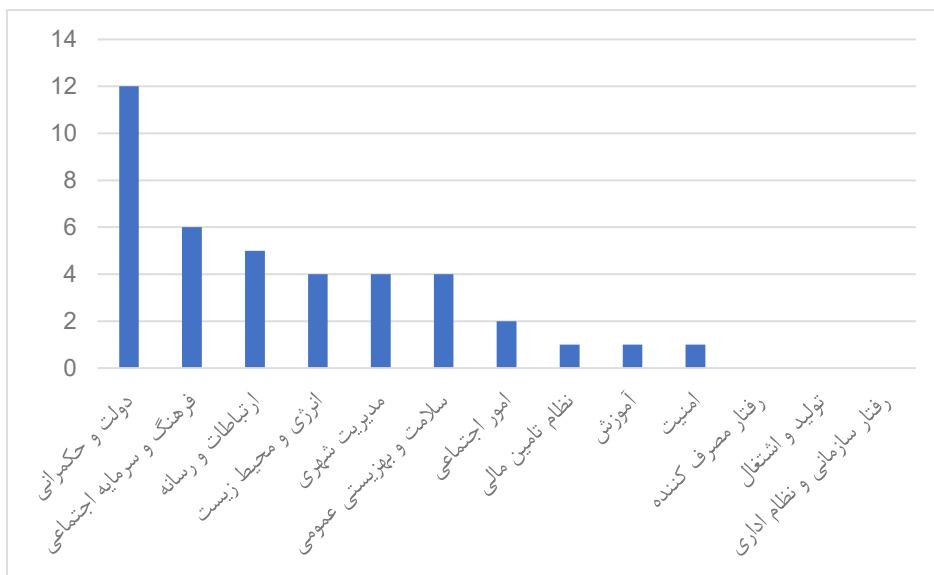
شکل ۱. نمودار قالب‌های پروژه‌ها



مأخذ: همان.

در ارتباط با انواع قالب‌های پروژه که در شکل ۱ آمده است، بیشترین تعداد پروژه‌ها به ترتیب، در قالب گزارش راهبردی، گزارش بنیادین و مداخله انجام گرفته‌اند و ارزیابی رفتاری، طراحی رفتاری و کار مشترک با هوش مصنوعی کمترین سهم را داشته‌اند. در بین فعالان بینش‌های رفتاری، مرکز بینش‌های رفتاری ایران بیشترین تنوع قالبی را داشته و در تمام قالب‌های ذکر شده فعالیت انجام داده است. قالب بنیادین نیز بیش از سایر موارد مورد توجه تیم‌ها و افراد فعال قرار گرفته است. ذیل قالب مداخله که جزو معیارهای موفقیت تیم‌های بینش‌های رفتاری در دنیا به حساب می‌آید. مرکز بینش‌های رفتاری ایران با چهار پروژه، دکتر مهدی فیضی با سه پروژه و هسته خطی‌مشی رفتاری دانشگاه امام صادق (ع) و خانم مطهره سنبله‌کار هر کدام با یک پروژه حضور دارند. درباره حوزه‌های فعالیت، همان‌طور که در شکل ۲ ترسیم شده، بیشتر پروژه‌ها حول حوزه دولت و حکمرانی بوده و فرهنگ و سرمایه اجتماعی و ارتباطات و رسانه در رتبه‌های بعدی هستند. همچنین در سه حوزه نظام اداری، تولید و اشتغال و رفتار مصرف‌کننده تاکنون پروژه بینش‌های رفتاری در کشور انجام نشده است. جهت مقایسه، طبق گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در ارتباط با پروژه‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در جهان، سه حوزه محیط‌زیست، سلامت و تغییرهای آب‌وهوایی پرتکرارترین حوزه‌های فعالیت در دنیا بوده‌اند.

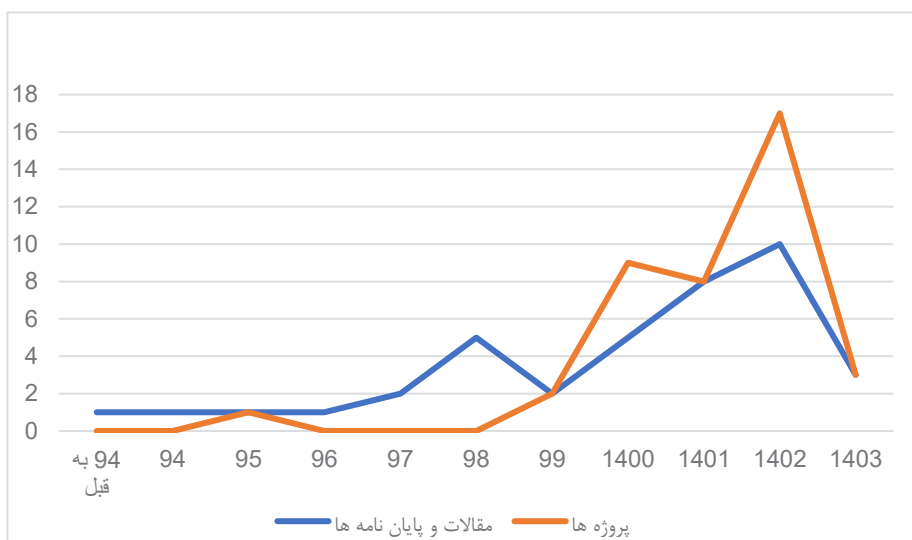
شکل ۲. نمودار حوزه‌های موضوعی پروژه‌ها



مأخذ: همان.

در شکل ۳، سیر زمانی پروژه‌های بینش‌های رفتاری انجام شده به همراه سیر زمانی انتشار مقالات و پایان‌نامه‌ها آمده است. همان‌طور که دیده می‌شود، عموم فعالیت‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در کشور، به سال ۱۴۰۰ به بعد مربوط می‌شود و از این زمان جهشی در نرخ انجام پروژه‌ها رخ داده است. تعداد فعالیت‌ها در سال ۱۴۰۳ کاهشی بوده زیرا گزارش حاضر حدوداً در نیمه این سال تدوین شده است و احتمالاً تا پایان سال تعداد فعالیت‌های مکتوب و منتشر شده، افزایش می‌یابد.

شکل ۳. نمودار سیر زمانی فعالیت‌های BI



مأخذ: همان.



۷-۱. جمع‌بندی نهایی

صحبت از موفقیت‌ها، شکست‌ها، پیشرفت‌ها و خلأهای رویکرد بینش‌های رفتاری در ایران، نیازمند مطالعه و گزارشی جداگانه است، اما در ادامه مهم‌ترین خلأها که از مصاحبه با فعالان این حوزه و تحلیل و رصد فعالیت‌ها به دست آمد بیان می‌شود و متعاقب آن پیشنهادها و توصیه‌هایی جهت رشد بیشتر رویکرد بینش‌های رفتاری در کشور مطرح می‌شود.

۷-۲. خلأها و نقصان‌ها

- ۱ به‌طور کلی تعداد فعالان و تعداد پروژه‌های انجام شده با رویکرد بینش‌های رفتاری در کشور، به‌رغم امیدبخش بودن، نسبت به جهان پایین بوده و باید از طریق توجه بیشتر سیاست‌گذاران و اقدام‌های گسترده‌تر پژوهشگران و دانشجویان این مسیر سرعت بگیرد.
- ۲ برخی قالب‌های پژوهشی مانند مداخله رفتاری، مشترک با هوش مصنوعی، تحلیل رفتاری و ارزیابی رفتاری در کشور کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، درحالی‌که رویکرد بینش‌های رفتاری در این قالب‌ها حرف‌های زیادی برای گفتن دارد. مخصوصاً دو قالب اول که به‌عنوان معیارهایی برای موفقیت تیم‌های بینش‌های رفتاری در جهان در نظر گرفته می‌شوند به‌دلیل قرار داشتن در مرز دانشی جهان ظرفیت خوبی برای اثبات نوآوری و کارآمدی این رویکرد به شمار می‌آیند.
- ۳ در برخی حوزه‌های موضوعی مانند نظام اداری، تولید و اشتغال و رفتار مصرف‌کننده پروژه مکتوبی وجود نداشت درحالی‌که موضوع‌های مرتبط با نیاز کشور هستند. برخی حوزه‌ها نیز مانند نظام تأمین مالی با توجه به مسائل کشور و ظرفیت بینش‌های رفتاری، همچنان جای کار دارند.
- ۴ اصلی‌ترین ضعف بینش‌های رفتاری در کشور مربوط به عدم آشنایی سیاست‌گذاران و دستگاه‌های اجرایی، دانشگاهیان، اندیشه‌ورزان و سیاست‌پژوهان با این رویکرد و در نتیجه عدم استقبال و عدم استفاده از ظرفیت‌های گسترده آن است.
- ۵ فقدان رشته‌ای مختص به علوم و بینش‌های رفتاری در کشور سبب آشنایی و توجه کمتر دانشگاهیان و دانشجویان به این رویکرد شده است.
- ۶ یکی از خلأهای جدی در این فضا این است که برخی افراد علی‌رغم آشنایی با بینش‌های رفتاری و انجام مطالعات در این زمینه، پروژه‌ای با این رویکرد به انجام نرسانده‌اند و برخی نیز که پروژه‌ای را به اجرا رسانده‌اند آن را مکتوب نکرده‌اند. به همین سبب جریان بینش‌های رفتاری کشور از استفاده از این تجارب بی‌بهره می‌ماند درحالی‌که یکی از مهم‌ترین راه‌های ترویج یک رویکرد علمی مکتوب کردن و انتشار فعالیت‌ها و پروژه‌هاست.

۷-۳. توصیه‌ها و پیشنهادها

- ۱ در صورت توجه سیاست‌گذاران و انجام حمایت‌های دولتی و سیاستی، این رویکرد به‌دلیل توجه به فرایندهای عمیق روان‌شناختی در تصمیم‌گیری و رفتارهای انسان، ظرفیت‌های زیادی برای حل مسائل و چالش‌های روز جامعه دارد. در واقع این رویکرد چشم‌انداز جدید و نوآورانه‌ای برای شناخت و حل چالش‌های سیاستی کشورهای مختلف ارائه داده و از این حیث می‌تواند ظرفیت و توان حاکمیت کشور را برای حل مسائل افزایش دهد.
- ۲ ایجاد واحدهای بینش‌های رفتاری ذیل مراکز سیاستی و حاکمیتی جهت افزایش کارآمدی و بهره‌وری سیاست‌ها، امری است که در طی سال‌های اخیر در جهان به وفور صورت گرفته و الزامات و نتایج مثبت آن که در دو گزارش دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی به‌صورت عینی قابل توجه و بررسی است [۵۸][۵۹]. در کشور ما نیز می‌توان به ایجاد چنین واحدهایی در مراکز حاکمیتی پرداخت تا این رویکرد بتواند بیش از پیش با شکوفاسازی ظرفیت‌های خود در مسیر حل مسائل کشور قدم بردارد.
- ۳ هر دانش و رویکردی با اتصال به دانشگاه و آموزش تخصصی دانشجویان دارای غنا و سرعت بیشتری در پیشرفت می‌شود

و در جهان نیز دانشگاه‌هایی مانند پنسیلوانیا،^۱ مدرسه حکمرانی هاروارد کندی، دانشگاه اقتصاد و علوم سیاسی لندن^۲ و دانشگاه کینگز کالج لندن، به‌طور ویژه رشته‌هایی در حوزه بینش‌های رفتاری تأسیس کرده و به پرورش کارشناسان متخصص این حوزه می‌پردازند. باید در ایران نیز در کنار رشته‌های روان‌شناسی، مدیریت و اقتصاد، رشته‌های اختصاصی در حوزه بینش‌های رفتاری ایجاد شود تا کشور از مزایای آن بهره‌مند شود.

۴ باید فعالان حوزه بینش‌های رفتاری خود را مجهز به انواع مهارت‌ها، دانش‌ها و ابزارهای بینش‌های رفتاری کنند تا پروژه‌هایشان دارای بیشترین غنا و اثرگذاری شده و به حل چالش‌های مختلف کشور و جریان‌سازی بهتر بینش‌های رفتاری کمک کنند. به‌طور مثال باید به‌عنوان یک متخصص بینش‌های رفتاری در قدم‌های اول مسائل را از زاویه بینش‌های رفتاری تحلیل و رصد کنند که به آن تحلیل یا تشخیص رفتاری^۳ گفته می‌شود و سپس به حل آن بپردازند. همچنین تسلط بر بایسته‌های انجام یک مداخله رفتاری به انجام یک مداخله مطلوب و اثبات کارآمدی این رویکرد و تسلط بر کاربردهای هوش مصنوعی به نوآوری در این فضا می‌انجامد. **۵** به‌نظر می‌رسد هم‌افزایی فعالان بینش‌های رفتاری بیش از پیش لازم است تا با همکاری هم و انتقال تجارب به یکدیگر و تعامل مؤثر به جریان‌سازی بینش‌های رفتاری و اثرگذاری بیشتر در کشور دست یابند.

۴-۷. کاربست رویکرد بینش‌های رفتاری در مجلس شورای اسلامی

ظهور و ادامه فعالیت بینش‌های رفتاری در دنیا، بیشتر در درون دستگاه‌های اجرایی بوده و کمتر گزارشی مبنی بر حضور این رویکرد در دستگاه‌های قانونگذار وجود دارد. با این حال ظرفیت بینش‌های رفتاری به‌نحوی است که مجلس شورای اسلامی می‌تواند از آن در سطوح مختلف تدوین، اجرا و ارزیابی قانون بهره‌بردار؛ گزارش‌هایی با قالب بنیادین به اثبات فواید نظری و علمی این رویکرد در حوزه‌های مختلف از جمله قانونگذاری می‌پردازند و گزارش‌های راهبردی با ارائه سطوح مختلف راهبرد در ارائه انواع دستورالعمل‌ها جهت اعمال قانون و اجرایی کردن آنها جهت حل مسائل نقش دارند. پروژه‌هایی از جنس تحلیل و ارزیابی رفتاری نیز متمرکز بر شناسایی دقیق‌تر مشکل و ارزیابی کارآمدی سیاست‌ها هستند و گزارش‌هایی از جنس مداخله نیز به اثبات کارآمدی رویکرد در حل چالش‌ها و بهبود سیاستگذاری‌ها کمک می‌نمایند. بنابراین در حوزه‌های موضوعی مختلف می‌توان از انواع این ظرفیت‌ها بهره‌برد تا فرایندهای چندگانه خط‌مشی‌گذاری بهینه‌تر شود.

بینش‌هایی از این موضوع در دو پروژه «طراحی چارچوب پیوست خط‌مشی‌گذاری رفتاری»، «گونه‌شناسی ابزارهای رفتاری در عرصه حکمرانی و کارکرد آن در ارتقای نظام قانونگذاری» ذیل دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی آمده است. با توسعه فعالیت‌های بینش‌های رفتاری در درون مرکز پژوهش‌های مجلس، می‌توان شاهد بروز بیشتر این ظرفیت‌ها و افزایش کارآمدی مجلس در ابعاد تدوین، قانونگذاری، اجرا و نظارت اجرای قوانین شد.

همچنین در بعد دیگری نیز می‌توان از رویکرد بینش‌های رفتاری جهت قانونگذاری بهتر بهره‌برد و آن‌هم بهبود عملکرد و تصمیم‌گیری نمایندگان مجلس از طرق مختلف است. دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی در گزارشی به نام «راهکارهای کاهش سوگیری‌های شناختی به‌منظور ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری مجلس شورای اسلامی» سعی داشته ضرورت و راهکارهای این مسئله را مطرح و بررسی کند [۶۰]. نهایتاً نیز از این رویکرد می‌توان برای کارآمدتر کردن سازوکارها و فرایندهای درونی مجلس شورای اسلامی و مرکز پژوهش‌های آن نیز بهره‌برد.

1. UPenn
2. LSE
3. Behavioral Diagnosis



۵-۷. حرف آخر

با توجه به درس‌هایی که از سیر رشد بینش‌های رفتاری در کشورهای مختلف آموخته می‌شود، فعالان بینش‌های رفتاری در ادامه مسیر خود در ایران، باید ضمن افزایش کمی فعالیت‌ها، به سراغ نمایش دادن عینی اثرگذاری رویکرد در مسائل مختلف از طریق اجرای آزمایش‌های میدانی با استفاده از روش کارآزمایی تصادفی کنترل شده رفته و در کنار آن، حضور، اثرگذاری و مزیت نسبی این رویکرد در تمام چرخه سیاستی را نمایش دهند. افق به‌کارگیری رویکرد بینش‌های رفتاری در کشور، حضور مستمر و دائم در جریان سیاستگذاری کشور از طریق ارائه بینشی واقعی، عمیق و مبتنی بر شواهد از تصمیم‌گیری و رفتار انسان‌ها و ارائه توصیه‌ها و تصریحاتی سیاستی از این بینش است که می‌تواند نسبت به توصیه‌های سایر متخصصین و سیاستگذاران دارای ارزش افزوده باشد. امید است گزارش حاضر توانسته باشد تلاش‌ها و فعالیت‌های بینش‌های رفتاری انجام شده در کشور را به‌خوبی منعکس کرده باشد و علاقه‌مندان، اندیشه‌ورزان و سیاستگذاران بتوانند با این فعالیت‌ها آشنا شوند تا از دل این آشنایی، رشد بیش از پیش رویکرد بینش‌های رفتاری در کشور و اثرگذاری آن در حل مسائل جامعه ممکن و تسهیل شود.

منابع و مأخذ



- [1] Observatory of Public Sector Innovation (2024). Behavioural Insights Units. Retrieved from <https://oecd-opsi.org/bi-units/>
- [2] Manning,L; Dalton,A; Afif,Z; Vakis,R; Naru,F (2020).Behavioral Science Around the World: Volume Two – Profiles of 17 International Organizations (English). eMBEd brief Washington,D.C.:WorldBankGroup. <http://documents.worldbank.org/curated/en/453911601273837739/Behavioral-Science-Around-the-World-Volume-Two-Profiles-of-17-International-Organizations>
- [3] Afif, Z., Islan, W. W., Calvo-Gonzalez, O., & Dalton, A. (2018).Behavioral Science Around the World: Profiles of 10 Countries (English). eMBEd brief Washington, D.C. : World BankGroup. <http://documents.worldbank.org/curated/en/710771543609067500/Behavioral-Science-Around-the-World-Profiles-of-10-Countries>
- [4] World Health Organization. (2024). Behavioral Science Around the World Volume III: Public Health. eMBEd brief Washington, D.C. World BankGroup. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052124112020228/pdf/P177109167d73b05719ff11db2727c55331.pdf>
- [۵] نوروزی، میکائیل. عبدالحسین‌زاده، محمد. (۱۴۰۲). گونه‌شناسی ابزارهای رفتاری در عرصه حکمرانی و کارکرد آن در ارتقای نظام قانونگذاری. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.
- [6] Hallsworth, M., & Kirkman, E. (2020). Behavioral insights. MIT Press.
- [7] OECD (2014). OECD Framework for Regulatory Policy Evaluation. Paris: OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264214453-en.
- [8] Ruggeri, K. (Ed.). (2018). Behavioral insights for public policy: concepts and cases. Routledge.
- [9] Bruine de Bruin, W., Parker, A. M., Galesic, M., & Vardavas, R. (2019). Reports of social circles' and own vaccination behavior: A national longitudinal survey. Health Psychology, 38(11), 975.

- [10] Hallsworth, M., Mirpuri, S., & Toth, C. (2021). Four messages that can increase uptake of the COVID-19 vaccines Using large-scale testing to identify effective vaccine messaging. Retrieved from Behavioral Insights Team website: <https://www.bi.team/blogs/fourmessages-that-can-increase-uptake-of-the-covid-19-vaccines/>
- [11] Briss, P. A., Rodewald, L. E., Hinman, A. R., Shefer, A. M., Strikas, R. A., Bernier, R. R., ... & Task Force on Community Preventive Services. (2000). Reviews of evidence regarding interventions to improve vaccination coverage in children, adolescents, and adults. *American journal of preventive medicine*, 18(1), 97-140.
- [12] Chater, A. M., Arden, M., Armitage, C., Byrne-Davis, L., Chadwick, P., Drury, J., ... & O'Connor, D. (2020, April). Behavioural science and disease prevention: psychological guidance. British Psychological Society.
- [13] Ideas42(2020). Behavioral Science Tips for Covid-19 Communications. Retrived from Ideas42 Website: https://www.ideas42.org/wp-content/uploads/2020/05/1421226_uPenn_COVID_Tipsheet_comms_4.pdf
- [14] Hertfordshire County Council Behaviour Change Unit.(2020). Public Health Compliance to social distancing on Public Transport.
- [15] Hertfordshire County Council Behaviour Change Unit. (2020). COVID-19 Vaccination: Reducing vaccine hesitancy Review & Recommendations.
- [16] Cialdini, R. B., & Cialdini, R. B. (2007). *Influence: The psychology of persuasion*. New York: Collins.
- [17] The Behavioral Insights Team (2014). East. Four Simple Ways to Apply Behavioural Insights.
- [18] Marcus, B., Bosnjak, M., Lindner, S., Pilischenko, S., & Schütz, A.(2117).Compensating for low topic interest and long surveys: A field experiment on nonresponse in web surveys. *Social Science ComputerReview*, 25(3), 372–383.
- [19] Antoun, C., Couper, M. P., & Conrad, F. G. (2117). Effects of mobileversus PC web on survey response quality: A crossover experiment in a probability web panel. *Public Opinion Quarterly*, 81(S1), 281–316.
- [20] Office of Evaluation Sciences. (2115). Increasing Satisfaction Survey Response Rate from Federal Tenants -Subject Lines and Day of Week. Retrieved from <https://oes.gsa.gov/projects/tenantsatisfaction-survey-subject-lines/>
- [۲۱] زاکانی، زینب. ابراهیم کنی، محمدحسن. مروتی، فاطمه. گیوزاد، علیرضا. قادری، امیر. (۱۴۰۰). استفاده از تلنگرهای متنی پایه طراحی شده توسط اصول علوم رفتاری با هدف افزایش میزان واکسیناسیون کووید-۱۹ (دوم و بوستر). تهران: مرکز بینش‌های رفتاری ایران.
- [22] Bicchieri, C. (2016). *Norms in the Wild: How to Diagnose, Measure, and Change Social Norms*. Oxford University Press.
- [23] Centola, D., Becker, J., Brackbill, D., & Baronchelli, A. (2018). Experimental Evidence for Tipping Points in Social Convention. *Science*, 360(6393), 1116-1119.
- [24] van der Linden, S. (2022). Misinformation: Susceptibility, Spread, and Interventions to Immunize the Public. *Nature Medicine*, 1-8.

- [25] Lewandowsky, S., & Van Der Linden, S. (2021). Countering misinformation and fake news through inoculation and prebunking. *European Review of Social Psychology*, 32(2), 348-384.
- [26] Lewandowsky, S., Ecker, U. K., Seifert, C. M., Schwarz, N., & Cook, J. (2012). Misinformation and its correction: Continued influence and successful debiasing. *Psychological science in the public interest*, 13(3), 106-131.
- [27] Lewandowsky, S., Cook, J., Ecker, U. K. H., Albarracín, D., Amazeen, M. A., Kendeou, P., Lombardi, D., Newman, E. J., Pennycook, G., Porter, E. Rand, D. G., Rapp, D. N., Reifler, J., Roozenbeek, J., Schmid, P., Seifert, C. M., Sinatra, G. M., Swire-Thompson, B., van der Linden, S., Vraga, E. K., Wood, T. J., Zaragoza, M. S. (2020). *The Debunking Handbook 2020*. Retrieved from <https://sks.to/db2020>. DOI:10.17910/b7.1182
- [28] Carter, D., Gelinne, D., Kirley, B., Sundstrom, C., Srinivasan, R., & Palcher-Silliman, J. (2017). *Road safety fundamentals: Concepts, strategies, and practices that reduce fatalities and injuries on the road* (No. FHWA-SA-18-003). United States. Federal Highway Administration. Office of Safety
- [29] Robertson, R., D. (n.d.). *Creating An Effective Road Safety Campaign*. Tirf.
- [30] Harano, R. M. & Hubert, D. E. (1974). *An evaluation of California's 'Good Driver' incentive program*. Sacramento, CA: California State Department of Motor Vehicles.
- [31] Perrin, A. (2015). *Social media usage*. Pew research center, 125, 52-68
- [32] Ackland, R., & Gwynn, K. (2020). Truth and the dynamics of news diffusion on twitter. In *The psychology of fake news* (pp. 27-46). Routledge.
- [33] OECD (2022). *Misinformation and disinformation: An international effort using behavioural science to tackle the spread of misinformation*. OECD Public Governance Policy Papers, No. 21, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b7709d4f-en>
- [34] Bhatti, Y., J.O. Dahlgaard, J.H. Hansen and K.M. Hansen. (2017) Can government use Get Out The Vote letters to solve Europe's turnout crisis? *Evidence from a field experiment*. *West European Politics*, 41(1): 240-260.
- [35] Bryan, C. J., G.M. Walton, T. Rogers and C.S. Dweck. (2011) Motivating voter turnout by invoking the self. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 31(108):12653-12656.
- [36] Brader, T. (2006). *Campaigning for hearts and minds: How emotional appeals in political ads work*. University of Chicago Press.
- [37] Wittels, A. S. (2020). *Get your voice out: A field experiment testing behavioural interventions to increase turnout in non-electoral public participation*.
- [38] Enelow, J. M. (1986). The linkage between predictive dimensions and candidate issue positions in American presidential campaigns: An examination of group differences. *Political Behavior*, 3(8), 245-261.
- [39] Dolan, P., Hallsworth, M., Halpern, D., King, D., & Vlaev, I. (2010). *MINDSPACE: influencing behaviour for public policy*.
- [40] White, H., Sabarwal, S., & de Hoop, T. (2014). *Randomized controlled trials (RCTs)*. *Methodological Briefs, Impact Evaluation*, (7).
- [41] Haynes, L., Goldacre, B., & Torgerson, D. (2012). *Test, learn, adapt: developing public policy with*

randomised controlled trials. Cabinet Office-Behavioural Insights Team.

[۴۲] مروتی، فاطمه. ابراهیم کنی، محمدحسن. آرمانیان، زینب. (۱۴۰۳). کاربرد روش کارآزمایی تصادفی کنترل شده (RCTs) در قانونگذاری شواهدمحور و توصیه‌هایی برای مجلس شورای اسلامی. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.

[43] NHS Health Research Authority (2021). Using text messages to boost COVID-19 vaccine booking rate (v1.0). Retrieved from <https://www.hra.nhs.uk/planning-andimproving-research/application-summaries/research-summaries/using-text-messages-toboost-covid-19-vaccine-booking-rate-v10-covid-19/>

[44] Dai, H., Saccardo, S., Han, M. A., Roh, L., Raja, N., Vangala, S., ... & Croymans, D. M. (2021). Behavioural nudges increase COVID-19 vaccinations. *Nature*, 597(7876), 404-409.

[45] The Behavioural Insights Team (2022). Increasing Program Uptake. Retrieved from <https://www.bi.team/wpcontent/uploads/2022/06/220602-EASTforProgramUptake.pdf>

[46] New South Wales Government (2020), How to increase take-up of programs and services using behavioural insights. Retrieved from: https://www.nsw.gov.au/sites/default/files/2021-05/How-to-increase-take-up-of-programs-and-services_final-Feb-2020.pdf

[47] Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146-1151.

[48] Martel, C., Mosleh, M., & Rand, D. G. (2021). You're definitely wrong, maybe: Correction style has minimal effect on corrections of misinformation online. *Media and Communication*, 9(1), 120-133. <https://doi.org/10.17645/mac.v9i1.3519>

[49] Bennet, E., Cardon, E., Toth, C., 2021, Increasing Program Uptake, Practical ways that behavioral science can reduce barriers, Behavioral Insight team

[50] Kramer, R. M. (2012). Institutional trust failures: Insights and lessons from the 9/11 intelligence failures.

[51] Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of management review*, 20(3), 709-734.

[52] Amandi, F., Williams, A., Feldman, D., Hunter, R., Artman, H., Ferrera, D., & Passariello, M. (2020). The untold story of American non-voters. The Knight Foundation. Retrieved from https://knightfoundation.org/wp-content/uploads/2020/02/The-100-Million-Project_KF_Report_2020.pdf

[53] Frishberg, E., Matos, E., Reinero, D., & Vargas, A. (2020). Designing for Meaning. Retrieved from <https://www.ideas42.org/wp-content/uploads/2020/10/Using-Behavioral-Science-to-Mobilize-the-Latino-Vote.pdf>

[54] Seyd, B. (2016, March). How should we measure political trust. In PSA Annual Conference, Brighton, March (pp. 21-23).

[55] Twitter Blog (2022). Our approach to the 2022 US midterms. Retrieved from: https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2022/our-approach-to-the-2022-us-midterms

[56] Go Viral! A 5-MINUTE GAME THAT HELPS PROTECT YOU AGAINST COVID-19 MISINFORMATION. Retrieved from: <https://www.goviralgame.com/books/go-viral/>

[57] The Behavioural Insights Team (2016). Behavioral Insights for Cities. Retrieved from <https://www.bi.team/>

bi.team/publications/behavioral-insights-for-making-cities-better

[۵۸] سلسبیل، مهسا. محمدی هارونی، فهیمه. (۱۴۰۳). الزامات خط‌مشی‌گذاری رفتاری در چارچوب بررسی فرایندها و خروجی‌های نهادهای بینش رفتاری؛ توصیه‌هایی برای مجلس شورای اسلامی. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.

[۵۹] سلسبیل، مهسا. محمدی هارونی، فهیمه. (۱۴۰۲). مطالعه تطبیقی ساختار و کارکرد نهاد بینش رفتاری در جهان و ارائه رهنمودهای سیاستی برای مجلس شورای اسلامی. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.

[۶۰] نوروزی، میکائیل. عبدالحسین‌زاده، محمد. (۱۴۰۱). راهکارهای کاهش سوگیری‌های شناختی به منظور ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات بنیادین حکمرانی.

[61] R. Davis, R. Campbell, Z. Hildon, L. Hobbs, and S. Michie, “Theories of behaviour and behaviour change across the social and behavioural sciences: a scoping review,” *Health Psychol. Rev.*, vol. 9, no. 3, pp. 323–344, 2015.

[62] L. A. Franco, R. P. Hämmäläinen, E. A. J. A. Rouwette, and I. Leppänen, “Taking stock of behavioural OR: A review of behavioural studies with an intervention focus,” *Eur. J. Oper. Res.*, vol. 293, no. 2, pp. 401–418, 2021.

[63] S. Kapoor and J. M. Prosad, “Behavioural finance: A review,” *Procedia Comput. Sci.*, vol. 122, pp. 50–54, 2017.

[64] A. Subrahmanyam, “Behavioural finance: A review and synthesis,” *Eur. Financ. Manag.*, vol. 14, no. 1, pp. 12–29, 2008.

گزیده سیاستی

در این گزارش، تجربه‌های ناظر بر پروژه‌های بینش رفتاری انجام شده در حوزه‌های مختلف بررسی و توصیه‌هایی برای عرصه حکمرانی و سیاستگذاری ارائه گردیده است.



مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۲۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir